

15 LEVEN OP HET LAND

12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

5 GENDER-GELIJKHEID

17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

SDG
SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS
WEGWIJZER

1 GEEN ARMOEDE

10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN

4 KWALITEITS-ONDERWIJS

11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

**VLAANDEREN VERDUURZAMEN
MET DE AGENDA 2030
VAN DE VERENIGDE NATIES**

2 GEEN HONGER

9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

6 SCHOON WATER EN SANITAIR

14 LEVEN IN HET WATER

8 WAARDIG WERK EN ECONOMISCHE GROEI

13 KLIMAATACTIE

7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE

3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN

16 VREDE, JUSTITIE EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN

DEPARTEMENT
KANSELARIJ &
BUITENLANDSE ZAKEN

Inleiding	3
Voorwoorden	4
Leeswijzer	7
Hoofdstuk 1 - Leren : Alles over de Agenda 2030 en de 17 SDG's	9
Hoofdstuk 2 - Organiseren : Aan de slag met de SDG's in jouw organisatie	32
Hoofdstuk 3 - Besturen : Beleid versterken met de SDG's	45
Hoofdstuk 4 - Communiceren : Promoot mee de SDG's!	53
Hoofdstuk 5 - Implementeren : Stappenplan van UNITAR CIFAL Flanders	57
CIFAL Flanders SDG Lerend Netwerk	65
Bijlage: resolutietekst Agenda 2030	67
Colofon en bedanking	102

AGENDA 2030 VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Mondiale maatschappelijke uitdagingen, zoals klimaatverandering, toenemende sociale ongelijkheid, bedreiging van mensenrechten, oorlog, etc. leiden tot een groeiend besef dat er nood is aan actie om de transitie naar een rechtvaardige, duurzame samenleving te realiseren.

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties keurde in 2015 de resolutie [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development](#) goed. Deze ontwikkelingsagenda voor 2015-2030 bestaat uit 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, ook bekend als de Sustainable Development Goals (SDG's). Door deze agenda goed te keuren, bevestigde de internationale gemeenschap zijn engagement ten aanzien van duurzame ontwikkeling. 193 lidstaten hebben zich er toe verbonden om, in een geest van partnerschap en vrede, te werken aan een duurzame en inclusieve economische groei, sociale inclusie en milieubescherming.

De Agenda 2030 is het hoogtepunt van meer dan vier decennia van multilaterale dialogen en debatten over ecologische, economische en sociale uitdagingen voor de internationale gemeenschap.

De Agenda 2030 streeft naar een duurzame ontwikkeling van onze samenleving: een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden zonder de behoeftevoorziening van de toekomstige generaties, zowel hier als in andere delen van de wereld, in het gedrang te brengen.

Met de 17 SDG's, biedt de Agenda 2030 een concreet verduurzamingskader dat gebruikt kan worden om duurzame ontwikkeling te vertalen in acties. Met de Agenda 2030 kunnen alle maatschappelijke actoren bijdragen aan de transitie naar een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Iedereen is aan zet!

Zeventigste zitting
Agendapunten 15 en 116

Resolutie goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 25 september 2015

[zonder verwijzing naar een Hoofdcomité (A/70/L.1)]

70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

De Algemene Vergadering

Neemt het volgende slotdocument aan van de VN-top ter goedkeuring van de ontwikkelingsagenda voor de periode na 2015:

Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

Voorwoord

Deze Agenda is een actieplan voor mens, planeet en welvaart. Ook universele vrede in grotere vrijheid speelt er een hoofdrol in. We erkennen dat het uitroeien van armoede in al haar vormen, waaronder ook extreme armoede, de grootste uitdaging vormt waarmee de wereld wordt geconfronteerd, terwijl het ook een absolute voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling.

Alle landen en belanghebbenden, die als partners samenwerken, zullen dit plan uitvoeren. We zijn vastbesloten om de mensheid te bevrijden van het juk van de armoede en willen onze planeet weer gezond maken en veiligstellen. We zijn vastberaden om de kordate en transformerende stappen te zetten die dringend nodig zijn om het tij te keren en de wereld op weg te zetten naar een duurzame en veerkrachtige toekomst. Nu we deze gemeenschappelijke reis aanvangen, verbinden we ons ertoe om niemand achter te laten.

De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) en de 169 bijbehorende subdoelstellingen die we vandaag aankondigen, laten geen twijfel bestaan over de omvang en de ambities van deze nieuwe universele Agenda. Deze doelstellingen willen voortbouwen op de Millenniumdoelstellingen en afmaken wat deze niet hebben kunnen realiseren. Ze willen de mensenrechten van iedereen laten respecteren. Ze streven naar gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes. Ze zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor evenwicht tussen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: de economische, sociale en milieudimensie.

15-16301 (E)
1516301

Getieve te recycleren

Jan Jambon,
minister-president van de Vlaamse regering

Beste lezer,

De impact van COVID-19 is niet te onderschatten, maar tegelijk biedt de coronacrisis een opportuniteit die we moeten grijpen. Zo werd vorig jaar het **Vlaams relanceplan Vlaamse Veerkracht** gelanceerd. Een ambitieus plan dat Vlaanderen naar de top van Europa wil brengen. In 2021 en 2022 zal 4,3 miljard uit het herstelplan Vlaamse Veerkracht naar de economie, het onderwijs, infrastructuurwerken, de zorg en de overheid vloeien. De relance moet ook voorbereiden op de toekomst, net daarom zijn **de belangrijkste pijlers digitalisering en duurzaamheid**.

Naast dit Vlaams herstelplan, keurde de Vlaamse regering eerder dit jaar het ontwerp van **vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling** principieel goed. Met dit ontwerp zet de Vlaamse regering verder in op een duurzame samenleving, gestoeld op de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties met de 17 Sustainable Development Goals (SDG's), waarvan in 2016 het startschot werd gegeven.

De SDG's brengen de verschillende dimensies van duurzame ontwikkeling in beeld. Naast de ecologische, sociale en economische dimensie, is ook het aangaan van partnerschappen en het

bewerkstellingen van vrede en correcte instellingen noodzakelijk om de doelstellingen te bereiken.

De Verenigde Naties vragen de lidstaten om de SDG's te vertalen naar eigen doelstellingen en die te implementeren in hun beleid. Het resultaat daarvan voor Vlaanderen is **Vizier 2030**. Vizier 2030 geeft met 53 doelstellingen richting aan het Vlaams beleid. De realisatie van de Vizier 2030-doelstellingen is een tussenstap naar het Vlaanderen dat we wensen in 2050. Deze ambitie is vervat in de langetermijnstrategie Visie 2050, nl. het creëren van welvaart en welzijn op een slimme, innovatieve en duurzame manier in een sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen, waarin iedereen meetelt.

Ook deze Vlaamse Regering blijft **Visie 2050** omarmen als haar langetermijnstrategie en stelt alles in het werk om de doelstellingen te realiseren.

Niet enkel de overheid heeft een rol te vervullen, ook bedrijven, ngo's, onderwijsinstellingen, burgers... moeten hier hun schouders onder zetten. De samenwerking van al deze partners is van doorslaggevend belang voor de realisatie van de SDG's.

Jan Jambon

Nikhil Seth,
Assistent-secretaris-generaal van de VN
Uitvoerend directeur van UNITAR

Beste lezer,

De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling, die in September 2015 tijdens een historische Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zijn aangenomen, biedt de mensheid een geweldige kans om onze wereld te veranderen.

Om een duurzamere, inclusievere, veerkrachtigere en rechtvaardigere samenleving op te bouwen onder het economisch herstel na COVID-19 is het van cruciaal belang dat niemand achterblijft.

Hogere niveaus van duurzame ontwikkeling kunnen enkel worden bereikt door wereldwijde ambities af te stemmen op inclusief en efficiënt (sub)nationaal beleid. De SDG's bieden dit mondiale kader van langetermijndoelstellingen dat kan worden aangepast aan een regionale of nationale context. De Vlaamse overheid geeft alvast het goede voorbeeld door de SDG's te integreren in haar beleidsplannen, zoals het actieplan Vizier 2030.

Het Instituut van de Verenigde Naties voor opleiding en onderzoek (UNITAR) stelt je met trots de SDG Wegwijzer voor. Een initiatief van CIFAL Flanders en de Vlaamse overheid dat praktische informatie, tools, kritische reflecties, beste praktijken en praktische tips aanreikt over hoe je met de SDG's aan de slag kan, zowel in je professionele als persoonlijke leven.

UNITAR is verheugd om, samen met CIFAL Flanders en de Vlaamse overheid, bij te dragen aan het verder vergroten van de publieke kennis over de VN Agenda 2030 en zo de capaciteit voor duurzame ontwikkeling van iedereen te versterken.

Wij nodigen je graag uit om je te verdiepen in de wereld van duurzame ontwikkeling en samen te werken tijdens deze 'Decade of Action' om de toekomst van de wereld die wij willen te realiseren.

Nikhil Seth

Peter Wollaert,
UNITAR Fellow & algemeen directeur CIFAL Flanders
Voorzitter Vereniging voor de Verenigde Naties

Beste lezer,

Veel organisaties willen bijdragen aan een meer duurzame wereld, maar het is niet altijd eenvoudig om dit in de dagelijkse realiteit en praktijk een duidelijke richting en concrete inhoud te geven. Daarom is de Agenda 2030 van belang. Het biedt alle soorten organisaties een ambitieus maar noodzakelijk doelstellingenkader aan, gebaseerd op de meest dringende maatschappelijke noden en met zowel een lokale als mondiale impact.

Sinds de lancering van de SDG's in september 2015 werden heel wat rapporten geschreven, stappenplannen opgesteld, communicatie- en campagnemiddelen gelanceerd, lerende netwerken gevormd, beleidsinitiatieven genomen en acties uitgevoerd, zowel op Vlaams, Europees als internationaal niveau.

In de praktijk betekent dit dat organisaties en andere sleutelactoren die in Vlaanderen van start willen gaan met de SDG's uitgedaagd worden om zich letterlijk en figuurlijk een weg te banen in een overvloed van vaak gefragmenteerde informatie. Daarom ontwikkelden we deze SDG Wegwijzer. De brochure wil een handig hulpmiddel zijn om vlot de weg te vinden in de veelheid aan vragen en initiatieven rond de SDG's. Als een met UNITAR geaffilieerd expertise- en opleidingscentrum rond de Agenda

2030 wil CIFAL Flanders immers zoveel mogelijk organisaties inspireren en versterken om de SDG's in hun werking strategisch te verankeren. Voor méér vrede en gerechtigheid gesteund op mensenrechten, méér sociale vooruitgang, méér zorg voor het milieu, méér industriële innovatie en waardig werk, méér goed bestuurlijk beleid en méér win-win partnerschappen tussen overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Aan de hand van veelgestelde vragen word je geïnformeerd en hopelijk ook geënthousiasmeerd!

Tot slot: hartelijk dank aan het Departement Kanselarij en Buitenlandse zaken (DKBUZA) van de Vlaamse overheid voor de bijzonder aangename samenwerking in de realisatie van deze brochure. Dank ook aan alle co-auteurs van het CIFAL Flanders team en aan de vele trainees van het Flanders Trainee Programme, en tot slot aan Pantarein Publishing, dat de eindredactie en vormgeving verzorgde.

We hopen dat deze SDG Wegwijzer je niet alleen voldoende informeert maar ook enthousiasmeert om verder te werken aan een meer duurzame wereld!

Peter Wollaert

LEESWIJZER

Voor wie?

- Iedereen die meer wil weten over de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling en de SDG's, in theorie en in de praktijk.
- Voor zowel organisaties die pas van start zijn gegaan met verduurzamingsinitiatieven (starters) als voor organisaties die al meerdere jaren rond dit thema werken (gevorderden). De term 'organisatie' slaat in deze brochure op alle soorten organisaties: private ondernemingen, overheidsinstellingen, vzw's, stichtingen, coöperaties, enzovoorts.
- Natuurlijk mag ook het individu, elke burger, niet vergeten worden. De Agenda 2030 is immers ook een agenda van, voor en door mensen. De verwezenlijking van de SDG's zal slechts succesvol zijn als iedereen hieraan bijdraagt.

Waarom?

- Overzicht geven van, en structuur aanbrengen in het SDG-landschap in Vlaanderen.
- Mensen inspireren en informeren over de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling.

- Mensen leren werken met de Agenda 2030 en de SDG's (capaciteitsopbouw).
- De implementatie van de SDG's in Vlaanderen ondersteunen.
- De SDG's en het Vlaams SDG-beleid ([Visie 2050](#), [Vizier 2030](#) en [ontwikkelingssamenwerking](#)) realiseren.

Benadering?

- Aan de hand van veelgestelde vragen (FAQ).
- Aanklikbare antwoorden (via hyperlinks) die de weg wijzen naar interessante websites, links, documenten, rapporten,...
- We geven voorrang aan Vlaamse en Nederlandstalige bronnen, en wanneer niet beschikbaar wordt er verwezen naar anderstalige bronnen.
- Veel organisaties zijn al bezig met duurzaamheid, in dit document wordt de focus gelegd op organisaties die expliciet bezig zijn met de SDG's en/of hier een bijdrage aan leveren.
- Doorheen dit document worden heel wat afkorting

tingen en acroniemen gebruikt. De lijst vind je terug op pagina 8.

- Waar gebruikelijk, werd voor de Nederlandstalige naam van internationale organisaties gekozen. Een hulpmiddel hierbij was [Interactive Terminology for Europe](#).

Structuur?

- **Leren:** alles over de Agenda 2030, de 17 SDG's en de Agenda 2030+, die wijst op kritische beschouwingen en aanvullende ideeën bij de Agenda 2030
- **Organiseren:** aan de slag met de SDG's in jouw organisatie
- **Besturen:** beleid versterken met de SDG's
- **Communiceren:** promoot mee de SDG's!
- **Implementeren:** stappenplan van UNITAR | CIFAL Flanders

We pretenderen geen volledigheid. Vragen, opmerkingen of aanvullingen voor de SDG Wegwijzer? Contacteer ons op info@cifal-flanders.org.

AFKORTINGEN & ACRONIEMEN

<u>BBP</u>	Bruto Binnenlands Product	<u>IPCC</u>	Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering	<u>UNEP</u>	Milieuprogramma van de Verenigde Naties
<u>DKBUZA</u>	Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken	<u>IPS</u>	Inter Press Service	<u>UNGC</u>	Global Compact'-initiatief van de VN
<u>EC</u>	Europese Commissie	<u>IRC</u>	International Rescue Committee	<u>UNITAR</u>	Instituut van de Verenigde Naties voor opleiding en onderzoek
<u>EEB</u>	Europees Milieubureau	<u>ISO</u>	Internationale Organisatie voor Normalisatie	<u>UNOCHR</u>	Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor Mensenrechten
<u>ESG</u>	Ecologisch, Sociaal en Governance	<u>KMO</u>	kleine of middelgrote onderneming	<u>UNRIC</u>	Regionaal Informatiecentrum van de VN
<u>EU</u>	Europese Unie	<u>MDG's</u>	Millenniumdoelstellingen voor Ontwikkeling	<u>UVRM</u>	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens
<u>FAO</u>	Voedsel- en Landbouworganisatie	<u>MLP</u>	multi-levelperspectief	<u>VCDO</u>	Voka Charter Duurzaam Ondernemen
<u>FIDO</u>	Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling	<u>MVO</u>	maatschappelijk verantwoord ondernemen	<u>VLAIO</u>	Vlaams Agentschap Innoveren & Ondernemen
<u>FPB</u>	Federaal Planbureau	<u>NBN</u>	Bureau voor Normalisatie	<u>VLEVA</u>	Vlaams-Europees Verbindingsagentschap
<u>FRDO</u>	Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling	<u>NEN</u>	Stichting Koninklijk Nederlands Normalisatie Instituut	<u>VN</u>	Verenigde Naties
<u>GCN</u>	Global Compact Network	<u>OESO</u>	Organisatie voor Economische Samenwerking	<u>VSDO</u>	Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling
<u>GRI</u>	Global Reporting Initiative	<u>OIE</u>	Wereldorganisatie voor diergezondheid	<u>VVSG</u>	Vereniging Vlaamse Steden en Gemeenten
<u>IBR-IRE</u>	Instituut van de Bedrijfsrevisoren	<u>SASB</u>	Sustainability Accounting Standards Board	<u>WBCSD</u>	World Business Council for Sustainable Development
<u>ICC</u>	Internationale Kamer van Koophandel	<u>SDG's</u>	Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen	<u>WGO</u>	Wereldgezondheidsorganisatie
<u>IEA</u>	Internationaal Energieagentschap	<u>SDSN</u>	Sustainable Development Solutions Network		
<u>IEEP</u>	Instituut voor Europees Milieubeleid	<u>SPOC</u>	single point of contact		
<u>IMCDO</u>	Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling	<u>UNECE</u>	Economische Commissie van de Verenigde Naties voor Europa		

HOOFDSTUK 1

LEREN

Alles over de Agenda 2030 en de 17 SDG's

VRAGEN OVER AGENDA 2030 EN DE 17 SDG'S

1. [Wat is de VN Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling?](#)
2. [Wat zijn de basisbeginselen van de Agenda 2030?](#)
3. [Hoe is de Agenda 2030 opgebouwd?](#)
4. [Wat is de noodzaak van de Agenda 2030?](#)
5. [Wat zijn enkele mijlpalen in de geschiedenis van duurzame ontwikkeling?](#)
6. [Hoe kwam de Agenda 2030 tot stand?](#)
7. [Wat houden de SDG's juist in?](#)
8. [Waarom verschillen de SDG's van de MDG's?](#)
9. [Wat zijn de 169 SDG-subdoelstellingen?](#)
10. [Wat zijn de 231 SDG-indicatoren?](#)
11. [Wat zijn de 5 P's?](#)
12. [Wat zijn de sterktes van de Agenda 2030?](#)
13. [Waarom is de Agenda 2030 een resolutie en geen verdrag?](#)
14. [Naar welke andere VN-teksten en internationale verbintenissen wordt er verwezen in de Agenda 2030?](#)
15. [Wat is de relatie tussen de Agenda 2030 en het Akkoord van Parijs?](#)
16. [Wat staat centraal in de Agenda 2030: de mens of de natuur?](#)
17. [Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Agenda 2030?](#)
18. [Draagt iedereen eenzelfde verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Agenda 2030?](#)
19. [Welke rol spelen bedrijven bij de verwezenlijking van de Agenda 2030?](#)
20. [Wat is circulaire economie?](#)
21. [Welke plaats krijgt de circulaire economie in de Agenda 2030?](#)
22. [Hoe kan de dienstensector met de circulaire economie aan de slag gaan?](#)
23. [Welke businessmodellen worden geassocieerd met de circulaire economie?](#)
24. [Welke hulpmiddelen bestaan er voor de ontwikkeling van een duurzaam business model?](#)
25. [Wat is het verband tussen de Agenda 2030 en ontwikkelingssamenwerking?](#)
26. [Hebben landen in het globale Noorden en Zuiden dezelfde verantwoordelijkheden volgens de Agenda 2030?](#)
27. [Bestaat er een SDG gericht op de verwezenlijking van mensenrechten?](#)
28. [Hebben alle doelstellingen van de Agenda 2030 als deadline 2030?](#)
29. [Welke SDG is het dringendst?](#)
30. [Hoeveel kost de realisatie van de SDG's?](#)
31. [Welke middelen voorziet de Agenda 2030 voor de financiering van de realisatie van de SDG's?](#)
32. [Wat is de impact van COVID-19 op de realisatie van de Agenda 2030?](#)
33. [Wat zegt de Agenda 2030 over de noodzaak van geïnformeerde burgers als vereiste voor een democratie?](#)
34. [Welke andere thema's komen weinig of niet expliciet aan bod in de Agenda 2030?](#)
35. [Wat zijn de belangrijkste kritieken op de Agenda 2030?](#)
36. [Wat houdt transitie in?](#)
37. [Hoe zit transitie vevat in de Agenda 2030?](#)
38. [Hoe transitieel is de Agenda 2030?](#)
39. [Wat is het verschil tussen zwakke en sterke duurzaamheid?](#)
40. [Hoe staat de Agenda 2030 tegenover economische groei en ecologie?](#)
41. [Hoe verhoudt de Agenda 2030 zich tot het model van de donuteconomie?](#)

1. Wat is de VN Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling?

- De [Agenda 2030](#) is een resolutie goedgekeurd op 25 september 2015 door de [Algemene Vergadering van de VN](#).
- De beleidstekst bevat concrete (sub)doelstellingen die de 193 lidstaten aanzetten tot actie in 17 domeinen die van cruciaal belang zijn voor de duurzame ontwikkeling van mens en planeet tegen 2030. Meer over deze 17 SDG's in [vraag 7](#).

2. Wat zijn de basisbeginselen van de Agenda 2030?

De Agenda 2030 is gebaseerd op de volgende [basisprincipes](#):

- Universaliteit
- Niemand achterlaten
- Verbondenheid en ondeelbaarheid
- Inclusiviteit
- Partnerschappen

3. Hoe is de Agenda 2030 opgebouwd?

De Agenda 2030 omvat:

- een voorwoord, met vermelding van de 5 P's
- een verklaring met een toelichting bij context, inbedding, principes en aanpak

- doelstellingen en subdoelstellingen van de Duurzame Ontwikkeling, de SDG's
- implementatiemiddelen en het Globale Partnerschap
- opvolging en evaluatie

4. Wat is de noodzaak van de Agenda 2030?

De Agenda 2030 biedt een antwoord op de **belangrijkste maatschappelijke uitdagingen** van onze tijd, zoals:

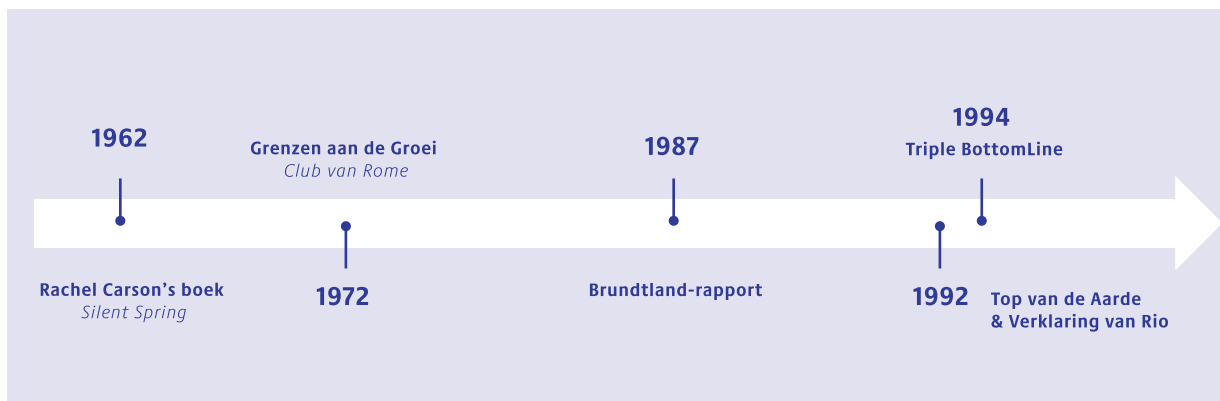
- klimaatverandering
- wereldwijde degradatie van land en natuur
- onhoudbare productie- en consumptiepatronen en toename van de afvalproductie
- uitputting van natuurlijke hulp- en grondstoffen en energieschaarste
- verlies van biodiversiteit
- bedreiging van fundamentele mensenrechten
- internationale migratiestromen en overbevolking
- armoede en hongersnood
- sociale en economische ongelijkheid
- oorlog en onveiligheid

Deze mondiale uitdagingen hebben een weerslag op het lokale niveau en kan je zien in ons dagelijks leven. In een [rapport](#) (2014) bespreekt de [Vlaamse Milieumaatschappij](#) hoe mondiale 'megatrends' het Vlaamse leefmilieu beïnvloeden.

De COVID-19-pandemie veroorzaakte niet alleen een achterstand op de globale duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, maar legt ook bloot hoe uitdagingen zoals klimaatverandering, internationale handelssystemen en volksgezondheid onlosmakelijk samenhangen en een significante impact op elkaar hebben. Lees meer over de impact van COVID-19 in [vraag 32](#).

5. Wat zijn enkele mijlpalen in de geschiedenis van duurzame ontwikkeling?

- Voor velen startte het nadenken over de uitputbaarheid van natuurlijke hulpbronnen met het boek [Silent Spring](#) (EN, 1962) van de Amerikaanse biologe Rachel Carson.
- Niet veel later volgde de publicatie [Grenzen aan de Groei](#) (EN, 1972), waarin bezorgdheden rond bepaalde wereldproblematieken, zoals industrialisatie en voedselproductie, naar voor werden geschoven.
- Het verhaal van duurzame ontwikkeling wint aan populariteit in 1987, wanneer de [Brundtland-Commissie](#) duurzame ontwikkeling voor het eerst officieel definieert als "een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden zonder de behoeftievoorziening van de toekomstige generaties, zowel hier als in andere delen van de wereld, in het gedrang te brengen".

- Het [Brundtland-rapport](#) (EN, 1987) vormde de onmiddellijke aanleiding voor de organisatie van de [VN-conferentie inzake Milieu en Ontwikkeling](#) (EN, 1992), ook gekend als de Top van de Aarde (Earth Summit). Hieruit is o.a. de [Verklaring van Rio](#) (EN, 1992) voortgekomen. Die bestaat uit 27 basisbeginselen bedoeld als leidraad voor duurzame ontwikkeling.
- Voortbouwend op de Brundtlandt-definitie kwam John Elkington op de proppen met de [Triple Bottom Line](#), een tot op vandaag zeer bekende voorstelling van duurzame ontwikkeling.
- Een korte samenvatting van de geschiedenis van duurzame ontwikkeling vind je op de [website](#) van Ecocampus.

6. Hoe kwam de Agenda 2030 tot stand?

- In 2012 vond de [VN-conferentie inzake Milieu en Ontwikkeling](#), Rio+20 plaats (de opvolger van de conferentie in Rio in 1992, 20 jaar eerder). Daar werd voor de eerste keer gesproken over 'Duurzame Ontwikkelingsdoelen'.
- Datzelfde jaar ging de internationale gemeenschap op zoek naar een post-2015-ontwikkelingskader, de streefdatum voor het verwezenlijken van de 8 MDG's, vervat in de [Millennium Verklaring van de VN](#) (2000).
- Het slotdocument [The Future We Want](#) (EN, 2012) werd aangenomen. Daarin kwamen regeringsleiders overeen om een reeks SDG's te ontwikkelen die moesten voortbouwen op de MDG's. Er werd besloten om de internationale ontwikkelingsagenda en de duurzame ontwikkelingsagenda als één geheel te behandelen.

- Verschillende [innovatieve onderhandelingsfora](#) waren betrokken bij het schrijven van de Agenda 2030:
  - Het politieke proces startte in 2013 met de oprichting van de [Open Working Group](#). Daarin zetelden de staten die belangstelling hadden om een voorstel voor de SDG's uit te werken. Omdat meer dan 30 staten tot de groep wilden toe te treden, besloten de lidstaten gebruik te maken van een innovatief, systeem van vertegenwoordiging. Dat betekende dat de meeste zetels in de Open Working Group door verscheidene landen werden gedeeld.
  - Er was een nauwe samenwerking met het [High Level Panel](#). Deze groep van 27 leden, onder wie regeringsleiders, belanghebbenden en academici, legde in mei 2013 een reeks concrete aanbevelingen voor.
  - Ook individuen konden deelnemen aan de consultaties: via de website [The World-We-Want](#) en openbare raadplegingen, zoals de grote online enquête [My World](#).
- In januari 2015 begon de [Algemene Vergadering van de VN](#) met het onderhandelingsproces. Dat resulteerde in de goedkeuring van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling op 25 september 2015 in New York.
- Dankzij het inclusieve en participatieve proces, waarbij de dialoog met burgers en andere maatschappelijke belanghebbenden centraal stond, kwam er een breed draagvlak voor de Agenda 2030.

7. Wat houden de SDG's juist in?

De [SDG's](#) zijn **17 mondiale doelstellingen** ontworpen om voor iedereen een betere en duurzamere toekomst te bereiken. Ze vormen een onderdeel van de Agenda 2030.

Hier volgen de 17 SDG's:

- **SDG 1: Geen armoede.** Beëindig armoede overal en in al haar vormen.
- **SDG 2: Geen honger.** Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw.
- **SDG 3: Goede gezondheid en welzijn.** Verzekert een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden.
- **SDG 4: Kwaliteitsonderwijs.** Verzekert gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevordert levenslang leren voor iedereen.
- **SDG 5: Gendergelijkheid.** Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes.
- **SDG 6: Schoon water en sanitair.** Verzekert toegang tot duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen.
- **SDG 7: Betaalbare en duurzame energie.** Verzekert toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen.
- **SDG 8: Eerlijk werk en economische groei.** Bevordert aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve

tewerkstelling en waardig werk voor iedereen.

- **SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur.** Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevordert inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleert innovatie.
- **SDG 10: Ongelijkheid verminderen.** Dring ongelijkheid in en tussen landen terug.
- **SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen.** Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam.
- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie.** Verzekert duurzame consumptie- en productiepatronen.
- **SDG 13: Klimaatactie.** Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden.
- **SDG 14: Leven in het water.** Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en marieme hulpbronnen.
- **SDG 15: Leven op het land.** Bescherm, herstel en bevordert het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.
- **SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.** Bevordert vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en creëert op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en open instellingen.

- **SDG 17: Partnerschap om doelstellingen te bereiken.** Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling.

De 17 SDG's zijn verbonden met elkaar. Bij de uitvoering ervan moet een evenwicht gevonden worden tussen sociale, ecologische en economische duurzaamheid.

De doelstellingen vallen uiteen in [169 subdoelstellingen](#). Daarnaast formuleerde de VN [231 indicatoren](#) om de voortgang van de (sub)doelstellingen te meten.

We hebben allemaal een rol te spelen in de verwezenlijking van de SDG's, lees meer hierover in [vraag 17](#).

8. Waarin verschillen de SDG's van de MDG's?

Bron: [OneWorld](#)

De Agenda 2030 bouwt voort op de [MDG's](#) als nieuwe mondiale ontwikkelingsagenda voor de periode 2015-2030 (zie [vraag 6](#)). Er zijn wel enkele belangrijke verschillen:

	MDG's	SDG's
Aantal doelen	8	17
Aantal subdoelen	21	169
Aantal indicatoren	60	231
Toepassingsgebied	Focus op de People-pijler	Focus op de 5 P's
Doelgroep	Ontwikkelingslanden	Universeel: alle landen
Benadering	Ontwikkelingssamenwerking	Duurzaamheid en ontwikkelings-samenwerking geïntegreerd (zie vraag 25)
Totstandkoming	Groep deskundigen	Inclusief en participatief raadplegingsproces

Lees ook [paragraaf 16 en 17](#) uit de Verklaring van de Agenda 2030.

Wil je meer lezen over de verschillen tussen de Agenda 2030 en de Millenniumverklaring?

Dat kan [hier](#).

9. Wat zijn de 169 SDG-subdoelstellingen?

Elke SDG bestaat uit verschillende thematische [subdoelstellingen](#). In totaal zijn er 169 subdoelstellingen die de SDG's verder uitwerken. Zo bevat [SDG 2](#) (Geen honger) subdoelstellingen over de bestrijding van honger en malnutritie, maar ook over duurzame landbouwpraktijken.

De subdoelstellingen zijn op hun beurt onderverdeeld in 126 meetbare doelstellingen (aangeduid met cijfers) en 43 implementatiemiddelen (aangeduid met kleine letters). Zo bevat SDG 2 in totaal 8 subdoelstellingen. De eerste 5 zijn resultaatgericht en meetbaar en worden aangeduid als subdoelstellingen 2.1 tot 2.5. De laatste 3 zijn implementatiemiddelen en worden aangeduid als subdoelstellingen 2.a tot 2.c.

Elke regering beslist zelf over hoe ze deze globale doelen inpast in nationale planningsprocessen, beleidslijnen en strategieën. In [hoofdstuk 3](#) lees je hoe Vlaanderen ermee aan de slag gaat.

Zijn de Agenda 2030-subdoelstellingen volgens SMART-criteria gedefinieerd? Een studie in opdracht van [FIDO](#), [Waar staat België met het behalen van de SDG's?](#) (2021), nam de proef op de som. Uit het onderzoek blijkt dat 119 subdoelstellingen SMART en 50 subdoelstellingen niet-SMART zijn gedefinieerd. Lees meer over SMART-criteria in [vraag 53](#).

10. Wat zijn de 231 SDG-indicatoren?

De Agenda 2030 koppelt [231 mondiale indicatoren](#) aan de SDG-subdoelstellingen. Die worden gebruikt om de **voortgang** bij het bereiken van de SDG's te meten. De indicatoren werden in 2016 door [UNSTAT](#) gepubliceerd.

De methodologie en de indicatoren zijn niet statisch en kunnen op basis van onderzoek veranderen. De lijst wordt nog altijd aangevuld met relevante indicatoren.

De indicatoren dienen als 'mondiale aanzet'; lidstaten kunnen de invulling en methodologie verfijnen op basis van de nationale context. In de praktijk maken lidstaten, regio's, ondernemingen en organisaties gebruik van hun eigen indicatorensets, geïnspireerd op de globale VN-indicatorenset (zie [vraag 54](#)).

11. Wat zijn de 5 P's?

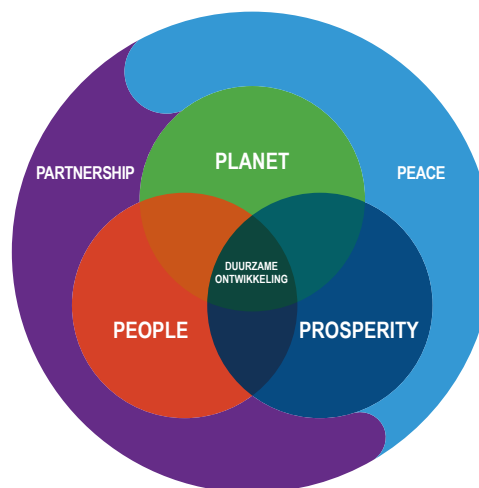
De 17 SDG's kunnen geclusterd worden volgens 5 P's die als het ware de steunpilaren van duurzame ontwikkeling vormen.

De [5 P's](#) van de Agenda 2030 staan voor:

- **People:** armoede en honger, in al hun vormen, bestrijden en het ontwikkelingspotentieel van iedereen verzekeren
- **Planet:** de planeet beschermen
- **Prosperity:** zorgen voor welvaart voor iedereen
- **Peace:** vreedevolle, rechtvaardige en inclusieve samenlevingen waarborgen
- **Partnership:** een vernieuwde solidariteit waar iedereen aan meedoet opdat niemand achterblijft.

De 5 P's komen voort uit de Triple Bottom Line (People, Planet en Profit, zie [vraag 5](#)). Tijdens de [Wereldtop inzake Duurzame ontwikkeling](#) (EN, 2002) besloot de VN om Profit te vervangen door Prosperity. De Agenda 2030 voegde daar Peace en Partnership aan toe, omdat vrede en samenwerkingsverbanden als noodzakelijke voorwaarden voor duurzame ontwikkeling werden aanvaard.

De 5 P's werken duidelijk inspirerend. Organisaties die met de SDG's aan de slag gaan voegen vaak andere P's toe zoals Policy, Project (management), Process, Plan. Zo voegt [Trendhuis](#) de P van Pleasure toe omdat werken rond verduurzaming ook plezierig kan en zou moeten zijn.

Bron: [CIFAL Flanders](#)

12. Wat zijn de sterktes van de Agenda 2030?

Unaniem gedragen	De tekst is unaniem goedgekeurd binnen de VN : unieke consensus voor een globaal actieplan om de wereld te transformeren.
Ruim toepassingsgebied	Het toepassingsgebied van de SDG's is bijzonder ruim en ambitieus. Achter de 17 doelstellingen gaan 169 subdoelstellingen en meer dan 200 indicatoren schuil, met duidelijke richtlijnen om de wereld duurzamer te maken.
Ondeelbaar en verbonden geheel	De Agenda 2030 en haar doelstellingen vormen een ondeelbaar en verbonden geheel. Actoren moeten bij het implementeren van de Agenda de SDG's als holistisch geheel behandelen, in plaats van vrij te kiezen op welke doelstellingen ze inzetten. Lees meer in vraag 52 .
Universeel	De doelstellingen zijn universeel. In tegenstelling tot de MDG's richten de SDG's zich tot elk land. Elk land moet zich ontwikkelen binnen een duurzaam kader en wordt dus in die zin beschouwd als 'ontwikkelingsland'.
Inclusief	De Agenda trekt voluit de kaart van inclusie . De doelstellingen hebben betrekking op elk individu, uit elke samenleving ter wereld, ongeacht ras, geslacht, etniciteit of identiteit. Daarnaast wil de agenda niemand achterlaten (Leave no one behind). Door het brede, universele toepassingsgebied van de doelstellingen is het de opzet van de tekst om iedereen die in nood is of in armoede leeft, waar dan ook ter wereld, te helpen.

[Lees meer over de sterktes van de Agenda 2030.](#)

13. Waarom is de Agenda 2030 een resolutie en geen verdrag?

De Agenda 2030 werd aangenomen door de [Algemene Vergadering van de VN](#) met [Resolutie 70/1](#). De besluiten van de Algemene Vergadering, [resoluties](#), zijn juridisch niet bindend voor staten onder internationaal recht. Dat betekent dat de VN lidstaten niet kan verplichten om de doelstellingen uit de Agenda 2030 na te komen en hen niet kan sanctioneren als ze dat nalaten.

Het niet-bindend karakter van de Agenda 2030 was de prijs die moest worden betaald om alle 193 lidstaten mee aan boord te krijgen. In die zin is de Agenda 2030 een politiek akkoord, een eindresultaat dat voor iedereen aanvaardbaar was.

Hoewel niet-bindend gaat er wel een [morele kracht](#) en politieke druk uit van het akkoord, dat door alle landen ondertekend is. Dat is dan ook een van de sterktes van een resolutie: ze versnelt het beslissingsproces en vergroot het draagvlak van de tekst.

Bovendien verwijzen veel van de SDG-engagements naar [bestaande internationale verbintenissen](#), die wél juridisch bindend zijn, zoals het [VN-Zeerechtverdrag](#).

14. Naar welke andere VN-teksten en internationale verbintenissen wordt er verwezen in de Agenda 2030?

De Agenda 2030 is een clustertekst van verschillende internationale teksten en overeenkomsten uit de VN-geschiedenis. Hier staan ze thematisch gegroepeerd.

- **In de Verklaring van de Agenda 2030 wordt verwezen naar belangrijke fundamentele, zoals:**
  - het [Handvest van de Verenigde Naties](#) (1945)
  - de [Universele Verklaring van de Rechten van de Mens](#) (1948)
  - de [Internationale mensenrechtenverdragen](#) (EN),
  - de [Millenniumverklaring](#) (EN, 2000)
  - de Slotverklaring van de [Wereldtop van 2005](#) (EN, 2005)
  - de 27 basisbeginselen voor duurzame ontwikkeling uit de [Verklaring van Rio over Milieu en Ontwikkeling](#) (EN, 1992)
  - de [Verklaring over het Recht op Ontwikkeling](#) (EN, 1986)
- **SDG 2 'Geen honger'**
  - het [Comité voor de Wereldvoedselzekerheid](#) (EN)
  - de [verklaring van Rome over Voeding en](#)

- [het Actiekader](#) (EN, 1996)
- de internationale afspraken over het bevorderen van de toegang tot het eerlijk en billijk delen van voordelen afkomstig van het gebruik van genetische hulpbronnen en daaraan gekoppelde traditionele kennis
- **SDG 3 ‘Goede gezondheid en welzijn’**
    - de [Kaderovereenkomst van de Wereldgezondheidsorganisatie inzake tabakscontrole](#) (EN, 2003)
    - de [Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid](#) (EN, 2001)
  - **SDG 5 ‘Gendergelijkheid’**
    - het [Actieprogramma van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling](#) (EN, 2014)
    - het [Peking-Actieplatform](#) (EN, 1995)
    - de slotdocumenten van hun desbetreffende conferenties
  - **SDG 8 ‘Waardig werk en economische groei’**
    - het (lopende) [10-jarig Programmakader voor Duurzame Consumptie en Productie](#) (EN, 2012)
    - het [Globale Jobspect van de Internationale Arbeidsorganisatie](#) (EN, 2009)
  - **SDG 11 ‘Duurzame steden en gemeenschappen’**
    - de intussen geslaagde VN-conferentie over Huisvesting en Duurzame Stedelijke Ontwikkeling ([UN Habitat III Conference](#)) in Quito, Peru. Tijdens deze conferentie werd de [New Urban Agenda](#) (EN, 2016) aangenomen.
    - het [kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015-2030](#) (EN, 2015)
  - **SDG 12 ‘Verantwoorde consumptie- en productiepatronen’**
    - het (lopende) [10-jarig Programmakader inzake Duurzame Consumptie- en Productiepatronen](#) (EN, 2012)
    - de internationale kaderovereenkomsten i.v.m. het milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle soorten afval
  - **SDG 13 ‘Klimaatactie’**
    - SDG 13 is een speciaal geval. Lees meer in [vraag 15](#).
  - **SDG 14 ‘Leven in het water’**
    - de nationale en internationale afspraken m.b.t. het behoud van minstens 10% van de kust- en zeegebieden
    - de criteria en richtlijnen van de Intergouvernementele Oceanografische Commissie
    - het [VN-Zeerechtverdrag](#) (1982)
  - **SDG 15 ‘Leven op het land’**
    - internationale verbintenissen m.b.t. terrestrische en zoetwaterecosystemen
    - internationale afspraken over het bevorderen van de toegang tot het eerlijk en billijk delen van voordelen afkomstig van het gebruik van genetische hulpbronnen en het bevorderen van gepaste toegang tot dergelijke hulpbronnen, zoals het [Verdrag inzake Biologische Diversiteit](#) (1992)
  - **SDG 16 ‘Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten’**
    - de internationale afspraken inzake het garanderen van publieke toegang tot informatie en het beschermen van fundamentele vrijheden
  - **SDG 17 ‘Partnerschap’**
    - de verbintenis van vele ontwikkelde landen om 0,7% van het BBP te besteden aan [officiële ontwikkelingshulp](#) voor ontwikkelingslanden en 0,15% tot 0,20% ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen
  - In het kader van de uitvoeringsmodaliteiten voorzien in de Agenda 2030:
    - de [Actie-Agenda van Addis Abeba](#) (EN, 2015). Lees meer in [vraag 31](#).
    - strategieën en actieprogramma's die ondersteund worden door de Agenda 2030, zoals de [Verklaring en het Actieprogramma van Istanbul](#) (EN, 2011)
    - internationale normen en overeenkomsten ter bescherming van arbeidsrechten en milieu- en gezondheidsstandaarden, zoals de [Guiding Principles on Business and Human Rights](#) (EN, 2011), de [arbeidsstandaarden van de Internationale Arbeidsorganisatie](#)

tie (EN), het [Verdrag inzake de Rechten van het Kind](#) (1989) en belangrijke multilaterale milieu-overeenkomsten

- de onderhandelingen in het kader van de [Doha-ontwikkelingsagenda](#) (internationale handel)

15. Wat is de relatie tussen de Agenda 2030 en het Akkoord van Parijs?

In 2015 kwam men op de [21ste Klimaatconferentie van de Verenigde Naties \(COP21\)](#) in Parijs tot een mondiaal, bindend klimaatakkoord onder het Klimaatverdrag, het [Raamverdrag van de VN inzake Klimaatverandering](#) (1992). Het Klimaatverdrag is het belangrijkste internationale, intergouvernementele forum om te onderhandelen over het mondiale antwoord op de klimaatverandering.

Het klimaatakkoord, ook bekend als het [Akkoord van Parijs](#) (2015), is een verdrag waarin staten zich er onder meer toe verbinden de uitstoot van broeikasgassen te verlagen om de **opwarming van de aarde te beperken** tot maximum 2°C, bij voorkeur 1,5°C, ten opzichte van de pre-industriële referentieperiode. Op die manier draagt het verdrag bij aan de realisatie van [SDG 13 Klimaatactie](#).

Aan SDG 13 is bovendien een asterisk toegevoegd waarin erkenning wordt gegeven aan het Klimaatverdrag en subdoelstelling 13.a verwijst

naar de verbintenissen onder het Klimaatverdrag inzake klimaatfinanciering. Op deze manier wordt SDG 13 verbonden met het Akkoord van Parijs, onderdeel van het Klimaatverdrag.

Naar aanleiding van de 5de verjaardag van het Akkoord van Parijs verscheen er [een artikel](#) van IPS Vlaanderen over de successen en mislukkingen.

16. Wat staat centraal in de Agenda 2030: de mens of de natuur?

De SDG's zijn in eerste instantie bedoeld om de basisbehoeften van mensen wereldwijd te versterken. Daarom heeft de Agenda 2030 een **antropocentrische focus**: antropocentrisme impliceert een wereldbeeld waarin de mens (*anthropos*) en niet het ecosysteem (*oikos*) centraal staat.

In lijn daarmee wordt de bescherming van onze planeet nagestreefd in functie van het welzijn van de mens.

De Agenda 2030 spoort er wel expliciet toe aan om de natuur te respecteren. Zo vermeldt de [Verklaring](#) van de tekst een streven naar een wereld waarin de mensheid in harmonie leeft met de natuur en waarin de in het wild levende dieren en andere soorten beschermd zijn. De Agenda 2030 pleit voor verduurzaming van consumptie- en productiepatronen (SDG 12). Ook het ontkoppelen van economische groei en milieuschade heeft als

doel de natuur te respecteren.

- Over rechten toegekend aan de natuur: zie [vraag 34](#).
- Over de toegekende rechten aan de mens: zie [vraag 27](#)

17. Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Agenda 2030?

De Agenda 2030 is van de mensen, door de mensen en voor de mensen. Ze is een moreel kompas voor **alle actoren van de samenleving**. Ze legt de nadruk op samenwerking en partnerschap tussen en in de landen.

De Verklaring van de Agenda 2030, alsook [SDG 17](#) (17.16 en 17.17), verwijzen naar een nieuw [Globaal Partnerschap](#) voor duurzame ontwikkeling, opgebouwd in de geest van mondiale solidariteit.

Verschillende actoren, zoals overheden, de privésector, de academische wereld, ngo's en het maatschappelijk middenveld, worden aangemoedigd aan om zowel mee als samen te werken aan de SDG's. Alles en iedereen is aan zet!

18. Draagt iedereen eenzelfde verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Agenda 2030?

De Agenda 2030 en de SDG's zijn in de eerste plaats geschreven op maat van overheden. De [verantwoordelijkheden](#) toegekend in de Agenda 2030 aan niet-overheidsactoren zijn echter voor interpretatie vatbaar. Belangrijk is dat de Agenda 2030 als resolutie niet juridisch bindend is, en elke actie dus vrijwillig wordt uitgevoerd (zie [vraag 13](#)).

Om van de Agenda 2030 een bruikbaar model op organisatieniveau te maken, moeten op verschillende niveaus **vertaalslagen** gebeuren. Dat is ook een sterkte: elke actor in de maatschappij kan zich laten inspireren door de SDG's en de doelstellingen (lokaal) toepassen.

Na 5 jaar SDG's zijn er intussen verschillende richtlijnen, indicatorensets en handige instrumenten ter beschikking die het bedrijfsleven, lokale besturen, individuen en andere belanghebbenden helpen om de SDG's toe te passen (zie [vraag 24](#)).

19. Welke rol spelen bedrijven bij de verwezenlijking van de Agenda 2030?

Voor hun activiteiten doen bedrijven een beroep op natuurlijke hulpbronnen en arbeid, en dat heeft vanzelfsprekend een invloed op het leefmilieu.

Bedrijven hebben door hun bijdrage aan ook een belangrijke impact op de realisatie van de Agenda 2030.

De Agenda 2030 doet [expliciet](#) een beroep op bedrijven en het internationaal handelswezen om de SDG's te realiseren. Zo benoemt de tekst bijvoorbeeld het belang van privé-bedrijfsactiviteiten, investeringen en innovatie voor productiviteit, inclusieve economische groei en jobcreatie. De tekst roept ondernemingen op om hun creativiteit en innoverend vermogen in te zetten om de uitdagingen rond duurzame ontwikkeling aan te gaan.

Dat bedrijven zich bewust zijn van hun belangrijke rol blijkt uit initiatieven zoals [WBCSD](#). Dat is een wereldwijde, door CEO's geleide organisatie van meer dan 200 bedrijven die samenwerken om de overgang naar een duurzame wereld te versnellen.

Ook de [Gemene Goed Economie](#) van [Christian Felber](#) wijst op de verantwoordelijkheid van bedrijven om het voortouw te nemen in de transformatie van ons huidige economisch systeem. Lees meer over de Economie voor het Gemene Goed in het [Triodos Bank-interview](#) met Felber.

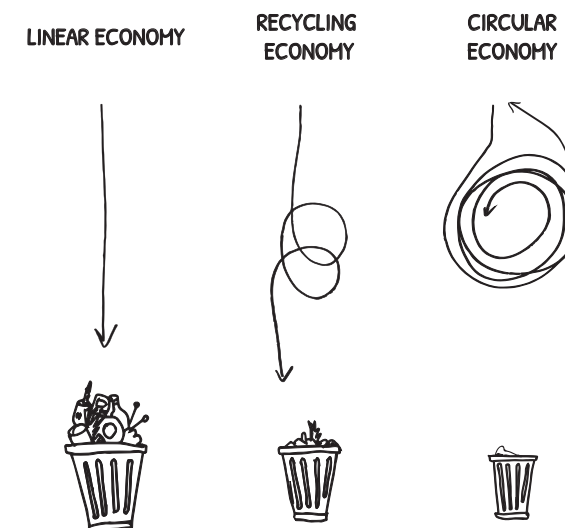
Lees zeker ook [vraag 45](#) over de opportuniteiten van het omarmen van de SDG's in de bedrijfsvoering.

20. Wat is circulaire economie?

Zowel de wereldbevolking, als de vraag naar natuurlijke grondstoffen blijft groeien en onze huidige consumptie- en productiepatronen zijn [onhoudbaar](#) geworden.

In deze context is er nood aan een transitie van onze huidige, lineaire economische modellen naar een duurzame kringlooeconomie: een circulaire economie met **verantwoorde consumptie- en productie** waarin grondstoffen en materialen altijd weer een nieuwe functie krijgen.

[Vlaanderen Circulair](#) definieert circulaire economie als een economie waarbij materialen en producten zo hoogwaardig mogelijk ingezet blijven in de economie. Dat gebeurt door herstelling,

Bron: [Vlaanderen Circulair](#)

omvorming, recyclage en het delen van materiaal, in plaats van producten aan het einde van hun levensduur te vernietigen.

[Walter Stahel](#), een van de grondleggers van de circulaire economie, spreekt van het **inertia-principe** (traagheidsprincipe) bij de doelstelling van de circulaire economie: het creëren van de hoogst mogelijke gebruikswaarde voor de langst mogelijke tijd, terwijl zo weinig mogelijk materiële middelen en energie wordt verbruikt.

De circulaire economie vormt ook een belangrijk beleidsthema voor de Europese Commissie. Het [EU-Actieplan voor de Circulaire Economie](#) (EN) is een van de belangrijkste bouwstenen van de [Europese Green Deal](#) (EN).

Instrumenten en platformen om aan de slag te gaan met circulaire economie zijn [VITO](#), [Kringlooeconomie MVO Vlaanderen](#), [Ellen MacArthur Foundation](#), [Circulator](#) en [European Union Circular Economy Stakeholder Platform](#).

21. Welke plaats krijgt de circulaire economie in de Agenda 2030?

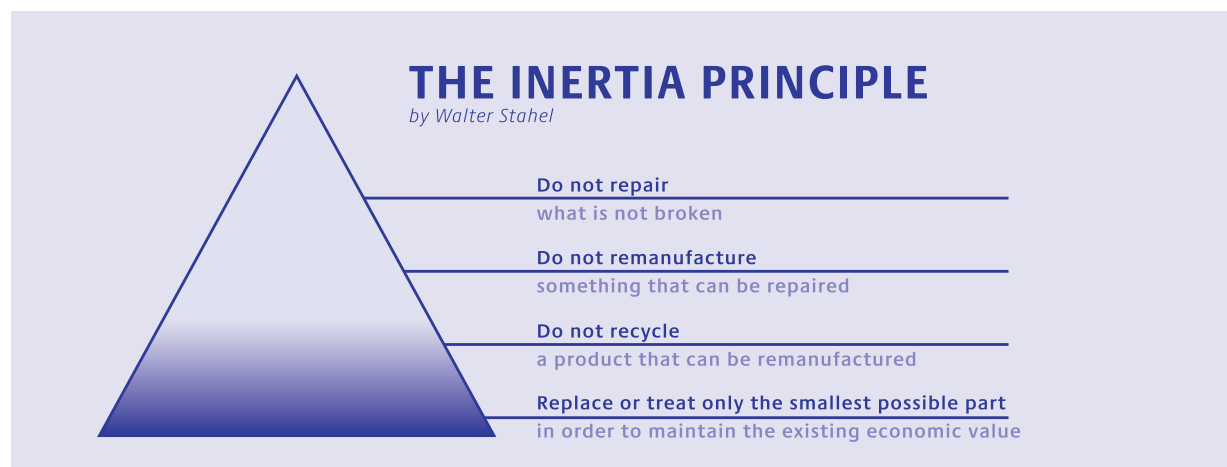
Hoewel de circulaire economie niet expliciet wordt vermeld, speelt ze een belangrijke rol in de verwezenlijking van [SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie](#). Daarin stuurt de Agenda 2030 aan op een duurzame transitie in de vorm van het hergebruik van materialen, de verlenging van hun levensduur en de reductie van afval.

De transitie naar een circulaire economie is ook relevant voor het behalen van andere SDG's, zoals water ([SDG 6](#)), energie ([SDG 7](#)), economische groei ([SDG 8](#)), industrie, innovatie en structuur ([SDG 9](#)), duurzame steden en gemeenschappen ([SDG 11](#)), klimaatactie ([SDG 13](#)), leven in het water ([SDG 14](#)) en leven op het land ([SDG 15](#)).

22. Hoe kan de dienstensector met de circulaire economie aan de slag gaan?

Uit de [definitie](#) van de circulaire economie wordt duidelijk dat productiebedrijven een aanzienlijke rol zullen spelen in de verwezenlijking van de circulaire economie.

Maar circulariteit is een middel en geen doel op zich. Ook andere sectoren zoals de dienstensector kunnen een bijdrage leveren door **circulaire elementen** te implementeren in hun dagelijkse werking. Zo kan een dienstverlener inzetten op energieneutrale kantoren, circulaire afvalverwerking, groene energieafname, circulair (modulair) kantoomateriaal, een officebeleid zonder papier en [faire en circulaire ICT](#).

Bron: [TU Delft](#)

23. Welke businessmodellen worden geassocieerd met de circulaire economie?

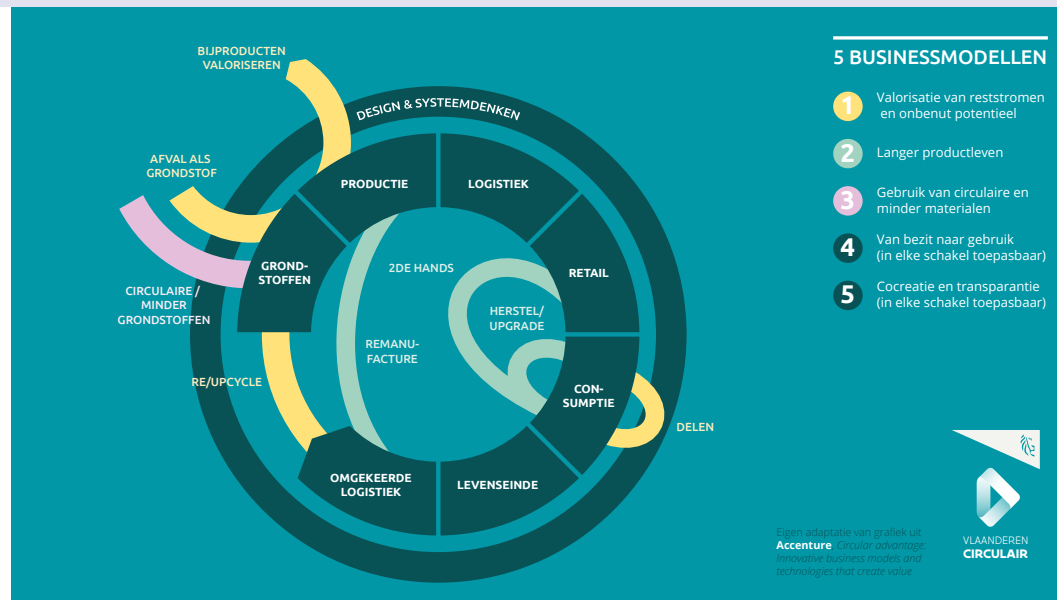
Vlaanderen Circulair stelt 5 businessmodellen voor, samengevat in de afbeelding rechts. Elk businessmodel haakt in op een andere fase van de levenscyclus van een product, en toont zo aan dat er verschillende strategieën bestaan om bij te dragen aan de circulaire economie.

24. Welke hulpmiddelen bestaan er voor de ontwikkeling van een duurzaam business model?

Een **Business Model Canvas** is een handig hulpmiddel om nieuwe en bestaande businessmodellen te ontwikkelen, te onderzoeken of te veranderen. Een canvas laat toe om de manier waarop je organisatie waarde creëert, levert en behoudt op een visuele en gestructureerde manier in kaart te brengen.

Het meest gebruikte, klassieke Business Model Canvas is het [model van Alexander Osterwalder](#). Het schetst 9 segmenten die de bouwstenen vormen van een bedrijfsmodel in een canvas van 1 pagina. Het verdienmodel focust op maximale winst en de manier waarop je die maakt. Er wordt echter geen rekening gehouden met mens en planeet.

Om organisaties op weg te helpen om sociale en milieukwesties te integreren in hun business model, werd het model van Osterwalder op ver-

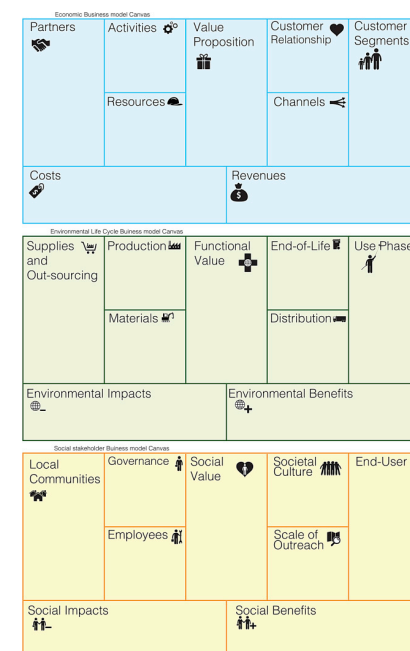
Bron: [Vlaanderen Circulair](#)

schillende manieren herdacht en aangevuld. De bedoeling is om nieuwe vormen van waardecreatie te bereiken en de economische activiteiten te koppelen aan de impact op de sociale en ecologische omgeving. Het Triple Layered Business Model Canvas en het Flourishing Business Canvas zijn hier 2 bekende voorbeelden van:

- [Het Triple Layered Business Model Canvas](#) (EN) voegt 2 lagen toe aan het klassieke Osterwalder model:

1. een milieu dimensie, gebaseerd op een levenscyclusperspectief,
2. een sociale dimensie, gebaseerd op het perspectief van de belanghebbenden

Zo komt de focus op economische, ecologische én sociale waarden te liggen.

Bron: [SustainableBusinessModel.org](#)

- [Het Flourishing Business Canvas](#) (EN) is verankerd in het flourishing imperatief. Antony Upward spreekt van 'flourishing bedrijven', die op 3 vlakken succesvol en duurzaam zijn: de economie, de maatschappij en de planeet.

In het rapport [Groene business modellen](#) (2019) lees je hoe Vlaamse bedrijven in de praktijk aan de slag gaan met de verduurzaming van hun business modellen. Enkele strategieën en aanrijpingspunten worden uitgelicht.

25. Wat is het verband tussen de Agenda 2030 en ontwikkelingssamenwerking?

Zoals beschreven in vraag 8 bouwt de Agenda 2030 voort op de MDG's en omvat ze ook een kader voor ontwikkelingssamenwerking, met inbegrip van klassieke ontwikkelingsprioriteiten zoals armoedebestrijding, voedselzekerheid, gezondheid en onderwijs.

Het unieke aan de Agenda 2030 is dat ze de **prioriteiten op het vlak van ontwikkelingssamenwerking en duurzaamheid verenigt** in één beleidstekst.

Ook het basisbeginsel 'Niemand achterlaten' blijft doorheen de Agenda gewaarborgd. In elke doelstelling wordt speciale aandacht besteed aan de behoeften van de meest kwetsbaren in de maatschappij.

Bron: [FlourishingBusiness.org](https://flourishingbusiness.org)

In [SDGs as a compass for the Belgian development cooperation: Final report](#) (EN, 2020) vind je een overzicht van de huidige Belgische ontwikkelingssamenwerking in relatie tot de SDG-beginselen.

26. Hebben landen in het globale Noorden en Zuiden dezelfde verantwoordelijkheden volgens de Agenda 2030?

Hoewel de SDG's een universeel gedeelde gemeenschappelijke visie belichamen, houden ze voor elk land een verschillende mate van uitdaging, ambitie en [urgentie](#) in, afhankelijk van het ontwikkelingsniveau en andere nationale omstandigheden.

Sommige (sub)doelstellingen zijn speciaal geformuleerd om uitdrukking te geven aan de behoeften en ambities van de ontwikkelingslanden. Andere geven uitdrukking aan de verantwoordelijkheden van het globale Noorden om de welvaarts-groei in het globale Zuiden te ondersteunen. Voorbeelden daarvan zijn subdoelstellingen 10.6 en 10.a ([SDG 10](#)) en vele subdoelstellingen onder [SDG 17](#), zoals de verbintenis van ontwikkelde landen om 0,7% van het nationaal inkomen te besteden aan [officiële ontwikkelingshulp](#).

27. Bestaat er een SDG gericht op de verwezenlijking van mensenrechten?

Er is geen specifieke SDG voor de bescherming van mensenrechten. Niettemin zijn mensenrechten een **transversaal thema** in de Agenda 2030:

- [‘Niemand achterlaten’](#) is een van de basisbeginselen van de Agenda 2030. Dat impliceert dat we aandacht moeten hebben voor de achtergeblevenen en meer kwetsbare groepen in de maatschappij.
- De [Verklaring](#) van de Agenda 2030 verwijst naar het belang van mensenrechteninstrumenten zoals het [UVRM](#) en het respect voor mensenrechten, overal ter wereld.

Uit de [definitie](#) van duurzame ontwikkeling blijkt ook dat het nastreven van de SDG's en de verwezenlijking van mensenrechten hand in hand gaan. Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen voorzien namelijk in de (basis)behoeften en waarborgen zo de mensenrechten.

Het [UNOCHR](#) (EN) stelt [de verbanden](#) tussen de SDG's en relevante internationale mensenrechteninstrumenten schematisch voor. Daaruit blijkt dat **156 van de 169 subdoelstellingen direct gelinkt** kunnen worden aan concrete mensenrechten.

Ook de [SDG – Human Rights Data Explorer](#) (EN) van het [Danish Institute for Human Rights](#) (EN) toont de verbanden tussen de SDG's en de mensenrechten.

28. Hebben alle doelstellingen van de Agenda 2030 als deadline 2030?

Nee, er worden 4 verschillende deadlines genoemd:

- **2017:** SDG 17.8
- **2020:** SDG 2.5, SDG 3.6, SDG 6.6, SDG 8.6, SDG 12.4, SDG 14.2, SDG 14.4, SDG 14.5, SDG 14.6, SDG 15.1, SDG 15.2, SDG 15.5, SDG 15.8, SDG 15.9, SDG 17.11, SDG 17.18
- **2025:** SDG 2.2, SDG 8.7, SDG 14.1
- **2030:** overige subdoelstellingen

29. Welke SDG is het dringendst?

Eerst en vooral: alle SDG's zijn [evenwaardig en ondeelbaar](#) en vertegenwoordigen onderling samenhangende wereldproblematieken.

Het bepalen van de urgentie en de bijbehorende prioriteiten is [contextgebonden](#). In België bijvoorbeeld heeft het thema 'Geen honger' ([SDG 2](#)) niet dezelfde prioriteit als in sommige ontwikkelingslanden.

Mondiaal wijzen meerdere wetenschappelijke bronnen op de dringende noodzaak om de doelstellingen uit de Planet-dimensie aan te pakken, in het bijzonder [SDG 13 Klimaatactie](#):

- In het [Global Risks Report 2021](#) (EN, 2021) komt naar voren dat de 5 grootste risicothema's in termen van waarschijnlijkheid milieugerelateerd zijn, en 4 van de wereldwijde risico's in de top 5 hebben een impact op het milieu.
- In de voorbereiding van zijn [AR6 Synthesis Report \(SYR\)](#) wijst het [IPCC](#) erop dat veel van de veranderingen die ons te wachten staan als gevolg van de opwarming van de aarde ongekend en onomkeerbaar zijn.
- Ook volgens het [Sustainable Development Report 2019](#) (EN, 2019) is klimaatverandering tegengaan het dringendste actiedomein, want de gevolgen zijn catastrofaal en onomkeerbaar en ze treffen de armen wereldwijd het zwaarst.
- De dringendheid van de klimaatactie wordt belicht door de verschillende deadlines in de Agenda 2030 (zie [vraag 29](#)): de doelstellingen met een [eerdere deadline](#) dan 2030 komen grotendeels uit de Planet-dimensie.

Specifiek voor hoge-inkomenslanden, waaronder België, zijn duurzame productie- en consumptiepatronen, klimaatactie en het behoud van natuur en biodiversiteit (SDG 12-15) volgens het recente [Sustainable Development Report 2021](#) (EN, 2021) niet te negeren prioriteiten.

30. Hoeveel kost de realisatie van de SDG's?

Zowel het SDSN-rapport [SDG Costing & Financing for Low-Income Developing Countries](#) (EN, 2019) als de IMF-paper [Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investments for the SDGs](#) (EN, 2019) bevestigen dat de SDG's kunnen worden gefinancierd tegen een kostprijs van ongeveer 2% van het mondiale BBP. Daarbij is ongeveer 0,4% nodig om de financieringskortingen in ontwikkelingslanden met lage inkomens aan te vullen.

Volgens VN-secretaris-generaal António Guterres is een wereldwijd [jaarlijks budget](#) van 5.000 à 7.000 miljard dollar nodig om de Agenda te realiseren tegen 2030.

Ook op het vlak van financiering zorgt de COVID-19-pandemie voor bijkomende uitdagingen. Het IMF wijst op de ernstige [negatieve gevolgen](#) van de pandemie en de daaruit voortvloeiende economische crisis op de financiering van de SDG's, zowel voor de minst ontwikkelde landen als voor de opkomende markteconomieën.

31. Welke middelen voorziet de Agenda 2030 voor de financiering van de realisatie van de SDG's?

De implementatie van de Agenda 2030 op wereldniveau wordt ondersteund door het slotdocument van de derde Internationale Conferentie over Ontwikkelingsfinanciering van de VN: [de Addis Ababa Action Agenda](#) (EN, 2015). Dit slotdocument maakt integraal deel uit van de Agenda 2030 en biedt een [globaal kader voor de financiering van duurzame ontwikkeling](#). De Addis Ababa Action Agenda en de Agenda 2030 leggen de nadruk op o.a. [officiële ontwikkelingshulp](#) en (internationale) overheidsfinanciering. [SDG 17](#) herinnert ontwikkelde landen aan hun verbintenis om 0,7% van het BBP te besteden aan [officiële ontwikkelingshulp](#) voor ontwikkelingslanden.

Voor [klimaatfinanciering](#) verwijst [subdoelstelling 13.a](#) naar de verbintenis die ontwikkelde landen zijn aangegaan in kader van het [Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering](#) en het operationaliseren van het [Groen Klimaatfonds](#) (zie ook [vraag 15](#)).

Verder leggen de Agenda 2030 en de Addis Ababa Action Agenda een speciale rol weg voor de private sector (zie bijvoorbeeld subdoelstelling 17.17). Het [Financiële Innovatie Platform](#) identificeert innovatieve financiële instrumenten die bijdragen aan de SDG's (zie ook [vraag 19](#)).

De Agenda 2030 en de Addis Ababa Action Agenda voorzien opvolging en evaluatie van de ontwikkelingsfinanciering en de implementatiemiddelen van de SDG's op het jaarlijkse [ECOSOC Forum on Financing for Development](#).

Bron: [UNDESA](#)

32. Wat is de impact van COVID-19 op de realisatie van de Agenda 2030?

De COVID-19 pandemie was een grote [tegenslag](#) voor duurzame ontwikkeling overall ter wereld. De afbeelding links illustreert hoe COVID-19 elk van de SDG's beïnvloedt, van de verstoring van de voedselvoorziening (SDG 2) tot de toename van geweld tegen vrouwen (SDG 5).

- Een [Eurostat-rapport](#) (EN, 2021) belicht de voelbare impact van de pandemie in Europa op SDG 4 (onderwijs), 5 (gendergelijkheid), 8 (werkbaar werk), 10 (ongelijkheid) en 17 (partnerschappen).
- In het 2020 SDSN [Sustainable Development Report](#) (EN) wordt uitgebreid ingegaan op de korte en lange termijn impact van COVID-19.
- Daarnaast benadrukt de paper [A Post-Pandemic Assessment of the Sustainable Development Goals van het IMF](#) (EN, 2021) dat de pandemie de financieringsbronnen van overheden om SDG's te implementeren aanzienlijk heeft ingedijkt (lees ook [vraag 30](#)).

Maar... never waste a good crisis! Het is belangrijk om de [COVID-19 crisis aan te grijpen als gelegenheid om structurele veranderingen door te voeren](#). De SDG's vormen het perfecte kader om het economisch herstel in het post-COVID-19 tijdperk vorm te geven. Hier lees je er meer over:

- [De rol van SDG's in het bestrijden van de COVID-19-pandemie](#) (EN, 2020)

- [Nieuwe kansen die COVID-19 biedt om langdurige conflicten te beëindigen \(SDG 16\)](#). (EN, 2020)
- [Subdoelstelling 3.d](#) roept op tot het versterken van systemen van "vroegtijdige waarschuwing, risicovermindering en het beheer van nationale en globale gezondheidsrisico's", dat de bestrijding van pandemieën sneller en doeltreffender zal maken.

33. Wat zegt de Agenda 2030 over de noodzaak van geïnformeerde burgers als vereiste voor een democratie?

Met het oog op een inclusief democratisch systeem is het essentieel dat burgers hun stem bewust, actief en geïnformeerd kunnen laten klinken, maar om zoveel mogelijk landen aan boord te krijgen, werd politieke taal in de Agenda 2030 tekst vermeden. Het resultaat is dat woorden als 'democratie' en '[political voice](#)' amper voorkomen in het document. Wel komen in de tekst ethische waarden en bestuurlijke principes voor zoals inclusiviteit, toegankelijkheid, transparantie, verantwoordelijkheid en gelijkwaardigheid.

Sterke publieke diensten, dat is dan ook één van de pijlers van [SDG 16](#), met subdoelstellingen die raken aan aspecten van de democratie: gelijke toegang tot het rechtssysteem (16.3), bestrijding van corruptie (16.5), doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen (16.6) en ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming (16.7).

34. Welke andere thema's komen weinig of niet expliciet aan bod in de Agenda 2030?

Dierenwelzijn

De [FAO](#), de [OIE](#) en de [WGO](#) hebben het belang van [dierenwelzijn](#) voor duurzame ontwikkeling [erkend](#) in 2010. Toch bevatten de SDG's er geen expliciete verwijzing naar.

Dieren komen enkel aan bod als het gaat over de bescherming van in het wild levende dieren.

Hoewel de bescherming en het behoud van de biodiversiteit expliciet is opgenomen in SDG 14 en 15, ontbreekt de link met dierenwelzijn. De COVID-19 pandemie, die o.a. haar oorsprong vindt in het verlies van biodiversiteit en leefruimte voor diersoorten, maakt de noodzaak duidelijk om deze link te leggen.

Kunst en cultuur

Verschillende ngo's lobbyden bij het samenstellen van de SDG's met de [#culture2015goal](#)-campagne om cultuur expliciet op te nemen in de Agenda 2030. Deze campagne benadrukte de [rol van cultuur](#) in de transitie naar een duurzame ontwikkeling.

De [UNESCO](#) wijst erop dat cultuur gezien moet worden als een transversale component in de Agenda 2030 en als een katalysator die processen van duurzame ontwikkeling versnelt. Hoewel in de uiteindelijke tekst geen SDG rond cultuur

werd opgenomen, komt cultuur dus transversaal aan bod in enkele SDG's.

- In [Subdoelstelling 8.9](#) wordt bijvoorbeeld een impliciete link naar cultuur gelegd waar het gaat over duurzaam toerisme dat lokale culturen promoot.
- Ook [andere subdoelstellingen](#), waaronder subdoelstelling 4.7, bevatten verwijzingen naar cultureel erfgoed en culturele diversiteit.

Andere thema's

Het thema 'Luchtkwaliteit' wordt vermeld in subdoelstellingen [3.9](#), [11.6](#) en [12.4](#).

[Bevolkingsgroei en reproductieve rechten](#) zijn opgenomen in subdoelstelling 3.7.

Ondanks de grote impact van [lichtvervuiling](#), is er geen directe verwijzing naar dit thema in de tekst.

Verder komen sommige andere belangrijke thema's enkel aan bod in de Verklaring van de Agenda 2030, maar niet in de SDG's zelf. Enkele voorbeelden:

- Democratie ([paragraaf 9](#))
- Voorkomen van racisme ([paragraaf 36](#))
- Sport ([paragraaf 37](#))

35. Wat zijn de belangrijkste kritieken op de Agenda 2030?

De meest voorkomende kritiek op de Agenda 2030 is die op [SDG 8 Waardig werk en economische groei](#). Volgens critici is die SDG te veel gericht op economische groei als [doel op zich](#), en wordt er (verkeerdelijk) gebruikgemaakt van het [BBP als maatstaf voor ontwikkeling](#). Deze kritiek komt voornamelijk uit de hoek van [alternatieve denkrichtingen over groei](#), zoals de [krimpeconomie \(degrowth\)](#), post-groei, de [donuteconomie](#) en de [Gemene Goed Economie](#). Meer over de relatie tussen economische groei en de Agenda 2030 lees je in [vraag 40](#).

Andere vaak terugkerende kritiek op de SDG's is onder meer:

- De SDG's bevatten [geen structurele hervormingen](#) maar handhaven eerder de status quo.
- De [opvolging van de SDG's](#) houdt te weinig rekening met de [internationale overloopeffecten](#) (de positieve of negatieve effecten van de acties van één land op het vermogen van andere landen om de SDG's te verwezenlijken). Lafortune, Sachs en Schmidt-Traub (coauteurs van het jaarlijkse SDSN-rapport) [reageerden](#) op deze kritiek.
- Het [ambitieniveau](#) van de Agenda 2030 is niet hoog genoeg.
- Door de veelheid aan thema's is er een [gebrek aan duidelijke prioriteiten](#).

- De SDG's zijn geformuleerd in [antropocentrische](#) termen. Dat betekent dat ze in het belang van de mens moeten worden bereikt en ze niet rechtstreeks rekening houden met andere organismen in het leefmilieu. Lees meer in [vraag 16](#).

Meer kritische reflecties rond de SDG's:

- [blogserie Waarheen met de SDG's?](#) van het [Centrum voor Globale Studies van de Universiteit Gent](#)
- [Oikos Denktank](#)
- [het Aardewerk-artikel Waarom de SDG's de status quo in stand houden?](#)
- [het MO*-artikel van VN-topman Jan Vande moortele](#)
- [het artikel Fair trade en de SDG's: hoe zit dat eigenlijk?](#) van [Oxfam Wereldwinkels](#)

Lees ook [vraag 12](#) rond de sterktes van de Agenda 2030.

36. Wat houdt transitie in?

De term transitie dekt vele ladingen maar gaat in essentie over radicale verandering. In de duurzaamheidscontext doelt transitie op de verandering naar een duurzame samenleving.

In het wetenschappelijke veld wordt bij duurzaamheidstransities meestal verwezen naar structurele veranderingen in dominante maatschappelijke

systemen die aan de basis van onze welvaart liggen, zoals het energie-, het mobiliteits- of het landbouw- en voedingssysteem. In dit [Oikos-artikel](#) (2014) kan je meer lezen over de invulling van de term transitie en de implicaties hiervan.

Het transitiedenken heeft 2 aanvullende kanten:

- transitieanalyse: hoe kan je naar transities kijken en ze begrijpen?
- transitiemanagement: hoe kan je duurzaamheidstransities beïnvloeden?

Transitie(analyse)

De transitieanalyse kijkt naar hoe maatschappelijke systemen gestructureerd zijn en welke dynamieken er spelen als transities op gang komen.

Een van de invloedrijkste analysekaders van transitiestudies is het [MLP](#). Je kan het MLP zien als een [bril](#) om naar transitieprocessen te kijken en ze beter te begrijpen. Benieuwd naar de betekenis van en de wisselwerking tussen de verschillende niveaus van het MLP? Lees hoofdstuk 14 van het rapport [Milieuverkenning 2030](#) (VMM, n.d.).

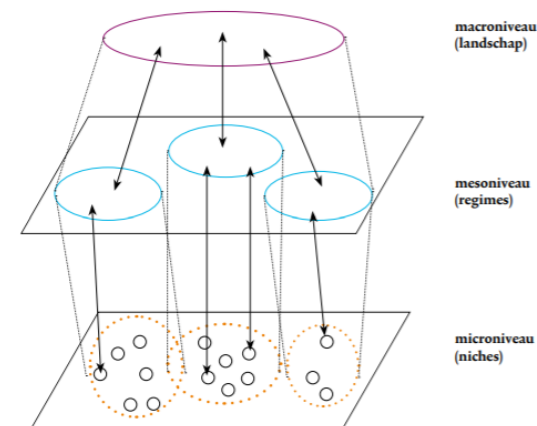
Transitiemanagement

Volgens [Derk Loorbach](#), een van de grondleggers van de aanpak, is transitiemanagement een nieuwe manier van governance voor duurzame ontwikkeling. Zo [beschrijft](#) hij transitiemanagement als een methodologie om voor een bepaald maatschappelijk systeem een duurzaamheidstransitie in gang te zetten en te versnellen.

Transitie in Vlaanderen

[Lees hier](#) over transitiepraktijk en -management binnen de Vlaamse overheid, bijvoorbeeld [DuWoBo](#) (duurzaam wonen en bouwen) en [Plan C](#) (duurzaam materialenbeheer, nu Circulair Vlaanderen), de eerste 2 Vlaamse transitiemanagementprocessen.

[Visie 2050](#), de langetermijnvisie van Vlaanderen, identificeert [6 transitieprioriteiten](#). Hoe Vlaanderen de SDG's gebruikte om deze prioriteiten vorm te geven, lees je [hier](#) (EN, 2020). Hieruit wordt duidelijk hoe de regionale implementatie van de Agenda 2030 de duurzame transitie versnelt.

Bron: [Milieuverkenning 2030 \(VMM\)](#)

37. Hoe zit transitie vervat in de Agenda 2030?

De 17 SDG's zijn gebaseerd op de belangrijkste actuele wereldproblematieken en kaderen op die manier ook hoe onze huidige systemen tekortschieten.

Het is duidelijk dat de wereld zoals we die nu kennen een transitie moet ondergaan om deze 17 doelen te bereiken. De titel van de Agenda 2030 is niet voor niets [Transforming our world](#).

In het artikel [Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals](#) (EN, 2019) identificeren Sachs et al. 6 transities als modulaire bouwstenen voor de verwezenlijking van de SDG's. De 6 transities worden begeleid door de beginselen 'Niemand achterlaten' (*Leaving no one behind*) (zie [vraag 2](#)) en 'Circulariteit en ont koppeling' (*Circularity and decoupling*) (zie [vraag 40](#)).

Bron: Sachs et al. (2019)

[Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals | Nature Sustainability](#)

38. Hoe transitioneel is de Agenda 2030?

Een [kritiek](#) op het transitiedenken (zoals bijvoorbeeld van het MLP, zie [vraag 36](#)) is dat er te veel focus ligt op de wereld zoals die nu is, met een kapitalistische groei-economie en een overkoepelende logica van neoliberalisering. Dit noemen critici de overkoepelende systeemkenmerken van onze huidige maatschappij, die onderbelicht zijn in het transitiedenken.

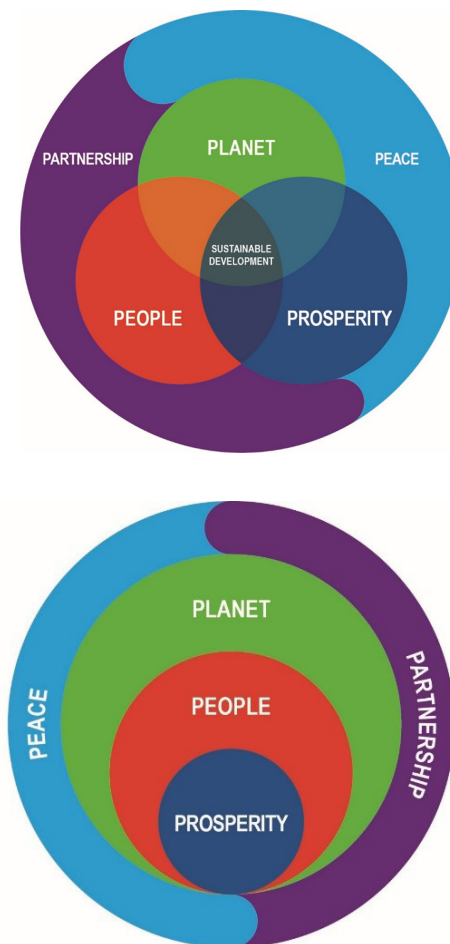
Dezelfde kritiek komt terug bij de Agenda 2030: hoewel er wordt ingezet op bepaalde transities zoals die naar duurzame energie, zijn er volgens critici [onvoldoende structurele veranderingen](#) en gaat het om een bevestiging van de status quo. Lees meer in [vraag 35](#) rond kritieken.

39. Wat is het verschil tussen zwakke en sterke duurzaamheid?

De Agenda 2030 [bouwt verder](#) op de **Triple Bottom Line** met de toevoeging van Peace en Partnership. In dit model hebben de dimensies Planet, People en Profit (vervangen door Prosperity) een even grote omvang, waarbij hun doorsnede duurzame ontwikkeling vormt (zie afbeelding boven).

Maar het klassieke model gaat uit van zwakke duurzaamheid en erkent niet dat een duurzame economie enkel kan voorkomen binnen de **ecologische en sociale grenzen**. Het model van sterke duurzaamheid (zie afbeelding onder) erkent dit wel. Het ziet een gezond en rechtvaardig ecologisch en sociaal systeem als de basisvoorwaarde voor een duurzame economie.

Meer over de verschillende invullingen van duurzaamheid lees je [hier](#).

Bron: [CIFAL Flanders](#)

40. Hoe staat de Agenda 2030 tegenover economische groei en ecologie?

De [Agenda 2030](#) bevat een duidelijk engagement voor [economische groei](#). Dat krijgt 3 vermeldingen in de Verklaring (paragraaf [3](#), [9](#), [27](#)). Daarnaast wil [SDG 8 Waardig werk en economische groei](#) deze “aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei” bevorderen. SDG 8 vermeldt het in stand houden van economische groei per capita en de vereiste aangroei van minstens 7% van het BBP in de minst ontwikkelde landen. In die zin vertrekt de Agenda 2030 vanuit het concept van zwakke duurzaamheid (zie [vraag 39](#)).

Anderzijds heeft de Agenda 2030 oog voor de relatie tussen economische groei en ecologie, en streeft ze naar [decoupling](#) (ontkoppeling). Dat is het loskoppelen van economische groei enerzijds en het grondstoffenverbruik en de milieu-impact anderzijds. Dat gebeurt door banen, sectoren, diensten en producten te creëren die de economie op een duurzame wijze stimuleren zonder het milieu aan te tasten.

Subdoelstelling 8.4 benadrukt ook dat de mens “efficiënter moet omspringen met grondstoffen en dat economische groei moet worden losgekoppeld van de achteruitgang van het milieu”. Hiervoor wordt verwezen naar de publicatie [Het 10-jarig programmakader voor duurzame consumptie en productie](#) (EN, 2012), die verband houdt

41. Hoe verhoudt de Agenda 2030 zich tot het model van de donuteconomie?

met [SDG 12 Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen](#).

Meer informatie over ont koppeling vind je in het UNEP-rapport [Decoupling Natural Resource use and Environmental Impacts from Economic Growth](#) (EN, 2011).

Wetenschappers als [Ward JD et al.](#) (EN, 2016) en [Hickel et al.](#) (EN, 2019) zijn sceptisch over de mogelijkheid om economische groei en milieuschade volledig te ont koppelen. Op dit moment bestaat daar geen empirisch bewijs voor.

Het [EEB-rapport Decoupling Debunked](#) (EN, 2019) verwijst naar andere redenen om sceptisch te zijn over een ont koppeling, zoals *problem shifting*, *rebound effect*, onvoldoende en inadequate technologische innovatie, een beperkt potentieel om te recyclen en *cost shifting*.

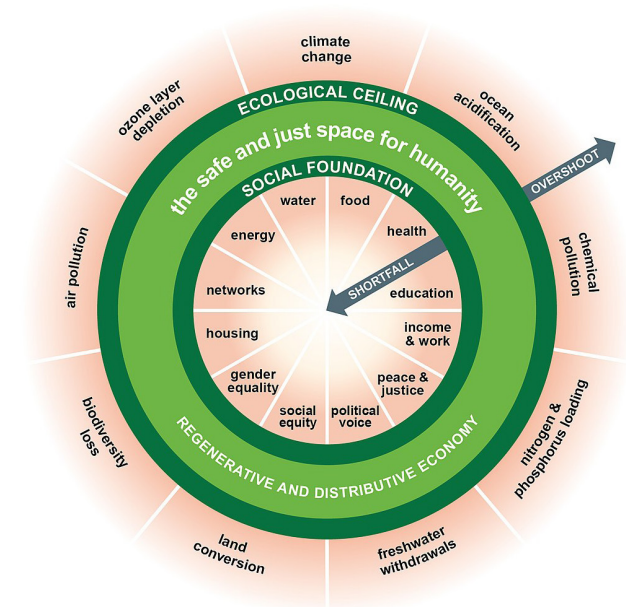
Lees meer in [vraag 35](#) over het debat rond groene groei.

Wat is de donuteconomie?

De [Donut of donuteconomie](#) (EN) is net als de Gemene Goed Economie (zie [vraag 18](#)) een alternatief economisch model. De Donut verwijst naar een model dat economische welvaart meet door te kijken naar de realisatie van een sociaal fundament zonder ecologische plafonds te overschrijden.

Kate Raworth noemde het model voor het eerst in het Oxfam-rapport [A Safe and Just Space for Humanity](#) (EN, 2012) en schreef vervolgens het boek [Donuteconomie: 7 stappen naar een economie voor de 21ste eeuw](#) (2017).

In het donutdiagram bestaat het ecologisch plafond uit 9 planetaire grenzen, zoals voorzien door het [Stockholm Resilience Centre](#). De 12 dimensies van het sociale fundament zijn afgeleid van de sociale minimumnormen, zoals vastgesteld door de Agenda 2030 in de SDG's.

Bron: [DEAL](#)

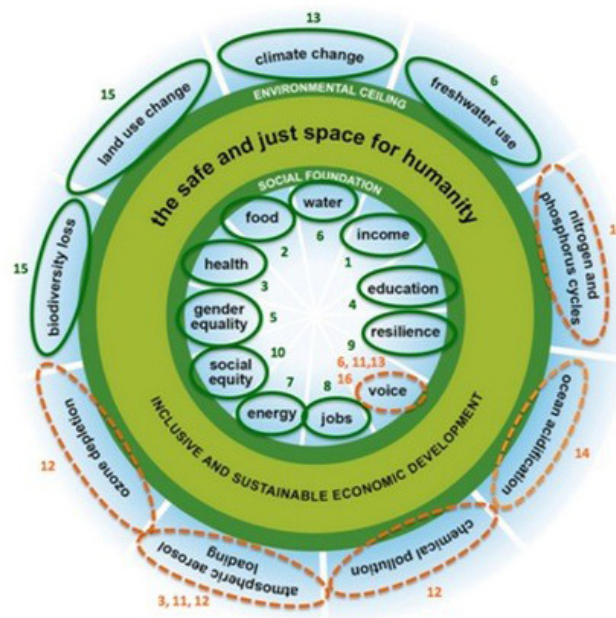
Hoe verschilt de Agenda 2030 van het donutmodel?

Hoewel de Agenda 2030 en de Donut een sterk gelijkende invulling geven aan duurzame ontwikkeling, zijn er enkele [verschillen](#).

Het belangrijkste verschil zijn de **planetaire grenzen** aan de groei in het donutmodel (zie ook [vraag 29](#)). Volgens het donutmodel is ont koppeling een absolute noodzaak om duurzame economische groei te kunnen combineren met de Planet-doelstellingen. Als dat niet haalbaar blijkt, moet een beroep worden gedaan op alternatieve economische paradigma's die niet afhankelijk zijn van een BBP-groei-scenario. Dat staat in tegenstelling met de Agenda 2030, waar wordt gestreefd naar ont koppeling maar economische groei niet ondergeschikt is aan de planetaire grenzen. De donuteconomie gaat uit van het concept van sterke duurzaamheid. Dat is een stapje verder dan de SDG's, die uitgaan van zwakke duurzaamheid.

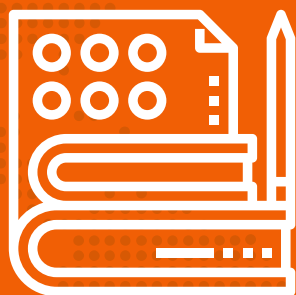
Lees meer hierover in [vraag 39](#).

Hoe verhouden de donuteconomie en de [Gemeene Goed Economie](#) zich t.o.v. elkaar? MVO Vlaanderen biedt een handig [overzicht van beide economische modellen](#).

Bron: [FP2P](#)

HOOFDSTUK 2

ORGANISEREN

Aan de slag met de SDG's in jouw organisatie

VRAGEN OVER ORGANISEREN

42. [Wat is er nodig om de SDG's te realiseren?](#)
43. [Hoe veranker je de SDG's in heel de organisatie?](#)
44. [Zijn de doelstellingen in de Agenda 2030 universeel of net niet?](#)
45. [Welke meerwaarde biedt het werken met het kader van de SDG's voor organisaties?](#)
46. [Wat is transformatie?](#)
47. [Welke rol spelen sociale innovatie en gedragsverandering in het verwezenlijken van de Agenda 2030?](#)
48. [Welke duurzaamheidscapaciteiten- en competenties moeten worden opgebouwd?](#)
49. [Waar vind je opleidingen over de SDG's?](#)
50. [Welke stappenplannen en gidsen bestaan er voor specifieke doelgroepen om SDG's te implementeren?](#)
51. [Bestaan er subsidies voor het werken rond de SDG's?](#)
52. [Moet je werken rond alle SDG's of kan je kiezen?](#)
53. [Waar moet je op letten bij het formuleren van doelstellingen?](#)
54. [Hoe kan je de vooruitgang binnen de geformuleerde doelstellingen opvolgen?](#)
55. [Wat is het verschil tussen meetinstrumenten \(tools\) en indicatoren?](#)
56. [Bestaat er naast een landenrangschikking van de SDG-voortgang ook een bedrijvenrangschikking?](#)
57. [Welke impact heeft de COVID-19-pandemie op de implementatie van SDG's in organisaties?](#)
58. [Hoe kan jouw organisatie aan de slag gaan met SDG 16?](#)
59. [Wat is het belang van SDG 17?](#)

42. Wat is er nodig om de SDG's te realiseren?

Iedereen moet zijn schouders zetten onder het realiseren van de SDG's, zowel de overheid, als de burgers, bedrijven en NGO's. De overheid en beleid zijn belangrijk voor de implementatie van de SDG's. Lees meer hierover in deel 3: 'Policy and Monitoring framework for the SDG's' (p.59) van het [Sustainable Development Report 2020](#) (EN, 2020).

[Partnerschappen op verschillende niveaus](#) en implementatiemiddelen zijn noodzakelijk, waaronder capaciteitsopbouw (verhoging van de internationale steun), voldoende financiële middelen, en systemische kwesties zoals beleidscoherentie en leiderschap (cfr. subdoelstellingen [SDG 17](#)).

Hetzelfde geldt voor een hertaling van de SDG's op organisatieniveau, inclusief een doelstellingenkader en SDG-actieplan (zie [vraag 53](#)).

Ook het faciliteren van gedragsverandering is hier essentieel. Lees [vraag 47](#) voor meer informatie.

43. Hoe veranker je de SDG's in heel de organisatie?

Om de SDG's te verankeren in de organisatie moet je iedereen mee krijgen (bottom-up approach). [Werknemersbetrokkenheid](#) is dus essentieel voor het succes van het duurzaamheidsbeleid.

Wat kan de betrokkenheid van de medewerkers in het verduurzamingsproces versterken?

- Duid een duurzaamheidscoördinator aan (centrale contactpersoon, [SPOC](#)).
- Stel een duurzaamheidsstuurgroep samen (SDG-werkgroep). Het is belangrijk dat je duurzaamheidsbeleid niet bij één persoon of managementlaag ligt maar verschillende departementen behelst.
- Integreer duurzaamheid in de (langetermijn) missie en visie. Zo weerspiegelen die het duurzaamheidsengagement.
- Zet in op de SDG's op strategisch niveau (raad van bestuur, directiecomités en leidinggevenden).
- Integreer duurzaamheid in interne leerprogramma's/mogelijkheden (levenslang leren). Door medewerkers duurzaamheidskennis en -vaardigheden bij te brengen, kunnen ze actief meedenken over dit thema. Dat hoeft niet altijd te gebeuren via een klassieke lezing. Het kan bijvoorbeeld ook met een teambuildingactiviteit.
- Maak je duurzaamheidsengagement zichtbaar door het te communiceren met zowel interne als externe belanghebbenden. Door transparante communicatie en participatie creëer je een [draagvlak](#) (voor medewerkers). Lees meer in [Hoofdstuk 4 Communiceren](#).

Ook de **strategische verankering** op directieniveau en in de langetermijnstrategie en -planning

is noodzakelijk (top-down approach). Als organisatie kan je op [verschillende manieren](#) de SDG's verankeren. Je kan ze integreren in je visie, missie en strategie maar ook in je processen, ketens, projecten en samenwerkingsverbanden.

Het is cruciaal om de [volgende stappen](#) te volgen bij de verankering van de SDG's in je organisatie.

- Neem als organisatie je verantwoordelijkheid en erken dat de SDG's niet alleen menslievende doelen dienen.
- Ga na op welke SDG's je organisatie een impact heeft. Selecteer de juiste SDG's.
- Ga voor een geïntegreerde aanpak.

Lees meer in [vraag 52](#).

44. Zijn de doelstellingen in de Agenda 2030 universeel of net niet?

Elk land heeft de opdracht om de SDG's tot uitvoering te brengen. Nationale, regionale en lokale overheden geven zelf een invulling aan het SDG-beleid, afhankelijk van lokale uitdagingen en prioriteiten. Ook organisaties die aan de slag gaan met dit universele doelstellingenkader zullen de doelstellingen licht hertalen naar hun eigen context.

De Agenda 2030 biedt hiervoor een **holistisch verduurzamingskader** dat je kan gebruiken als leidraad voor jouw actieplan.

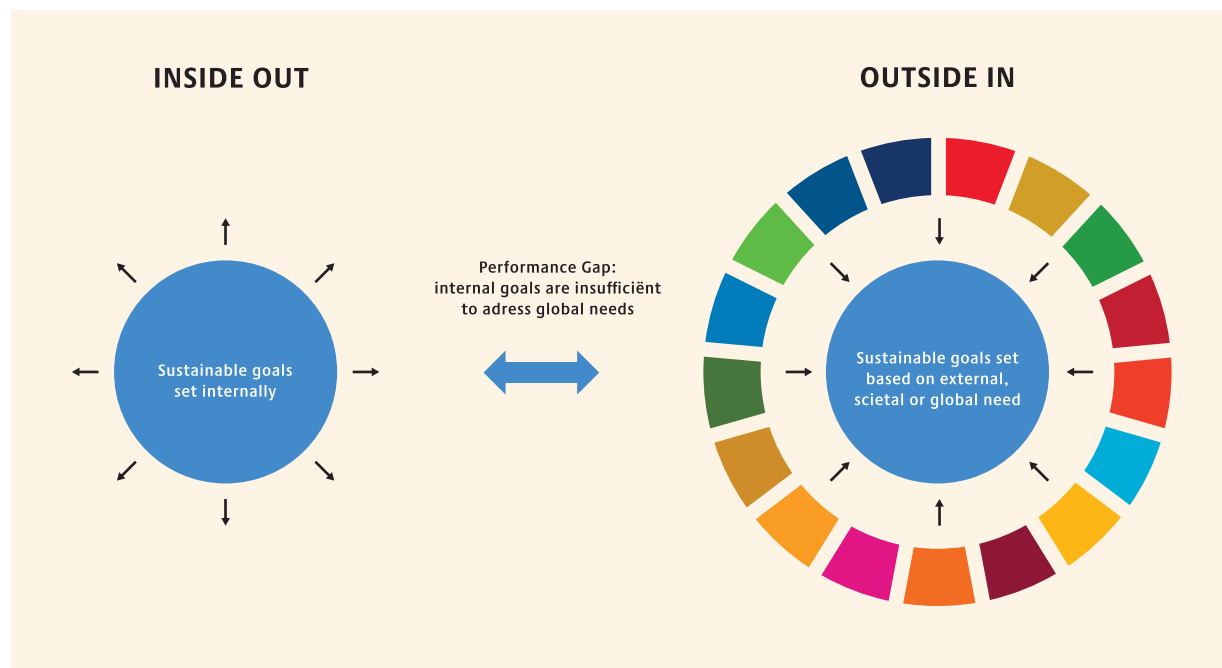
Belangrijk is dat volgens de [outside-in-benadering van de Agenda 2030](#) organisaties hun plannen en verduurzamingstrategieën afstemmen op actuele, globale uitdagingen en behoeften. De Agenda 2030 bepaalt als het ware het ambitieniveau van onze gezamenlijke inspanningen.

Dat is tegengesteld aan de traditionele [inside-out-benadering van duurzaamheidsmanagement](#), waarbij het ambitieniveau en de focus van het duurzaamheidsbeleid wordt bepaald op basis van eigen strategische keuzes. De figuur hiernaast geeft aan dat de *inside-out*-benadering niet volstaat om aan de huidige behoeften van onze samenlevingen en de planeet te voldoen.

45. Welke meerwaarde biedt het werken met het kader van de SDG's voor organisaties?

De SDG's dienen als inspirerend en holistisch **verduurzamingsraamwerk** om strategieën, doelen en activiteiten vorm te geven, bij te sturen en erover te communiceren in een gemeenschappelijke, internationale taal, afgestemd op de actuele noden van onze planeet en maatschappij.

[Onderzoek](#) van ING bij honderden bedrijven toonde aan dat de COVID-19-pandemie de motivatie van bedrijven om te verduurzamen nog meer heeft aangewakkerd. Niet alleen de bezorgdheid over het milieu maar ook het voorkomen van verspilling en kostenbesparing worden aangehaald als belangrijkste drijfveren. Bedrijven willen zich

Bron: CIFAL Flanders | Zie ook het [SDG Compass](#) in verband met de 2 benaderingen en de prestatiekloof tussen beide.

onderscheiden en het wordt steeds duidelijker dat duurzaam ondernemen bedrijfseconomische voordelen oplevert. Bovendien geven klanten en medewerkers ook aan dat ze dit belangrijk vinden.

[SDG Compass](#) (EN, 2015) beschrijft de meerwaarde van verduurzaming aan de hand van de SDG's in de vorm van businessopportunities:

- opportuniteiten in talentontwikkeling, werknemerstevredenheid en retentiebeheer
- versterken van de dialoog met belanghebbenden en van hun vertrouwen

- verbetering van de legitimiteit van de organisatie en van de algemene perceptie erover
- meer opportuniteiten door stabiele markten en maatschappijen
- gebruik van een gemeenschappelijke taal en doel
- het voorzien van risico's en kosten

Daarnaast beschrijft [SDG Essentials for Business](#) (EN) de meerwaarde van de verankering van de SDG's in de organisatie als volgt:

- motor voor (technologische) innovaties en

groeioportunities

- risicomanagement en reductie van de negatieve impact doorheen de waardeketen
- aanpakken van de negatieve impact doorheen de waardeketen
- hefboom voor het aantrekken van financiële investeringen
- benutten van nieuwe marktkansen

Ontdek meer via deze weblinks:

- video [Overdracht Transitie SDG's en het belang voor internationale bedrijven \(Voka\)](#)
- [artikel](#) van de Belgische Kamers van Koophandel over duurzaam ondernemen
- PwC-rapport [Toepassingen van SDG's door Nederlandse organisaties](#) (2019)

46. Wat is transformatie?

CIFAL Flanders maakt een belangrijk onderscheid tussen transitie en transformatie. Transitie gaat over het transitiedenken zoals beschreven in vraag 31, transformatie gaat over **structurele veranderingen in de organisatiestructuur**. Beide zijn wel verbonden met elkaar, want transformaties zijn binnenin organisaties essentieel in het transitiedenken. Daarbij gebeuren veranderingen in de structuur en de werkwijze van een organisatie met als doel verhoogde bedrijfsprestaties op lange termijn en meer veerkracht. Dat kan alleen als deze transformatie alle dimensies van de bedrijfsvoering transversaal beïnvloedt. Er zijn [vier types van organisatorische transformatie](#): integratie/separatie, operationele transformatie, financiële transformatie en IT-enabled transformatie.

Naast het veranderen van processen en systemen is het essentieel om veranderingen in gedrag en cultuur te realiseren. Lees meer in [vraag 47](#).

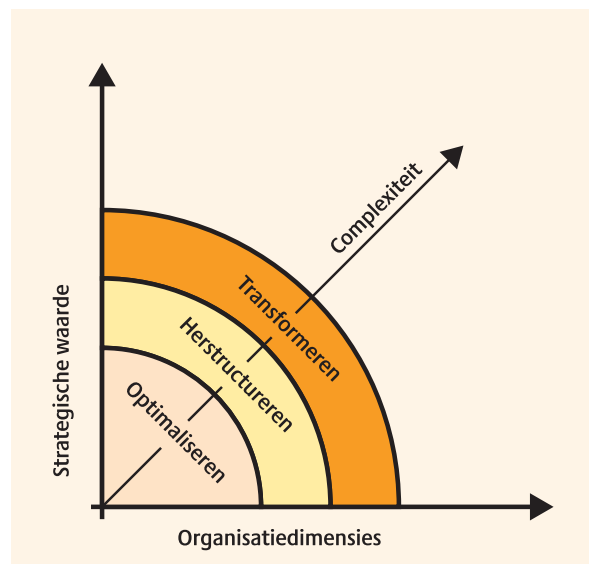
47. Welke rol spelen sociale innovatie en gedragsverandering in het verwezenlijken van de Agenda 2030?

Het verwezenlijken van de Agenda 2030 is niet mogelijk zonder collectieve en fundamentele veranderingen in de structuur, cultuur en werkwijzen van een systeem. Lees ook [vraag 36](#).

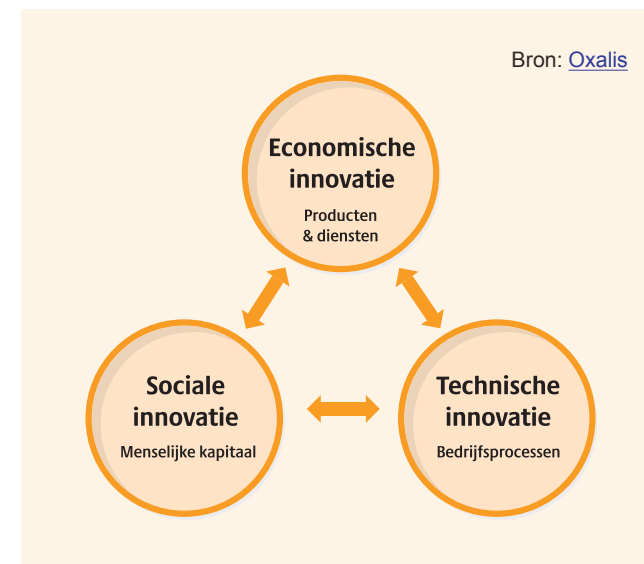
Sociale innovatie

Economische en technologische innovatie zijn zeer belangrijk, maar ze zullen niet volstaan om

Bron: [Compact](#)

Bron: [Oxalis](#)

de Agenda 2030 te realiseren. Met de innovatiedriehoek uit 2009 voegen [Looise & Nijhof](#) hier ook sociale innovatie aan toe.

Sociale innovatie, waaronder gedragsverandering en opleiding in functie van innovatie kan worden gerekend, is op dit moment een onderbelicht thema. Nochtans zijn sociale innovaties cruciaal bij de transitie naar een duurzame samenleving. Ze vormen nieuwe praktijken en partnerschappen die op lange termijn systemische veranderingen realiseren. Lees [hier](#) meer over het belang van sociale innovatie in de duurzaamheidstransitie.

Gedragsverandering

Hoe krijg je mensen mee in de mentaliteitswijziging en hoe werk je aan gedragsverandering? Hoe meer ingezet wordt op bewustmaking, onderwijs maar ook op de psychologische kant van verandering, hoe meer kans op een langdurig succes.

Door aantrekkelijke voorzieningen aan te bieden op het vlak van bijvoorbeeld mobiliteit en voeding zijn mensen intrinsiek gemotiveerder tot duurzaam gedrag en kiezen ze sneller voor deze opties. Ook duurzaamheidsinformatie bij bepaalde goederen en diensten zorgt ervoor dat mensen bewuster zullen kiezen.

Aanraders voor wie meer wil lezen over hoe psychologie kan bijdragen aan transitie: het pocketboek [De duurzame Belg \(Vermeulen & Verleye\)](#) (2020) en het werk van [Lars Moratis](#) over duurzaamheidspsychologie. Ook de Vlaamse Over-

heid heeft een handige [overzichtspagina](#) over gedragsinzichten.

48. Welke duurzaamheids-capaciteiten- en competenties moeten worden opgebouwd?

Om als organisatie een duurzame transitie te realiseren, is het noodzakelijk mensen duurzaamheidscompetent te maken, hen in staat te stellen systemisch te denken en realistische **toekomst-scenario's** te definiëren.

Onder meer Odisee Hogeschool gebruikt [het model van duurzaamheidscompetenties van Wiek](#) (EN, 2011) om duurzaamheidsvraagstukken aan te pakken.

Het Departement Omgeving van Vlaamse overheid beveelt de volgende [gevalideerde set van duurzaamheidscompetenties](#) aan:

Bron: [Ploum et al. \(2017\)](#)

Competentie	Omschrijving
Strategisch management & Actie competentie	Het vermogen om collectief projecten te ontwerpen, en interventies, transitieën en strategieën voor duurzame ontwikkeling te implementeren, en het vermogen om zich actief te betrekken bij verantwoorde acties ter verbetering van de duurzaamheid van sociaal-ecologische systemen
Omarmen van diversiteit & Interdisciplinaire competentie	Het vermogen om relaties te structureren, problemen op te sporen en de legitimiteit van andere standpunten betreffende milieu-, sociale en/of economische aspecten in (bedrijfs) processen te herkennen
Systeemdenken	Het vermogen om alle relevante (sub)systemen over verschillende domeinen en disciplines te identificeren en analyseren, inclusief hun grenzen
Normatieve competentie	Het vermogen om waarden, principes en doelen inherent aan duurzame ontwikkeling te identificeren, toe te passen en verzoenen met interne en externe stakeholders, zonder om het even welke norm te omarmen, maar gebaseerd op het goede karakter van degene die betrokken is met de duurzaamheidskwesties
Anticipatorische competentie	Het vermogen om toekomstbeelden collectief te analyseren, evalueren en ontwikkelen, waarbij de impact van lokale en/of korte termijnbeslissingen op het vlak van milieu-, sociale en economische kwesties wordt beschouwd op een globale/kosmopolitische schaal en op lange termijn
Interpersoonlijke competentie	Het vermogen om samenwerking en participatieve duurzaamheidsactiviteiten en onderzoek te motiveren en faciliteren.

Ecocampus publiceerde [Educatie voor duurzame ontwikkeling \(EDO\): competenties](#), met daarin 5 richtinggevende competenties:

- nieuwe kennis
- systeemdenken
- waardeontwikkeling
- omgaan met emoties
- actiegerichtheid

49. Waar vind je opleidingen over de SDG's?

Organisaties (algemeen)

- Een overzicht van verscheidene internationale opleidingen, PhD's, stages en jobs opgesomd per SDG vind je op de website van [Human Rights Careers](#) (EN).
- UNITAR biedt een [webpagina](#) (EN) aan met een opsomming van master- en andere opleidingen, en ook een [webpagina](#) met tal van online cursussen (EN) en korte informatiefilmpjes over de Agenda 2030 en de 17 SDG's.
- Meer online korte filmpjes en een introductie tot de SDG's vind je [hier](#).
- Als organisatie kan je ook kennis opbouwen door aan te sluiten bij lerende netwerken, bijvoorbeeld:
  - [The Shift](#), het Belgische netwerk voor

duurzaamheid dat workshops en opleidingen bundelt rond de SDG's.

- de door FIDO erkende netwerken, [Reset Vlaanderen](#) voor de Nederlandstalige en [Associations21](#) voor de Franstalige gemeenschap.
- [het netwerk SDSN Europe](#), opgericht om kennis en wetenschap binnen de SDSN-netwerken te mobiliseren en te coördineren ter ondersteuning van een duurzaam en veerkrachtig Europees herstelbeleid.
- Als maatschappelijke organisatie kan je lid worden van [SDG Watch Europe](#).

Ondernemingen

- Professionals kunnen terecht bij [CSR Campus](#), een platform voor opleidingen rond CSR en duurzaamheid.

Onderwijs

- De meeste universiteiten en hogescholen bieden specifieke cursussen aan rond thema's in lijn met de SDG's en duurzame ontwikkeling. Een overzicht van het aanbod van Belgische opleidingen en gecertificeerde cursussen rond duurzaamheid, klimaat, milieu en energie vind je o.a. op [Education4Climate](#).
- Op [Duurzaam Educatiepunt](#) op de website van de Vlaamse Overheid vind je praktische hulpmiddelen voor het kleuter- tot het hoger onderwijs en voor leraren.

■ Voor leerkrachten:

- [Equator vzw](#) stelt basislessen op voor leerlingen van de lagere school in Vlaanderen.
- [MOS Vlaanderen duurzame scholen, strafte scholen](#) helpt scholen, leerkrachten en leerlingen om duurzame keuzes te maken i.v.m. leer- en leefomgeving.
- [Djapo](#) is een educatieve organisatie die kinderen wil leren kiezen voor een duurzamere wereld. Ze heeft een aanbod voor het kleuter-, lager en middelbaar onderwijs.
- [SDGs@School](#) helpt scholen bij het integreren van de SDG's in een duurzame schoolwerking. Je vindt er onder meer een SDG-ideeënbox voor inspiratie om te werken rond de SDG's in je school of in je klas.

■ Voor kinderen en scholieren:

- [Teachup2030](#) is de inspiratiedag voor leerlingen en leerkrachten om wegwijs te worden in de complexe wereld van de SDG's.
- [MOS Vlaanderen duurzame straffe scholen](#) organiseert wedstrijden, initiatieven en ideeën om met de klas of school in te spelen op de SDG's en meer.
- [De SDG-kar van Djapo](#): in opdracht van Provincie Oost-Vlaanderen ontwikkelde Djapo de SDG-kar waarop de SDG's uitgelegd worden in gemakkelijk te begrijpen taal, op maat van kinderen.
- [KlasCement](#) is een initiatief van het Departement Onderwijs en Vorming. Leraren

delen hier lesmateriaal en inspiratie voor alle leeftijden.

Lokale besturen

- De [VVSG-Academie](#) biedt gratis opleidingen aan voor medewerkers van lokale besturen, zowel voor starters als voor kenners.

Individu

- Je kan de applicatie *SDGs in Action* downloaden via de [Google Play Store](#) voor Android en de [App Store](#) voor iOS-gebruikers. In deze app vind je alle basisinformatie over de SDG's en de targets, en ook evenementen en acties opgezet door anderen waar je aan kan deelnemen in jouw buurt. Daarnaast kan je ook je eigen evenementen creëren.

50. Welke stappenplannen en gidsen bestaan er voor specifieke doelgroepen om SDG's te implementeren?

Gidsen op maat van (niet-)gouvernementele ontwikkelingsactoren

- [SDG Compass guide: Practical frameworks and tools to operationalise Agenda 2030](#) (EN, 2021) van het HIVA (KU Leuven): praktische richtsnoeren voor de verdere aanpassing van de organisatie en de programma's aan de Agenda 2030 en de onderliggende beginselen.
- [SDGs as a compass for the Belgian development cooperation: Final report](#) (EN, 2021), inclusief praktische aanbevelingen en aanwijzingen voor hoe verschillende ontwikkelingsactoren SDG-integratie kunnen versterken.

Gidsen op maat van bedrijven

- De VN werkte de volgende instrumenten uit waarmee ondernemingen aan de slag kunnen gaan:
  - Het [SDG Compass: The guide for business action on the SDGs](#) (EN, FR, ES) is een gids met kennis en tools om de SDG's in de kern van je strategie op te nemen. De gids presenteert 5 stappen voor bedrijven om hun bijdrage aan de SDG's te maximaliseren.

- De [SDG Industry Matrix](#) (EN) geeft industriespecifieke voorbeelden en ideeën van concrete acties die bedrijven met betrekking tot de SDG's kunnen nemen.
- De [Global Reporting Initiative](#) (EN) helpt bij het rapporteren van de impact op de SDG's (zie [vraag 75](#))

- [SDG Essentials for Business](#) (EN) is een leerplatform om bedrijven intern te ondersteunen om het bewustzijn en de kennis van de SDG's te vergroten.
- [SDG Action Manager](#) (EN, FR, IT, PT, ES) is een alomvattende gids om met de SDG's aan de slag te gaan, en biedt onder meer hulp bij het prioriteren van bepaalde SDG's (impactmanagement), actieplannen en het meten en opvolgen van de vooruitgang t.o.v. de SDG's.
- [SDG Ambition: Scaling business impact for the Decade of Action](#) (EN, 2021): een SDG-implementatieraamwerk voor bedrijven om de SDG's en de 10 principes van het [UN Global Compact](#) (EN) beter te integreren in hun bedrijfsstrategie, hun activiteiten en de betrokkenheid van belanghebbenden.
- [ICC](#) biedt aan om de kenniskloof tussen beleidsmakers en innovators te overbruggen door het bedenken van oplossingen om de SDG's sneller in organisaties te implementeren. Het laatste rapport met inspirerende actievoorbeelden: [Business Action for Sustainable and Resilient Societies](#) (EN).

- De [CEO Guide to the SDGs](#) van de [WBCSD](#).
- Dankzij de [Sustatool](#), een toegankelijk managementproces opgebouwd uit 5 fases, kan je als KMO of kleinere organisatie werk maken van een duurzaamheidsbeleid.
- Het boek [Reis naar duurzaam ondernemen](#) gidst ondernemingen naar duurzamer zakendoen en helpt je onder meer zelfstandig een structureel duurzaamheidsstraject te ontwikkelen.
- Voor bedrijven is het boek [Sustainable Development Goals en integrale bedrijfsvoering](#) ook een goede handleiding. Het gaat over hoe ondernemingen de SDG's kunnen implementeren, maar ook over de verschillende aspecten van bedrijfsvoering.

Gidsen op maat van instellingen van het hoger onderwijs

- [Principles for Responsible Management Education: Blueprint for SDG Integration into Curriculum, research and partnerships](#) (EN, 2020)
- [Getting started with the SDGs in universities](#) (EN, 2017)
- [Higher Education and Research for Sustainable Development](#) (EN, 2017)

Gidsen op maat van lokale besturen

- [VNG International - Global goals for sustainable development - Wat lokale overheden moeten weten](#)

- [Local 2030](#)
- [Higher Education and Research for Sustainable Development](#)

51. Bestaan er subsidies voor het werken rond de SDG's?

Overheden van verschillende niveaus voorzien regelmatig subsidies gerelateerd aan één of meer SDG's. Deze subsidies gaan in de praktijk vaak maar niet uitsluitend over ecologische duurzaamheid en circulariteit.

Op [Subsidiemanager.be](#) kunnen organisaties subsidies op verschillende niveaus vinden en opvolgen.

52. Moet je werken rond alle SDG's of kan je kiezen?

Een van de basisbeginselen van de Agenda 2030 is dat ze als een [één en ondeelbaar](#) kader behandeld moet worden (zie vraag 2).

Onder andere [Wayne Visser](#) wijst op het gevaar van [cherrypicking](#) of [rainbow dressing](#) wanneer organisaties er de SDG-kwesties uitpikken die binnen hun comfortzone vallen en ze de SDG's niet systematisch implementeren in het kader van een duurzaamheidsstrategie.

Anderzijds is het in sommige gevallen onmogelijk of niet relevant om op alle 17 SDG's tegelijk in te zetten.

Verschillende SDG-implementatiegidsen raden aan om een **prioriteringsoefening** te doen. Door de grootste potentiële positieve en/of negatieve impact van een organisatie op de SDG's [in kaart te brengen](#) is het eenvoudiger om te werken met de SDG's en prioriteiten te stellen.

Er is wel een **holistische benadering** nodig bij het werken met de SDG's. Een positieve impact op één van de SDG's mag niet gepaard gaan met een achteruitgang op een van de andere doelstellingen. Het [CIFAL Flanders SDG-Spinnenweb](#) maakt een holistische toets mogelijk bij het implementeren van concrete acties en initiatieven die inzetten op geïdentificeerde prioriteiten.

Andere hulpmiddelen om acties te prioriteren zijn bijvoorbeeld [SDG Compass](#) en [SDG Action Manager](#). Bekijk het volledige overzicht van stappenplannen en gidsen in [vraag 50](#).

Bron: [CIFAL Flanders](#)

53. Waar moet je op letten bij het formuleren van doelstellingen?

De Agenda 2030 biedt een holistisch doelstellingskader voor verduurzaming aan.

Dit doelstellingskader kan elke organisatie herinterpreteren afhankelijk van de eigen context, om zo tot een SDG-actieplan te komen. De uitkomsten van de impact- en prioriteringsoefeningen (zie [vraag 52](#)) zijn de ideale bouwstenen hiervoor en zullen de juiste accenten leggen.

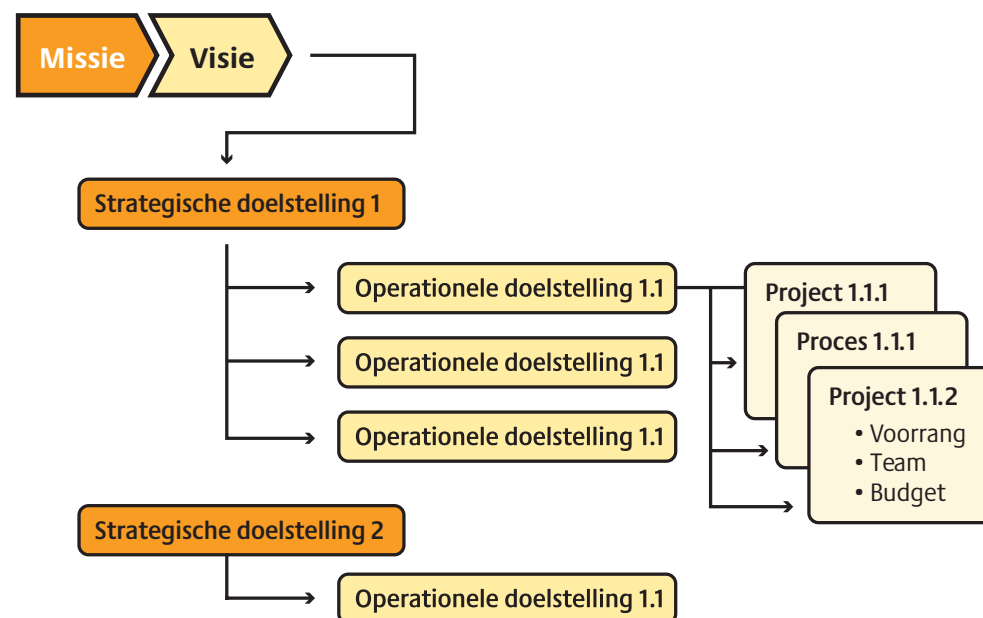
Het is belangrijk dat je bepaalde zaken in rekening neemt als je zo'n actieplan opstelt. De Vlaamse overheid biedt een handige [toolbox](#) aan voor strategieformulering.

Voor het bepalen van doelstellingen wordt aan de hand van een [doelstellingencascade](#) gewerkt met een onderscheid tussen strategische en operationele doelstellingen.

- Strategische doelstellingen** worden geformuleerd op het niveau van de SDG's en vertrekken vanuit de missie, visie en waarden van de organisatie. Ze worden opgezet om een beoogd effect op middellange en lange termijn te bereiken. Via de **AMORE**-criteria (Ambitieuw, Motiverend, Inspirerend, Onderscheidend, Relevant en Echt) kan je evalueren of je strategische doelstellingen goed geformuleerd zijn.

- Operationele doelstellingen worden geformuleerd op het niveau van de subdoelstellingen en geven een concrete, operationele invulling aan strategische doelstellingen. Ze vertalen de ambities op lange en middellange termijn naar kortetermijndoelstellingen. Via Specifieke, Meetbare, Acceptabele, Realistische en Tijdsgebonden (**SMART**) criteria kunnen de operationele doelstellingen worden geëvalueerd.

In de Agenda 2030 zelf blijken veel subdoelstellingen onvoldoende SMART-geformuleerd te zijn. Uit het onderzoek van [FIDO](#) blijkt dat 119 SDG-targets SMART en 50 SDG-targets niet-SMART zijn. Wel geven ze het ambitieniveau aan, dus zijn ze AMORE. Lees verder over deze studie [via deze link](#).

Bron: [Vlaanderen Intern](#)

54. Hoe kan je de vooruitgang binnen de geformuleerde doelstellingen opvolgen?

Na het formuleren van strategische en bijbehorende operationele doestellingen is het belangrijk om hieraan indicatoren te linken, zodat de vooruitgang kan worden opgevolgd in de implementatiefase.

Operationele doelstellingen die SMART zijn gedefinieerd, werken met prestatie-indicatoren (KPI's). De Vlaamse overheid onderscheidt verschillende types van indicatoren. Lees [hier](#) meer.

Er bestaan verschillende inspiratiebronnen voor SDG-indicatoren op verschillende niveaus.

- Mondiaal: [SDG Indicators](#) (zie [vraag 10](#))
- Europees: [Eurostat – Sustainable development indicators](#)
- Federaal: [indicators.be](#)

- Vlaanderen: [Dashboardindicatoren Vizier 2030](#)
- Lokale besturen: [SDG monitor](#), [Gemeentemonitor](#), [Local Indicators for the 2030 Agenda](#) (EN) en [The Flanders City SDG Index: A Feasibility Study](#) (EN)
- Bedrijven: [SDG Compass: Inventory of Business Indicators](#), waar je zelf ook nieuwe indicatoren kan suggereren.
- Hoger onderwijs: [The Times Higher Education Impact Rankings](#)

Voor communicatie en rapportage over de vooruitgang bij de verwezenlijking van de SDG's, zie [Hoofdstuk 4 Communiceren](#).

55. Wat is het verschil tussen meetinstrumenten (tools) en indicatoren?

Indicatoren zijn parameters die helpen om iets op te volgen. Meetinstrumenten zijn systemen, procedures of technieken die deze indicatoren meten en/of in kaart brengen.

Meten kan op verschillende manieren: door omstandigheden te tellen (kwantitatieve metingen) of door te peilen naar inhoudelijke kwaliteit (kwalitatieve metingen). Hier volgen enkele voorbeelden.

Kwalitatieve metingen	Kwantitatieve metingen
evaluatiemethodes	voetafdrukken, bv. watervoetafdruk
lerende netwerken	labelsystemen, bv. labelinfo
kwalitatieve surveys	kwantitatieve surveys
campagnes	scans en calculators
kwalitatieve rankings en indices	kwantitatieve ranking en indices
	ratings, bv. ecovadis

56. Bestaat er naast een landenrangschikking van de SDG-voortgang ook een bedrijvenrangschikking?

Er is geen wereldwijde rangschikking beschikbaar die bedrijven vergelijkt. Er bestaan wel lokale databases.

- Het rapport [UN Global Compact](#) (EN) geeft de voortgang van de SDG's weer in bedrijven per sector. UNGC mobiliseert bedrijven om hun strategieën en operaties af te stemmen op de [10 principes](#).
- Het rapport [SDG Challenge 2019](#) (EN) van PwC verzamelt hoe bedrijven de SDG's in hun strategie en operaties implementeren.
- De [SDG Barometer 2020](#) geeft de SDG-voortgang van Belgische organisaties weer. Antwerp Management School, Universiteit Antwerpen en UCLouvain analyseerden de duurzame rapporten van de BEL20. Ze zaten samen met partners (waaronder CIFAL Flanders) om de duurzaamheidsverantwoordelijkheden en -acties van organisaties in kaart te brengen.

57. Welke impact heeft de COVID-19-pandemie op de implementatie van SDG's in organisaties?

Volgens Jan Servaes heeft de COVID-19-pandemie [de realisatie van de ontwikkelingsdoelstellingen zwaar verstoord](#) (zie ook [vraag 26](#)).

Ook het tweede kwantitatieve [Sustainable Development Report 2021](#) (EN, 2021) zegt dat 2020 het eerste jaar is waarin het merendeel van de landen achteruitgaat in het behalen van de SDG's. Dat heeft in zekere mate te maken met de gevolgen van de COVID-19-pandemie, die heel wat armoede en werkloosheid met zich meebracht. Hierdoor kan worden aangenomen dat ook organisaties minder zijn gaan inzetten op de implementatie van de SDG's gedurende de crisis.

Aan de andere kant zorgde de crisis voor een groeiend besef van de noodzaak van de implementatie van de SDG's, waardoor bedrijven zich net steeds meer gaan inzetten voor een duurzame transitie.

Zo blijkt uit een [bevraging](#) van ACERTA en ETION dat 6 op de 10 bedrijfsleiders ermee akkoord gaan dat de pandemie de omschakeling naar een circulaire economie zal versnellen.

Uit een [artikel](#) van [VNO-NCW](#) blijkt ook dat bedrijven die al bezig waren met de SDG's daar niet mee ophielden, en dat twee derde van de bedrijven er zelfs meer op ging inzetten.

Ook [MVO Nederland](#) geeft aan dat hoewel bedrijven geraakt worden door de crisis ze vooral nieuwe kansen zien om ze op een duurzamere manier uit te bouwen.

De coronacrisis kan worden beschouwd als een katalysator om bewuster om te gaan met het beheer van de [ESG-risico's](#). Een positieve uitkomst met bijbehorende snellere implementatie van de SDG's is nog niet zeker, maar de toon is alvast gezet. [Lees hier meer](#).

Zoals aangehaald in [vraag 11](#) gaat de Agenda 2030 uit van een uniek en breed duurzaamheidsconcept. Naast de klassieke 3 P's (People, Planet en Prosperity) kent het duurzaamheidsconcept ook de transversale dimensies [Peace \(SDG16\)](#) en [Partnership \(SDG 17\)](#).

58. Hoe kan jouw organisatie aan de slag gaan met SDG 16?

CIFAL Flanders hertaalt [SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten](#) op organisatieniveau aan de hand van 3 pijlers:

- 1. Vrede**, inclusief conflictpreventie: sociale vrede, bemiddeling, klachtenbehandeling, pesten op het werk, etc.
- 2. Justitie**, inclusief bedrijfsethiek:
  - Ethisch ondernemen is doen wat intrinsiek goed is: op de werkvloer, voor de producten of diensten van je organisatie, en voor je relatie met belanghebbenden. Een ethische gedragscode of *code of ethics* kan worden opgesteld vanuit de missie, visie en waarden van je organisatie en vanuit de verwachtingen van de belanghebbenden. Uiteindelijk vormt ze een extern communicatiemiddel, maar ze is ook belangrijk als interne leidraad en bij de verankering van de bedrijfscultuur. Een voorbeeld van een ethische code vind je [hier](#).
  - De waarden van een organisatie zijn de drijvende kracht van de hele werking. Ze vormen de sleutel tussen strategie en cultuur. Hoe identificeer en formaliseer je jouw waarden? Lees meer in de [toolbox strategieformulering](#) van de Vlaamse Overheid.
- 3. Sterke publieke diensten:** [goed bestuurlijk beleid](#), ofwel [corporate governance](#), zorgt

ervoor dat de organisatie op een transparante en verantwoordelijke manier wordt geleid en gecontroleerd. Er bestaan 2 corporate governance-codes in België, gecoördineerd binnen de Belgische Commissie Corporate Governance:

- [Belgische Corporate Governance Code 2020](#) (beursgenoteerde bedrijven, dwingend recht)
- [Code Buysse III](#) (niet-beursgenoteerde bedrijven, niet-dwingend recht)
- Bekijk het volledige overzicht van Belgische en Europese wetgeving [hier](#).

Lees meer over het in de praktijk brengen van ethische waarden en het belang ervan in de [brochure In 10 stappen duurzaam gedrag implementeren in uw bedrijf](#) van [MVO Vlaanderen](#).

59. Wat is het belang van SDG 17?

Net zoals SDG 16 ondersteunt [SDG 17 Partnerschappen om doelstellingen te bereiken](#) alle andere doelstellingen.

SDG 17 wordt van [essentieel belang](#) geacht bij de verwezenlijking van de SDG's. Het is ook de SDG met de meeste subdoelstellingen (19).

De Agenda 2030 legt de nadruk op het **belang van partnerschappen** voor duurzame ontwikkeling op alle niveaus: horizontaal (tussen staten) maar ook verticaal (tussen verschillende niveaus van overheden en [actoren](#) uit verschillende sectoren).

De Agenda 2030 vraagt internationale solidariteit bij het implementeren van de SDG's.

Behalve op partnerschap legt SDG 17 ook de nadruk op de **implementatiemiddelen** die nodig zijn om de SDG's te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan financiële middelen en herverdeling, maar ook aan duurzame en transparante handelsketens. Dit basisidee zit transversaal verankerd in de andere SDG's. Zo worden er per SDG implementatiemiddelen aangeduid (met kleine letters, zie [vraag 9](#)).

CIFAL Flanders hertaalt SDG 17 naar het organisatieniveau met de volgende 3 pijlers.

- 1. Lokale partners.** Wordt je organisatie ondersteund door partnerschappen met meerdere belanghebbenden? Verschillende soorten partnerschappen kunnen op lokaal niveau gerealiseerd worden: lokaal, internationaal, intersectoraal, intercultureel ...
- 2. Implementatiemiddelen.** Van welke middelen maakt je organisatie gebruik om haar doelstellingen te bereiken? Zijn ook die middelen duurzaam? Denk aan de financiële middelen, het ICT-beleid en het aankoopbeleid.
- 3. Internationale solidariteit.** Welke initiatieven neemt je organisatie om een bijdrage te leveren aan internationale solidariteit? Zet ze partnerschappen op met zusterorganisaties in het Globale Zuiden? Deelt ze middelen (financieel, expertise, andere) met zusterorganisaties of ngo's uit het Globale Zuiden?

HOOFDSTUK 3

BESTUREN

Beleid versterken met de SDG's

VRAGEN OVER BESTUREN

60. Hoe voert België de SDG's uit?
61. Welke beleidsinitiatieven neemt de Vlaamse overheid in het kader van duurzame ontwikkeling?
62. Wat zijn inspirerende voorbeelden van het interne Vlaamse duurzaamheidsbeleid?
63. Hoe doet de Vlaamse overheid aan beleidsopvolging in het kader van duurzame ontwikkeling?
64. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's voor Vlaanderen?
65. Wat zeggen de Vlaamse partijen over de SDG's?
66. Welke SDG-initiatieven bestaan er bij steden, gemeenten en provincies?
67. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's bij Vlaamse lokale besturen?
68. Welke initiatieven neemt de Europese Unie om de Agenda 2030 te realiseren?
69. Hoe draagt de Europese Green Deal bij tot het realiseren van de Agenda 2030?
70. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's voor de EU?
71. Waar vind je de belangrijkste informatie en cijfers over de SDG's wereldwijd?
72. Welke andere initiatieven bestaan er rond de SDG's op internationaal niveau?

60. Hoe voert België de SDG's uit?

In België is duurzame ontwikkeling een bevoegdheid van de federale staat, de gewesten, de gemeenschappen en de gemeenten. Voor de verwezenlijking van een duurzaam ontwikkelingsbeleid kunnen we steunen op de wet van 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Overeenkomstig [art. 7bis van de Grondwet](#) streven de verschillende Belgische overheden de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties.

Na de goedkeuring van de Agenda 2030 werd het mandaat van het [IMCDO](#) uitgebreid. Het overleg en de samenwerking tussen de verschillende entiteiten rond duurzame ontwikkeling gebeurt binnen het IMCDO. Als eerste wapenfeit bereidde het IMCDO [de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling](#) voor. Na de goedkeuring van de Agenda 2030 werd het mandaat van het IMCDO uitgebreid. Lees [hier](#) meer over hun takenpakket.

In 2020 onderzocht het Rekenhof hoe alle bestuursniveaus in België zich engageren en organiseren voor de SDG's. [Lees het verslag en de aanbevelingen van het Rekenhof](#).

Dit zijn de belangrijkste documenten voor de verschillende overheden:

- Federaal: [In 2050 - Een strategische federale langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling](#); [Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling](#)

- Vlaanderen:
  - [Visie 2050 – Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen](#)
  - [Vizier 2030 – Een 2030 doelstellingenkader voor Vlaanderen](#)
- Wallonië: [Stratégie wallone pour le développement durable](#) (FR)
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest: [Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling](#)
- Duitstalige Gemeenschap: [Concept van Regionale Ontwikkeling](#) (DE)

Vlaanderen

61. Welke beleidsinitiatieven neemt de Vlaamse overheid in het kader van duurzame ontwikkeling?

Het [Vlaams Decreet Duurzame ontwikkeling](#) zorgt voor een **juridische verankering** van het Vlaamse beleid rond duurzame ontwikkeling als actief onderdeel van een wereldwijde strategie om duurzaamheid te bevorderen.

Het decreet is een gelaagd beleidsinstrument. Het behelst zowel het internationale (multilaterale) en het Europese niveau als het nationale, regionale en lokale niveau. Dat houdt in dat Vlaanderen instaat voor de vertaling en de omzetting van de Agenda 2030 (inclusief de SDG's) en supranationale of EU-regelgeving in het eigen recht en

beleid (*top-down*). Daarnaast kan Vlaanderen via de standpuntbepaling eigen accenten leggen in de beleidsvoorbereiding op internationaal niveau (*bottom-up*).

De [Vlaamse regering 2014-2019](#) besliste om VSDO3 te integreren in de transversale beleidsnota [Visie 2050](#).

Om deze langetermijnvisie vorm te geven, ging de Vlaamse overheid met betrokken partners op zoek naar prioritaire doelstellingen. Het resultaat van die zoektocht is [Vizier 2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen](#) dat op 5 april 2019 werd goedgekeurd. De realisatie van Vizier 2030 wordt gezien als een tussenstap naar het Vlaanderen dat we in 2050 wensen. De doelstellingen uit Vizier 2030 vormen de Vlaamse vertaling van de 17 SDG's. De nadruk ligt op de doelstellingen waarop Vlaanderen een impact heeft. Het Vizier 2030 doelstellingenkader en de indicatorenset hebben een evolutief en dynamisch karakter. Zo werd vorig jaar de oorspronkelijke [indicatorenset](#) vervolledigd en op punt gesteld.

Het beleid rond duurzame ontwikkeling wordt gecoördineerd door de Vlaamse minister-president, die operationeel en strategisch ondersteund wordt door het [DKBUZA](#). Let wel, **elke Vlaamse minister** is binnen haar of zijn bevoegdheid bezig met duurzame ontwikkeling en verantwoordelijk voor de implementatie van Vizier 2030 en de SDG's in samenwerking met partners.

Ook deze Vlaamse Regering blijft Visie 2050 omarmen als haar langetermijnstrategie voor Vlaan-

deren en stelt alles in het werk om de doelstellingen te realiseren. Visie 2050 en Vizier 2030 zullen dan ook de fundamente vormen van [VSDO4](#), dat deze legislatuur (2019-2024) wordt uitgerold.

62. Wat zijn inspirerende voorbeelden van het interne Vlaamse duurzaamheidsbeleid?

De Vlaamse overheid is zich bewust van haar voorbeeldfunctie. Ze integreert de SDG's dan ook in de interne werking en het management van Vlaamse overheidsinstellingen aan de hand van de [SDG-handleiding voor overheidsinstellingen](#). Vlaamse overheidsinstellingen worden begeleid door partners als [Sustenuto](#) en [CIFAL Flanders](#).

Enkele voorbeelden van hoe Vlaamse overheidsinstellingen de SDG's/Vizier 2030/duurzaamheid integreren in hun beleid en werking:

- [Het Facilitair Bedrijf](#)
- [VLAIO](#)
- [VDAB](#)
- [VITO](#)
- [ILVO](#)
- [OVAM, zowel op het vlak van verantwoord ondernemen als textiel](#)
- [De Lijn](#)
- [MVO Vlaanderen](#)
- [Flanders Investment and Trade](#)

De Vlaamse overheid organiseert sinds 2016 ook verschillende **SDG-opleidingen en workshops voor overheidspersoneel** van de verschillende bestuursniveaus in Vlaanderen, in samenwerking met de [VVSG](#), [VVP](#), CIFAL Flanders en Sustenuto. Daarnaast werkt ze samen met CIFAL Flanders aan de communicatie over de Agenda 2030 en de organisatie van opleidingssessies en webinars voor onder meer het [hoger onderwijs](#), [ondernemers](#) en [lokale besturen](#).

Samenwerking met de VVSG en de Vlaamse provincies en het aangaan van nieuwe partnerschappen voor de uitwisseling van kennis en ervaring, ook internationaal, zijn van doorslaggevend belang. **Lokale en provinciale besturen** zijn namelijk **cruciale partners** in de realisatie van de SDG's en Vizier 2030. Ook het delen van ervaringen rond SDG-implementatie met andere ambitieuze Europese regio's is bijzonder waardevol.

Lees meer over het Vlaams beleid rond duurzame ontwikkeling op de [website](#) duurzame ontwikkeling van de Vlaamse overheid.

63. Hoe doet de Vlaamse overheid aan beleidsovervolg in het kader van duurzame ontwikkeling?

Aan Vizier 2030 werd een **indicatorenset** gekoppeld die de vooruitgang op het vlak van elke SDG meet en jaarlijks opvolgt.

Sinds de goedkeuring van Vizier 2030 deden zich een aantal [beleidsontwikkelingen](#) voor die het noodzakelijk maakten om Vizier 2030 en de indicatorenset bij te sturen. Zo werden de 2030-doelstellingen uit enkele langetermijnbeleidsplannen geïntegreerd. Ook werd de indicatorenset vervolledigd en op punt gesteld. Vizier 2030 bestaat nu uit 53 doelstellingen en [111 indicatoren](#).

In 2020 werden de dashboardindicatoren een eerste keer gemonitord. Deze dashboardindicatoren geven een globaal beeld per dimensie van Visie 2050: doelstellingen voor een inclusieve samenleving, via een nieuwe economie, binnen de ecologische grenzen van de planeet, met een open en wendbare overheid in partnerschap. Aan de hand van de vervolledigde indicatorenset zal dit jaar een integrale monitoring plaatsvinden van alle Vizier 2030-indicatoren.

Daarnaast speelt [het Vlaams beleid rond ontwikkelingssamenwerking](#) een belangrijke rol in de bijdrage aan de Agenda 2030. Vlaanderen levert inspanningen om zijn bijdrage aan de 0,7%-norm in het kader van officiële ontwikkelingshulp te realiseren die deel uitmaakt van de doelstellingen van [SDG 17](#) (17.2). Duurzame ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking gaan hand in hand en worden verder toegelicht in de visienota [De Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking anno 2030](#) (2016).

64. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's voor Vlaanderen?

De Vlaamse overheid heeft in haar [Vizier 2030](#) (zie [vraag 61](#)) een set van 111 [dashboardindicatoren](#) opgesteld om de jaarlijkse vooruitgang te meten van de 53 Vlaamse doelstellingen opgenomen in het plan. In 2020 werden de dashboardindicatoren een eerste keer gemonitord. Deze dashboardindicatoren geven een globaal beeld per dimensie van Visie 2050: doelstellingen voor een inclusieve samenleving, via een nieuwe economie, binnen de ecologische grenzen van de planeet, met een open en wendbare overheid in partnerschap. Aan de hand van de vervulde indicatoren zal dit jaar een integrale monitoring plaatsvinden van alle Vizier 2030-indicatoren.

LOKAAL

65. Namen Vlaamse lokale besturen de SDG's op in hun bestuursakkoord?

De VVSG vermeldt dat 57 Vlaamse lokale besturen de SDG's opnamen in hun bestuursakkoord. De manier waarop de SDG's in deze bestuursakkoorden geïntegreerd zijn, verschilt sterk. Klik [hier](#) voor een volledig overzicht.

66. Welke SDG-initiatieven bestaan er bij steden, gemeenten en provincies?

Vele Vlaamse steden en gemeenten zijn intussen aan de slag gegaan met de SDG's. Zo blijkt uit een [bevraging](#) (2019) van de [VVSG](#) dat twee derde van de Vlaamse steden en gemeenten de **SDG's als kompas** zullen gebruiken voor het beleid dat ze in deze legislatuur (2019-2024) zullen voeren.

De [VVSG](#) ondersteunt Vlaamse lokale besturen en engageert zich actief voor de realisatie van de SDG's:

- 107 lokale besturen en 11 partners uit het Zuiden ondertekenden de [SDG-engagementsverklaring Global goals, Local focus](#), die de VVSG in 2016 lanceerde.
- De VVSG ontwikkelde een reeks hulpmiddelen om de SDG's te integreren in de verschillende stappen van het [lokale beleidsplanningsproces](#), zoals in [verkiezingsprogramma's en bestuursakkoorden](#), de [omgevingsanalyse](#), het [meerjarenplan](#) en [monitoring en rapportering](#). Maar liefst 2 op 3 Vlaamse gemeenten gebruikten de SDG's als kompas voor het beleidsplanningsproces.
- De VVSG ontwikkelde een [basistool](#) om na te gaan waar je gemeente staat in het SDG-verhaal en waar je nog op wil inzetten, bundelde instrumenten om een [SDG-impactanalyse](#) te maken, reikt mogelijkheden aan om de SDG's te gebruiken als kader

voor [burgerparticipatie](#) en ontwikkelde [inspiratiefiches met lokale SDG-acties](#) voor verschillende lokale beleidsdomeinen.

- Lokale besturen kunnen de VVSG inschakelen voor SDG-vormingen en -workshops op maat, waarin je bijvoorbeeld aan de slag gaat met de SDG-cirkeleefening. Daarnaast kan je ook deelnemen aan VVSG's SDG Academie of intekenen op het [SDG Pionierprogramma van de VVSG](#), IDEA Consult en CIFAL Flanders. Binnen dat programma worden lokale besturen ondersteund bij het opstellen van een ambitieus actieplan rond elk van de 5 P's.
- De VVSG verzamelde in 2 publicaties 100 praktijkvoorbeelden om te [sensibiliseren over de SDG's](#) en ontwikkelde zelf ook materialen om te sensibiliseren.
- Sinds 2018 organiseert VVSG [de Week van de Duurzame Gemeente](#). Elk jaar nemen zo'n 100 Vlaamse lokale besturen deel aan deze campagne. Zij hijsen de SDG-vlag aan het gemeentehuis en zetten hun lokale duurzame helden in de bloemetjes. Het campagnemateriaal wordt aangeleverd door de VVSG.

De [VVP](#) zet zich als volgt in voor [duurzame ontwikkeling](#):

- Op het [VVP-colloquium 2017](#) engageerden de vijf Vlaamse provinciebesturen zich om in hun beleidsvoering volop rekening te houden met de SDG's.

Lees ook wat verschillende Vlaamse provincies zelf doen om de SDG's te realiseren:

- [Provincie Antwerpen](#)
- [Provincie Limburg](#)
- [Provincie Oost-Vlaanderen](#)
- [Provincie Vlaams-Brabant](#)
- [Provincie West-Vlaanderen](#)

[Het Vlaams stedenbeleid](#) investeert in een duurzame toekomst en wil Vlaamse steden aanzetten om hun beleid duurzaam en 'smart' uit te bouwen. Lees meer op de website van [Smart Flanders](#).

67. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's bij Vlaamse lokale besturen?

In Vlaanderen ontwikkelde [IDEA Consult](#) een online [SDG Monitor](#) die de vooruitgang van Vlaamse lokale besturen zichtbaar en opvolgbaar maakt. De monitor is gebaseerd op de [SDG-indicatoren-set van de VVSG](#). Benieuwd naar de resultaten van jouw gemeente? Op de website kan je het SDG-profiel van elke Vlaamse gemeente raadplegen.

Europees

68. Welke initiatieven neemt de Europese Unie om de Agenda 2030 te realiseren?

De EU hecht veel belang aan duurzame ontwikkeling en zet zich volledig in om samen met haar lidstaten de SDG's te realiseren.

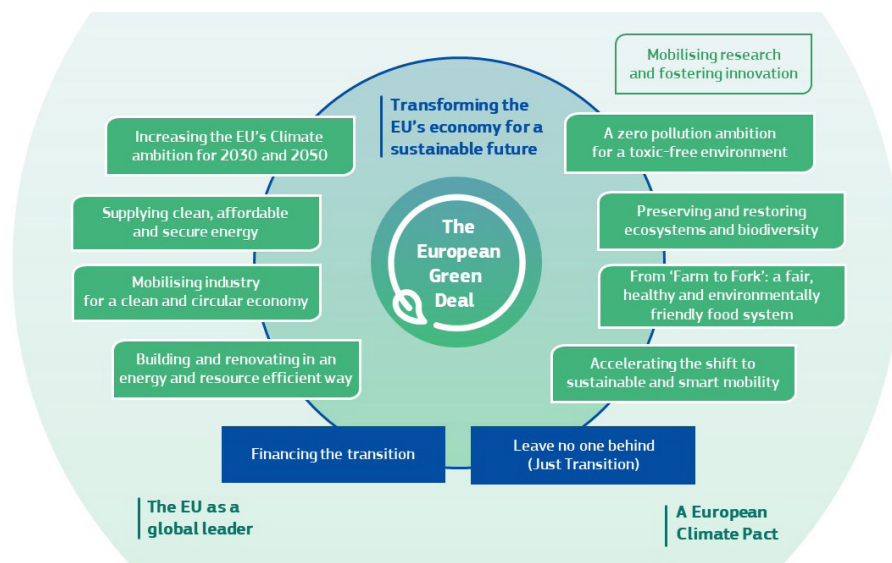
- Op de [website](#) van de Europese Commissie vind je een overzicht van het Europese beleid en alle relevante informatie over de SDG's in Europa.
- De SDG's worden nagestreefd door het EU-beleid en geïntegreerd in [The Juncker Commission's ten priorities](#) (EN, 2018).
- Op het webplatform [KnowSDGs](#) lees je meer over beleid, indicatoren, methoden en gegevens ter ondersteuning van de uitvoering van de SDG's. Zo vind je er een [SDG Policy Mapping tool](#) (EN), die aantoont hoe het EU-beleid de SDG's aanpakt.
- Op 14 juli 2021 heeft de EC het [Fit for 55 package](#) geadopteerd met voorstellen om het EU-beleid rond klimaat, energie, landgebruik, transport en belasting *fit* te maken voor het verminderen van broeikasgassen met 55% tegen 2030.
- De EU organiseert ook allerlei [evenementen](#) rond het behalen van de SDG's.
- Op de website van [VLEVA](#) kan je terecht voor nuttige en actuele informatie over wat de EU voor Vlaanderen kan betekenen.

69. Hoe draagt de Europese Green Deal bij tot het realiseren van de Agenda 2030?

De [Europese Green Deal](#) is de nieuwe groeistrategie om de EU om te vormen tot een rechtvaardige en welvarende samenleving, met een moderne, concurrerende economie die efficiënt gebruik maakt van hulpbronnen, waarin in 2050 geen netto-uitstoot van broeikasgassen meer is.

De Green Deal is een integraal onderdeel van de strategie van de [EC](#) om de Agenda 2030 en de SDG's te implementeren.

De tekst is gelinkt aan de 5 P's en behalve [SDG 5: 'Gendergelijkheid'](#) zijn alle SDG's opgenomen in de tekst.

Bron: [Europese Commissie](#)

70. Waar vind je de belangrijkste cijfers over de voortgang van de SDG's voor de EU?

[Eurostat](#) ontwikkelt en verbetert samen met de lidstaten voortdurend de indicatoren voor duurzame ontwikkeling. Hun [digitale tool](#) visualiseert per land basisinformatie voor de verschillende SDG's.

Jaarlijks publiceert Eurostat een EU SDG monitoring report op basis van de [EU SDG Indicator set 2021](#) (EN). Het rapport biedt een statistisch overzicht van de vooruitgang bij de verwezenlijking van de SDG's in de EU. [Raadpleeg de editie van 2021](#).

In 2021 werd duidelijk dat er voor een aantal SDG's al degelijke vooruitgang werd geboekt, voor andere minder. Lees meer in het Ecotips-artikel [Aanpak SDG's door de EU kan beter](#).

VN en internationaal

71. Waar vind je de belangrijkste informatie en cijfers over de SDG's wereldwijd?

Naast de opvolging van de [officiële SDG-indicatoren](#) zijn er heel wat andere rapporten die de vooruitgang van de realisatie ten opzichte van de SDG's in kaart brengen:

- SDSN en Bertelsmann Stiftung publiceren sinds 2019 op de [SDG Index-website](#) jaarlijks een kwantitatief Sustainable Development Report. De editie van 2021 kan je [hier](#) terugvinden (EN). Dat rapport brengt de progressie van landen in kaart en vergelijkt ze met elkaar. Uit het rapport blijkt dat 2020 het eerste jaar is waarin het merendeel van de landen achteruitgaat. Dat heeft enigszins te maken met de gevolgen van de COVID-19-pandemie, die heel wat armoede en werkloosheid met zich meebracht. België behaalde de 5de plaats in de SDG-index ten opzichte van een 13de plaats in het [Sustainable Development Report 2020](#) (EN).
- Op [dezelfde website](#) worden jaarlijks ook verschillende regionale en subregionale rapporten samengebracht, zoals het samenvattend [rapport](#) van de leden van de VN (EN), een rapport van [Spanje](#) (ES), [Brazilië](#) (PT), [Bolivia](#) (ES), [Afrika](#) (EN), [Italië](#) (EN,IT),

[Latijns-Amerika en de Caraïben](#) (ES), het [Midden-Oosten](#) (EN), [mediterrane landen](#) (EN) en de [Verenigde Staten](#) (EN).

- Wat betreft de vooruitgang voor de [UNECE](#)-regio wijst het UNECE erop dat slechts 23 van de 169 SDG-targets behaald zullen worden, als we verdergaan met de huidige trends. Meer info vind je in het rapport [Is the UNECE region on track for 2030? Assessment, stories and insights](#) (EN, 2021).

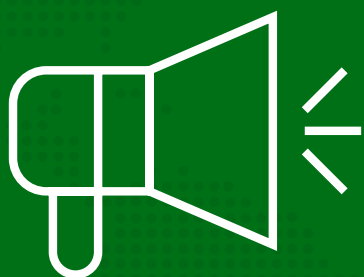
Verder bevat de website van [UNRIC](#) nuttige informatie over de Agenda 2030 en de SDG's.

Jaarlijks wordt ook het [HLPF](#) georganiseerd. Dat is het belangrijkste platform van de VN dat een centrale rol speelt bij de follow-up en de evaluatie van SDG's op mondiaal niveau. De [VNR's](#) vormen onderdeel van de opvolging van de realisatie van de Agenda 2030. Daarin oordelen landen zelf over hun vooruitgang.

72. Welke andere initiatieven bestaan er rond de SDG's op internationaal niveau?

- Op de [SDG helpdesk](#) van de VN kan je terecht voor info over evenementen, gemeenschappen, tools, kennis, etc. over de SDG's.
- De [OESO](#) organiseert jaarlijks een [bijeenkomst](#) van de leden van de OESO-Raad en haar partners over de Agenda 2030. De OESO publiceerde verder [een actieplan](#) voor haar leden over de realisatie van de SDG's. Er is ook een [rapport](#) beschikbaar dat de afstand meet tot het behalen van de SDG-subdoelstellingen in 2019 voor alle OESO-landen. Lees meer op [de overzichtspagina](#) van de OESO.
- Over de SDG's en mensen in crisissituaties, zoals vluchtelingen of mensen in conflictgebieden, publiceerde het [IRC](#) een [rapport](#) met statistieken en aanbevelingen.
- Bij het [Natural Resources Forum](#), een magazine van de VN, kan je terecht voor artikelen over het meest recente nieuws rond duurzame ontwikkeling en de Agenda 2030.

HOOFDSTUK 4

COMMUNICEREN

Promoot mee de SDG's!

VRAGEN OVER COMMUNICEREN

73. Waar vind je SDG-communicatiemateriaal om in je interne en externe communicatie te gebruiken?
74. Hoe kan je je SDG-initiatieven meer zichtbaarheid geven?
75. Hoe rapporteer je aan de buitenwereld over de SDG-implementatie in je organisatie?
76. Waar vind je voorbeelden van SDG-communicatie?
77. Waar vind je filmpjes over de SDG's?
78. Bestaat er spelmateriaal rond de SDG's?

73. Waar vind je SDG-communicatiemateriaal om in je interne en externe communicatie te gebruiken?

- [UNRIC: SDGs in your language](#): communicatiemateriaal in het Nederlands
- [VN website](#): communicatiemateriaal in de 6 officiële talen (AR, CH, FR, EN, RU, ES). Raadpleeg hiervoor zeker ook de [VN Richtlijnen](#).
- [VVSG-publicaties en overig SDG-materiaal](#) voor lokale besturen
- [SDG-brochures in het Nederlands](#)
- [SDG Global Public Campaign](#) (EN): subdoelstellingen en hun figuren
- [Futerra: Good Life Goals communication materials](#) (EN)

74. Hoe kan je je SDG-initiatieven meer zichtbaarheid geven?

- Je kan je eigen project of dat van jouw organisatie registreren op de [website van SDG's België](#).
- Lokale besturen kunnen met de [SDG-monitor](#) een set van indicatoren op maat ontwerpen en die op hun website weergeven.
- Je kan als organisatie meedingen voor het [SDG Voices](#) ambassadeurschap. Voor het

vijfde jaar op rij selecteren het [FIDO](#) en Minister van Duurzame Ontwikkeling een aantal organisaties met [inspirerende initiatieven](#).

- [SDG Nederland](#) toont hoe je kan meewerken en organiseert allerlei activiteiten, zoals SDG Action Days.

75. Hoe rapporteer je aan de buitenwereld over de SDG-implementatie in je organisatie?

[Duurzaamheidsverslaggeving](#) is voor elke organisatie een must-have geworden. Hierdoor breng je het duurzaam verhaal van je organisatie actief op niveau, zowel intern als extern.

Het [UN Global Compact](#) wijst organisaties erop dat goede verslaggeving helpt om belanghebbers te betrekken, duurzame besluitvormingsprocessen te verbeteren, en ook je verantwoordingsplicht te versterken.

Er bestaan verschillende rapportagekaders, zoals:

- [GRI](#) (EN)
- [SASB – SICS Sustainable Industry Classification System™](#)
- [International Integrated Reporting Council](#)

De KPMG-studie [How to report on the SDGs](#) kan je organisatie helpen bij het starten met SDG-rapportage en hoe een goede SDG-rapportage eruit ziet.

[GRI](#) ontwikkelde in samenwerking met het UN Global Compact 4 essentiële [hulpmiddelen](#) om SDG's in (duurzaamheids)verslaggeving te integreren.

Een mooi voorbeeld van een uitgebreid geïntegreerd rapport (d.w.z. een rapport die zowel niet-financiële als financiële informatie bundelt) is [Colruyt Group's Jaarverslag 2020/21](#). Daarnaast is ook het [duurzaamheidsrapport](#) (2020) van de Stad Gent het bekijken waard. Meer voorbeelden vind je in de volgende vraag.

Lees meer over rapportage in de artikels onder het MVO dossier [Duurzaamheidsverslaggeving](#) van Susanova.

Benieuwd hoe jouw organisatie het doet? [IBR-IRE](#) organiseert om de 2 jaar de [Awards for Best Belgian Sustainability Reports](#).

76. Waar vind je voorbeelden van SDG-communicatie?

Bij enkele partners van CIFAL Flanders vind je mooie voorbeelden terug:

- [Antwerp Management School](#)
- [Argenta](#)
- [Colruyt Group](#)
- [Het Facilitair Bedrijf](#)
- [PXL Hogeschool](#)
- [Vayamundo](#)
- [VVSG](#)

Meer voorbeelden? Een overzicht van verschillende organisaties hun duurzaamheidsverslaggeving die als inspiratie kunnen dienen vind je in dit Ecotips [artikel](#) en bij de tweejaarlijkse [Award for Best Belgian Sustainability Reports](#).

77. Waar vind je filmpjes over de SDG's?

Filmpjes vind je op het [CIFAL Flanders YouTube-kanaal](#) met ook gratis te bekijken webinars en opleidingen. De [CIFAL Flanders' playlist](#) bevat een verzameling van leuke filmpjes, speciaal samengesteld voor deze SDG Wegwijzer.

78. Bestaat er spelmateriaal rond de SDG's?

- [Go Goals](#) is het gratis VN-bordspel (NL, FR, EN, SP, DE) om kinderen wegwijs te maken in de SDG's. Je kan het downloaden en printen.
- [Missie 2030](#) is een teamspel (NL) voor jonge mensen vanaf 16 jaar, gecreëerd door [De Aanstokerij](#) en Provincie Vlaams-Brabant.

- De [SDG Game](#) (EN) van [GCN Nederland](#) ondersteunt organisaties om de SDG's beter bekend te maken bij hun medewerkers op een speelse en interactieve manier.
- [Serious game](#) (EN) helpt mensen samen te werken rond mobiliteit. De focus ligt hier op SDG 9, 11 en 17. Je kan het spel gratis downloaden. Organisaties die lid zijn van [The Shift](#) kunnen een gratis bordspel krijgen.
- [Games4sustainability](#) (EN) is een database met spelen over duurzaamheid.

HOOFDSTUK 5

IMPLEMENTEREN

Stappenplan van UNITAR | CIFAL Flanders

VRAGEN OVER IMPLEMENTEREN

79. Welke methodologie gebruikt CIFAL Flanders?
80. Waarop is het SDG opleidings- en implementatietraject van CIFAL Flanders gebaseerd?
81. Wat is een SDG-wiel en hoe is dat van CIFAL Flanders opgebouwd?
82. Hoe gebruik je het SDG-wiel van CIFAL Flanders?
83. Wat is het aanbod van CIFAL Flanders?
84. Hoe kan jouw organisatie SDG Pioneer, SDG Champion of SDG Ambassador worden?
85. Kan de SDG-implementatie in jouw organisatie worden gecertificeerd?

Stappenplan van UNITAR | CIFAL Flanders

79. Welke methodologie gebruikt CIFAL Flanders?

CIFAL Flanders is een met [UNITAR](#) verbonden opleidingsorganisatie. Ze heeft als specifieke opdracht om VN-verdragen, normen en principes te promoten en te gebruiken als inspiratiebron en doelstellingenkader voor toekomstgerichte beleidsvoering en organisatieontwikkeling.

De belangrijkste VN-tekst waar CIFAL Flanders rond werkt, is de [Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling](#) met daarin de 17 SDG's.

De lead-SDG van CIFAL Flanders is [SDG 4](#): “Verzekeren gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen”.

Meer in het bijzonder de realisatie van subdoelstelling 4.7: “Er tegen 2030 voor zorgen dat alle leerlingen kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen, onder andere via vorming omtrent duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap en de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling.”

Bron: [CIFAL Flanders](#)

CIFAL Flanders verbreedt ‘alle leerlingen’ tot ‘alle burgers’ met de focus op jonge professionals en leidinggevenden in de samenleving.

De uitdaging is om, net als voor de andere VN-teksten, de Agenda 2030-tekst zo toe te lichten dat hij richtinggevend wordt voor het persoonlijk en professioneel leven van elke burger, en voor de concrete praktijk van beleidsvoering en organisatieontwikkeling.

Daarom gebruikt CIFAL Flanders voor haar opleidingstrajecten een aangepaste methodologie die gebaseerd is op **Action Learning**.

Alle opleidingen, van keynotespeeches tot opleidingstrajecten op lange termijn, hebben aandacht voor de **kennisopbouw** bij de deelnemers en de kennisuitwisseling tussen hen, voor het ontwikkelen van **eigenaarschap** (ownership), en voor het stimuleren van concrete **lokale actie(s)** en van **internationale samenwerking en solidariteit**.

Daarnaast is er, gebaseerd op deze methodologie, extra aandacht voor interdisciplinair, intercultureel, interlevensbeschouwelijk en intergenerationeel leren.

80. Waarop is het SDG opleidings- en implementatietraject van CIFAL Flanders gebaseerd?

- de 10 principes van het [UN Global Compact](#) kader (EN, 2000)
- de handleiding [SDG Guide for Stakeholders](#) (EN, 2015)
- het [SDG Compass: The guide for business action on the SDGs](#) (EN, FR, ES, 2016)

De publicatie [ISO 26000, Richtlijnen voor maatschappelijke verantwoordelijkheid](#) (2011) verdient een speciale vermelding. ISO 26000 is bedoeld om organisaties te helpen bijdragen aan duurzame ontwikkeling en hen aan te moedigen verder te gaan dan alleen de wettelijke naleving.

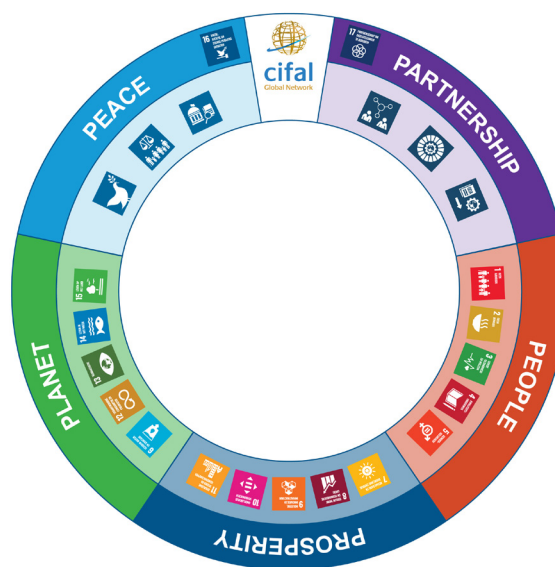
Er zijn heel wat andere [ISO-normen](#) die een link hebben met de SDG's. Meer info over hoe de ISO-normen je organisatie helpen om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen te behalen, vind je op de website van [NBN](#) en van [NEN](#).

81. Wat is een SDG-wiel en hoe is dat van CIFAL Flanders opgebouwd?

Heel wat organisaties ontwikkelden een roos of wiel om met de SDG's aan de slag te gaan. Op die manier wordt het holistische en geïntegreerde karakter van de vele duurzaamheidsthema's in de Agenda 2030 beklemtoond, en dat is een goede zaak.

In de meeste gevallen is het **SDG-wiel** een eenvoudige schijf met de 17 SDG's, genummerd van 1 tot en met 17. In het middelpunt zie je een organisatie. Het wiel wordt gebruikt om af te toetsen hoever die organisatie staat ten opzichte van de 17 doelstellingen. Het is een soort GAP-analyse. De mogelijke kloof tussen de bestaande initiatieven van de organisatie en de SDG's geeft aan waar extra actie kan worden ondernomen.

Ook in de basisopleidingen van CIFAL Flanders wordt met een SDG-wiel gewerkt. De variant die CIFAL Flanders ontwikkelde, gaat een stapje verder.

Bron: [CIFAL Flanders](#)

De buitenring van het SDG-wiel zijn de 5 P's: People, Planet, Prosperity, Peace en Partnership, de 5 dimensies van duurzame ontwikkeling zoals vermeld in de inleiding van de Agenda 2030.

De 17 SDG's worden in een binnenring gesorteerd per P.

De P van Peace valt samen met SDG 16. De P van Partnership valt samen met SDG 17.

SDG 16 en 17 omvatten een breed gamma aan zeer uiteenlopende thema's. Daarom worden ze in het wiel opgedeeld in telkens 3 subthema's. SDG 16 staat stil bij (1) vrede en veiligheid, (2) rechtspraak en rechtvaardigheid, en (3) goed bestuurlijk beleid.

SDG 17 wordt onderverdeeld in (1) innovatief lokaal samenwerken, (2) de al dan niet beschikbare middelen om de SDG's te realiseren, en (3) internationale samenwerking en solidariteit.

82. Hoe gebruik je het SDG-wiel van CIFAL Flanders?

Je kan op verschillende manieren werken met **het SDG-wiel**, afhankelijk van hoe het aan de binnenkant wordt ingevuld.

Als smaakmaker volgt hier de toepassing van het SDG-wiel waarbij de bestaande verduurzamingsinitiatieven van een organisatie en de formalisering ervan in kaart worden gebracht. Dit heet het **SDG-Spinnenweb-wiel**.

De al dan niet bestaande verduurzamingsacties

van een organisatie krijgen per SDG (en voor SDG 16 en SDG 17 voor de 3 subthema's) een score van 0 tot en met 5.

De scoregeving is als volgt:

- **0/5** Er gebeurt niets.
- **1/5** Er zijn ad-hoc initiatieven die niet geformaliseerd worden in een actieplan/strategie.
- **2/5** Er gebeuren enkele acties die formeel gedefinieerd worden in een actieplan/strategie.
- **3/5** Er gebeuren meerdere acties die formeel gedefinieerd worden in een actieplan/strategie.
- **4/5** Er is een beleid ontwikkeld rond verduurzaming, waaraan SMART-doelstellingen zijn gelinkt.
- **5/5** Er is een holistische benadering, beschreven in AMORE- en SMART-doelstellingen, met duidelijke acties en KPI's

Met deze oefening wordt snel duidelijk voor welke thema's de organisatie al wel of nog geen initiatieven neemt. Het resultaat geeft ook aan hoe sterk de acties verankerd zijn in de beleidsvoering of het management van de organisatie. Daarnaast wordt ook het ambitieniveau van de verduurzamingsacties duidelijk.

Deze oefening is de ideale start om te brainstormen over extra te ondernemen verduurzamingsacties, en over de verdere formalisering ervan en het beoogde ambitieniveau. Ze is ook uiterst geschikt om na te gaan of de ambities wel of niet in lijn zijn met de SDG's.

83. Wat is het aanbod van CIFAL Flanders?

De belangrijkste activiteiten van CIFAL Flanders focussen op opleidingen, projecten en coaching-trajecten ter versterking van de SDG's.

Als opleidingscentrum [geaffilieerd met UNITAR](#), heeft CIFAL Flanders een specifiek VN-mandaat voor het informeren, sensibiliseren en inspireren rond 5 VN-teksten.

De kernexpertise van CIFAL Flanders is de Agenda 2030. Verdere expertise bestaat uit de volgende VN-verklaringen en -principes:

- [New Urban Agenda](#) (Habitat III)
- [10 principes van het UN Global Compact](#)
- [UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#) (Ruggie Framework)
- [Addis Ababa Action Agenda \(AAAA\)](#)

- Opleidingen aangeboden door CIFAL Flanders:

- [SDG Basic Lecture](#)
- [SDG Advanced Lecture](#)
- [SDG Workshop](#)
- [Start-to-SDG package](#)
- [SDG Bootcamp](#)

Zie ook onze [opleidingsagenda](#) voor publiek toegankelijke activiteiten

- [Projecten](#)
- [Opleidingstrajecten](#) (lees meer in de volgende vraag)

SDG TRAINING

SDG PROJECT DEVELOPMENT

SDG COACHING

Bron: [CIFAL Flanders](#)

84. Hoe kan jouw organisatie SDG Pioneer, SDG Champion of SDG Ambassador worden?

CIFAL Flanders kan jouw organisatie begeleiden bij haar SDG-implementatie a.d.h.v. het **SDG-opleidings-, implementatie- en communicatie-traject** dat bestaat uit 3 opeenvolgende fasen:

- SDG Pioneer (integratie)
- SDG Champion (transitie)
- SDG Ambassador (mensenrechten en zorgplicht)

Elke fase vereist een hoger ambitieniveau voor de SDG's en wordt beloond met een uniek UNITAR opleidingscertificaat. Gemiddeld doet een organisatie er 6 tot 7 jaar over om de 3 fasen te doorlopen. Hieronder volgt in een notendop de inhoud van elk SDG-opleidings- en implementatietraject:

Stap 1: SDG Pioneer

- Begrijpen van de 5 P's, 17 SDG's, 169 subdoelstellingen en 231 indicatoren
- Begrijpen van de opportuniteiten van de SDG's
- Integratie op strategisch niveau
- Sensibilisering en een draagvlak creëren
- Evalueren van missie (doel) en visie
- Definiëren van ethische principes en waarden (SDG 16)
- Uitvoeren van een impactbeoordeling
- Opstellen van een SDG-actieplan
- Opstellen van een SDG-communicatieplan
- Waarborgen van voldoende middelen (SDG 17)
- Bekendmaken van een SDG-engagementsverklaring

Stap 2: SDG Champion

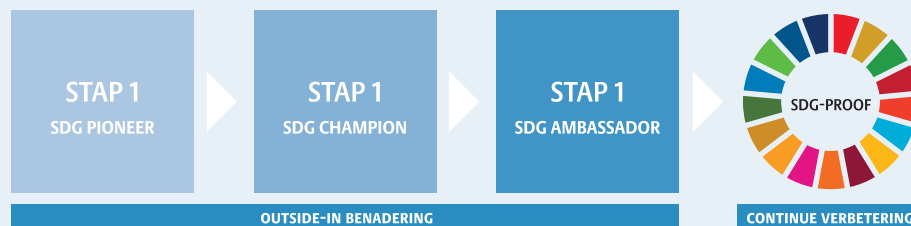
- Begrijpen van de concepten van sterke duurzaamheid en transitie
- Begrijpen van het concept van duurzame bedrijfsmodellen en circulaire economie
- In kaart brengen, rangschikken en betrekken van belanghebbenden
- Uitvoeren van een impactbeoordeling doorheen de hele invloedssfeer
- Verkennen van science-based targets en meetinstrumenten
- Formuleren van een deontologische code
- Uitvoeren van een pilootproject dat transitie aandrijft
- Integratie van de 5 P's en 17 SDG's in externe communicatie

Stap 3: SDG Ambassador

- Begrijpen van de zorgplicht doorheen de invloedssfeer
- Installeren van gepaste zorgvuldigheid principes en processen
- Integrale verslaggeving gebaseerd op GRI-principes
  - Ondersteuning van internationale samenwerking en solidariteit
  - Betrokkenheid bij en ontwikkeling van de (lokale) gemeenschap

SDG-trajecten: doorstaat jouw organisatie de SDG-toets?

5 werkvelden

De SDG opleidings- en implementatietrajecten van CIFAL Flanders worden opgehangen aan 5 kapstokken. De figuur met 'de 5 werkvelden' wordt gebruikt als leidraad voor de werking van CIFAL Flanders:

Leren: komen tot een level playing field van kennis en attitudes over de Agenda 2030, de SDG's en verduurzaming. De organisatie verzamelt alle informatie voor het begrijpen van de Agenda 2030, en ook informatie die het mogelijk maakt om de noodzakelijke oefening van (her-)interpretatie uit te voeren.

Organiseren: organisatiestructuur en organisatiecultuur: De organisatie staat stil bij het organisatorische aspect van het integreren van de SDG's in de dagelijkse werking en stelt een interne verantwoordelijke en een SDG-werkgroep aan. Er wordt ook bepaald hoe medewerkers en belanghebbenden worden betrokken.

Conceptualiseren: missie, visie, waarden, AMORE- en SMART doelstellingen en KPI's. De organisatie stelt haar kompas in op de Agenda 2030 en gaat de SDG's op

strategisch niveau verankeren in haar missie, visie, ethische principes en waarden. Vervolgens stelt ze een actieplan op voor de komende jaren met AMORE- en SMART-doelstellingen en meetbare indicatoren (KPI's) gelinkt aan de SDG's. De organisatie formuleert een deontologische code.

Implementeren: Acties uitvoeren, beschikbare middelen in kaart brengen en een verduurzamingsplan van deze middelen opmaken. De organisatie gaat concreet aan de slag en rolt het actieplan en/of pilootproject uit. Daarbij worden de medewerkers volop betrokken bij de initiatieven, en de resultaten worden opgevolgd aan de hand van indicatoren en systemen.

Communiceren: Basisrapportage met o.a. de SDG-engagementsverklaring. De organisatie maakt een communicatieplan en rapporteert de vooruitgang m.b.t. het actieplan inclusief SDG-rapportage.

Meer informatie over de methodologie van CIFAL Flanders en SDG-opleidingstrajecten vind je op de website van [CIFAL Flanders](#).

Bron: [CIFAL Flanders](#)

85. Kan de SDG-implementatie in jouw organisatie worden gecertificeerd?

Er worden verschillende (al dan niet commerciële) certificeringsschema's op de markt aangeboden zoals [B-Corporation certification](#), [Future-FIT Business Benchmark](#), [ISO-normen](#), en [FQM Recognition scheme](#).

CIFAL Flanders is de enige organisatie in Noordwest-Europa die, door haar affiliatie met UNITAR, het mandaat heeft om UNITAR-certificaten uit te reiken. Met dit **UNITAR-certificaat** ontvangt de organisatie een waardevolle erkenning van de opleidingsorganisatie van de VN voor de geleverde inspanningen rond de implementatie van de SDG's.

Het UNITAR-certificaat kan in Vlaanderen op meerdere manieren worden behaald.

- Een organisatie kan via een partnerschap met en onder begeleiding van CIFAL Flanders rechtstreeks de trajecten [SDG Pioneer](#), [Champion](#) of [Ambassador](#) doorlopen en afronden en hiervoor een UNITAR opleidingscertificaat ontvangen.
- Via de samenwerking met [Voka](#) reikt CIFAL Flanders ook certificaten uit aan bedrijven die meerdere opeenvolgende jaren deelnemen aan het [Voka Charter voor Duurzaam Ondernemen](#).
- Via een samenwerking tussen CIFAL Flanders, [IDEA Consult](#) en [VVSG](#) - die eind 2020 van

start ging – kunnen ook steden en gemeenten het UNITAR-certificaat ontvangen voor het doorlopen van het [SDG Pionierprogramma](#).

- Op dit moment zijn ook opleidingstrajecten specifiek voor sociale ondernemingen en voor het hoger onderwijs in Vlaanderen in voorbereiding.

Werd het UNITAR-certificaat verkregen via een partnerschap en de rechtstreekse begeleiding van CIFAL Flanders? Of werd het verkregen na het doorlopen van een van de andere gemeenschappelijke programma's voor specifieke doelgroepen, zoals hierboven vermeld?

Het certificaat geeft aan je organisatie dezelfde meerwaarde en beoogt dezelfde leerresultaten en hetzelfde ambitieniveau. Alleen het aangeboden ondersteunende opleidingspakket en de werkwijze om tot de doelstellingen te komen verschilt. Jouw organisatie beslist het best zelf welke werkwijze en welk opleidingsaanbod optimaal aansluit bij de verwachtingen en de noden om te werken rond de SDG's.

Intussen hebben al [meer dan 100 organisaties](#) in Vlaanderen een UNITAR-certificaat ontvangen voor het afronden van het SDG Pionierstraject, er is één [SDG Champion](#), en momenteel nog geen SDG Ambassadors. De volledige lijst vind je [hier](#).

CIFAL FLANDERS SDG LEREND NETWERK

PARTNER IN DE KIJKER:

Verso | Vereniging Voor Social Profit Ondernemingen

De coronacrisis was een systeemshock zoals maar weinigen hebben meegemaakt in dit tijdperk. Iedereen wilt natuurlijk zo snel mogelijk terug naar het leven dat ze voor deze gezondheids crisis hadden. Terecht, maar dwingt Covid-19 ons ook niet om de horizon te verleggen? Is het herstel van het status-quo ons doel of biedt deze crisis ook kansen om het post-corona Vlaanderen duurzamer, inclusiever, zorgzamer en rechtvaardiger te maken? Om sneller en met meer engagement onze schouders te zetten onder het realiseren van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties en zo Vlaanderen - en de wereld - een betere plek te maken tegen 2030?

Wat [Verso](#) betreft is het antwoord volmondig "ja". Sociale ondernemingen hebben zich niet weggestopt tijdens deze crisis. Integendeel, ze hebben hun mouwen opgestroopt en zijn de loopgraven ingegaan. Ik ben ervan overtuigd

dat we ook voor deze noodzakelijke transitie in onze samenleving de sociale ondernemingen zullen nodig hebben. Zij staan klaar als eerste ondernemende bondgenoot voor de burger en de overheid om deze duurzame doelstellingen werkelijkheid te maken.

Daarom is Verso, als intersectorale werkgeversorganisatie voor de social profit, aan de slag gegaan om de VN Agenda 2030 ingang te doen vinden bij de sociale ondernemingen. We werken hier al sinds 2019 aan, in een nauw partnerschap met CIFAL Flanders. Vandaag zijn de SDG's expliciet opgenomen in de missieverklaring van Verso en we zijn dan ook erg verheugd dat we in 2021 de titel van 'SDG-Pioneer' in ontvangst mochten nemen van CIFAL Flanders, en zetten ons engagement rond de SDG's onverminderd voort. Zowel binnen onze eigen werking als binnen de ondersteuning van sociale ondernemingen.

Overhandiging van het UNITAR SDG Pioneer Certificaat aan Verso

Daarom ben ik enorm opgetogen over deze SDG Wegwijzer. Deze inspirerende tools zullen voor heel wat sociale ondernemingen een houvast betekenen om hun eerste stappen te zetten rond het SDG-gedachtengoed en -methodieken. We nodigen hen alvast ook uit om hun kennis en praktijkervaring te verdiepen tijdens een van onze bootcamps rond de SDG's. Meer informatie op de webpagina van [Groeilabz!](#)

Ingrid Lieten, directeur Verso

BIJLAGE

AGENDA 2030

Integrale tekst van VN Algemene Vergadering Resolutie 70/1

RESOLUTIE GOEDGEKEURD DOOR DE ALGEMENE VERGADERING OP 25 SEPTEMBER 2015

70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

De Algemene Vergadering neemt het volgende slotdocument aan van de VN-top ter goedkeuring van de ontwikkelingsagenda voor de periode na 2015:

VOORWOORD

Deze Agenda is een actieplan voor mens, planeet en welvaart. Ook universele vrede in grotere vrijheid speelt er een hoofdrol in. We erkennen dat het uitroeien van armoede in al haar vormen, waaronder ook extreme armoede, de grootste uitdaging vormt waarmee de wereld wordt geconfronteerd, terwijl het ook een absolute voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling.

Alle landen en belanghebbenden, die als partners samenwerken, zullen dit plan uitvoeren. We zijn vastbesloten om de mensheid te bevrijden van het juk van de armoede en willen onze planeet weer gezond maken en veiligstellen. We zijn vastberaden om de kordate en transformerende stappen te zetten die dringend nodig zijn om het tij te keren en de wereld op weg te zetten naar een duurzame en veerkrachtige toekomst. Nu we deze gemeenschappelijke reis aanvatten, verbinden we ons ertoe om niemand achter te laten.

De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) en de 169 bijbehorende subdoelstellingen die we vandaag aankondigen, laten geen twijfel bestaan over de omvang en de ambities van deze nieuwe universele Agenda. Deze doelstellingen willen voortbouwen op de Millenniumdoelstellingen en afmaken wat deze niet

hebben kunnen realiseren. Ze willen de mensenrechten van iedereen laten respecteren. Ze streven naar gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes. Ze zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor evenwicht tussen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: de economische, sociale en milieudimensie.

De doelstellingen en subdoelstellingen moeten de komende 15 jaar aanzetten tot actie in domeinen die van cruciaal belang zijn voor de mensheid en de planeet.

Mensen

We zijn vastberaden om een einde te maken aan armoede en honger, in al hun vormen en dimensies, en te verzekeren dat alle mensen hun potentieel ten volle kunnen ontwikkelen in waardigheid en gelijkheid en in een gezonde omgeving.

Planeet

We zijn vastberaden om de planeet tegen aftakeling te beschermen, onder meer door duurzame consumptie en productie, waarbij we haar natuurlijke hulpbronnen duurzaam beheren en dringend actie tegen klimaatverandering ondernemen, zodat

de planeet kan voldoen aan de behoeften van huidige en toekomstige generaties.

Welvaart

We zijn vastbesloten om te verzekeren dat alle mensen een voorspoedig en bevredigend leven kunnen leiden en dat economische, sociale en technologische vooruitgang zich voordoet in harmonie met de natuur.

Vrede

We zijn vastberaden om vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappijen op te bouwen, die vrij zijn van angst en geweld. Er kan geen duurzame ontwikkeling zijn zonder vrede en er kan ook geen vrede zijn zonder duurzame ontwikkeling.

Partnerschap

We zijn vastbesloten om de middelen te mobiliseren die nodig zijn om deze Agenda te implementeren via een vernieuwd mondiaal partnerschap voor duurzame ontwikkeling, dat op het idee van een versterkte mondiale solidariteit gebaseerd is, dat in het bijzonder op de behoeften van de armsten en meest kwetsbaren toegespitst is en waaraan alle landen, belanghebbenden en volkeren samenwerken.

De onderlinge verbondenheid en de geïntegreerde aard van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zijn van cruciaal belang willen we ervoor zorgen dat het doel van de nieuwe Agenda wordt gerealiseerd. Als we erin slagen om al onze ambities van de Agenda waar te maken, zal het leven van iedereen aanzienlijk worden verbeterd en zal onze wereld een positieve transformatie ondergaan.

VERKLARING

Inleiding

1. Wij, staatshoofden, regeringsleiders en hoge vertegenwoordigers, die op de hoofdzetel van de Verenigde Naties in New York van 25 tot 27 september 2015 zijn samengekomen, terwijl de organisatie haar zeventigste verjaardag viert, hebben vandaag beslist over nieuwe mondiale Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen.
2. Namens de bevolkingen die we dienen, hebben we een historische beslissing goedgekeurd over een omvangrijke, verstrekkende en vooral op mensen gerichte reeks universele en transformationele doelstellingen en subdoelstellingen. We verbinden ons er toe om onafgebroken te werken aan de volledige uitvoering van deze Agenda tegen 2030. We erkennen dat het uitroeien van armoede in al haar vormen en dimensies, waaronder ook extreme armoede, de grootste uitdaging vormt waarmee de wereld wordt geconfronteerd, terwijl dit ook een absolute voorwaarde voor duurzame ontwikkeling is. We hebben ons ertoe verbonden om duurzame ontwikkeling in haar drie dimensies - de economische, sociale en milieudimensie - op een evenwichtige en geïntegreerde manier te realiseren. We zullen daarbij ook voortbouwen op de verwezenlijkingen van de Millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling en zullen de niet-gerealiseerde onderdelen ervan aanpakken.
3. We zijn vastbesloten om, tussen nu en 2030, wereldwijd een einde te maken aan armoede en honger; om ongelijkheden binnen en tussen landen te bestrijden; om vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappijen op te bouwen; om de mensenrechten te verdedigen en gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen en meisjes te bevorderen; en om de duurzame bescherming van de planeet en haar natuurlijke hulpbronnen te verzekeren. We zijn eveneens vastberaden om de voorwaarden te creëren voor een duurzame, inclusieve en aanhoudende economische groei, gedeelde welvaart en waardig werk voor iedereen, waarbij we rekening houden met de verschillende niveaus van nationale ontwikkeling en capaciteiten.
4. Nu we deze grote gemeenschappelijke reis aanvatten, verbinden we ons ertoe om niemand achter te laten. Uitgaande van de basisidee dat de waardigheid van de mens fundamenteel is, willen we dat de hoofddoelstellingen en subdoelstellingen worden bereikt voor alle landen en bevolkingen en voor alle geleidingen van de maatschappij. En we zullen er daarbij naar streven om zij die het verst achterop zijn, het eerst te bereiken.
5. Dit is een Agenda van een ongeziene omvang en dito belang. Deze Agenda werd aanvaard door alle landen en is ook op alle landen van toepassing, rekening houdend met de verschillende nationale realiteiten, capaciteiten en ontwikkelingsniveaus en met respect voor het nationale beleid en de nationale prioriteiten. Dit zijn universele doelstellingen en subdoelstellingen waar de hele wereld bij betrokken is, zowel de ontwikkelde als de ontwikkelingslanden. Ze zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor evenwicht tussen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling.
6. De doelstellingen en subdoelstellingen zijn het resultaat van meer dan twee jaar intensieve publieke raadpleging en dialoog met de burgermaatschappij en andere belanghebbenden over de hele wereld, waarbij in het bijzonder de stem van de armsten en de meest kwetsbaren werd gehoord. Dit overleg omvatte eveneens zeer waardevol werk verricht door de Open Werkgroep van de Algemene Vergadering over Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en door de Verenigde Naties, waarvan de secretaris-generaal in december 2014 een syntheseverslag opstelde.

Onze visie

7. In deze doelstellingen en subdoelstellingen zetten we een zeer ambitieuze en transformationele visie uiteen. We streven naar een wereld zonder armoede, honger, ziekte en tekorten, waar alle leven goed kan gedijen. We streven naar een wereld zonder angst en geweld. Een wereld met universele geletertheid. Een wereld met gelijke en universele toegang tot kwaliteitsonderwijs op alle niveaus, tot gezondheidszorg en sociale bescherming, waar fysiek, mentaal en sociaal welzijn gegarandeerd zijn. Een wereld waarin we onze verbintenissen herbevestigen met betrekking tot het mensenrecht op veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen en waar de hygiëne verbeterd is; en waar voedsel in voldoende mate aanwezig, veilig, betaalbaar en voedzaam is. Een wereld waarin menselijke leefgebieden veilig, veerkrachtig en duurzaam zijn met universele toegang tot betaalbare, betrouwbare en duurzame energie.
8. We streven naar een wereld met universeel respect voor mensenrechten en voor menselijke waardigheid, de rechtsregels, justitie, gelijkheid en non-discriminatie; een wereld met respect voor ras, etniciteit en culturele diversiteit; een wereld waarin iedereen gelijke kansen krijgt om zijn menselijk potentieel ten volle te benutten en die tot gedeelde welvaart bijdraagt. Een wereld die investeert in haar kinderen en waarin elk kind vrij van geweld en uitbuiting kan opgroeien. Een wereld waarin elke vrouw en elk meisje volledige gendergelijkheid geniet en waarin alle wettelijke, sociale en economische hinderpalen voor hun eigen ontwikkeling zijn weggenomen. Een rechtvaardige, billijke, tolerante, open en sociaal inclusieve wereld waarin aan de behoeften van de meest kwetsbaren kan worden voldaan.
9. We streven naar een wereld waarin elk land geniet van gestage, inclusieve en duurzame economische groei en waardig werk voor iedereen. Een wereld waarin consumptie- en productiepatronen en het gebruik van alle natuurlijke hulpbronnen - van lucht tot land, van rivieren, meren en grondwaterlagen tot oceanen en zeeën - duurzaam zijn. Een wereld waarin democratie, goed bestuur en respect voor de rechtsregels, naast een bevorderlijke omgeving op nationaal en internationaal niveau, essentieel zijn voor duurzame ontwikke-

ling, die ook aanhoudende en inclusieve economische groei, sociale ontwikkeling, milieubescherming en de uitroeiing van armoede en honger omvat. Een wereld ook waarin de ontwikkeling en toepassing van technologie rekening houden met het klimaat, de biodiversiteit respecteren en veerkrachtig zijn. Een wereld waarin de mensheid in harmonie leeft met de natuur en waarin de in het wild levende dieren en andere soorten beschermd zijn.

Onze gedeelde beginselen en verbintenissen

10. De nieuwe Agenda wordt bepaald door de doelstellingen en beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties, met inbegrip van de volledige naleving van het internationale recht. De Agenda is gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens¹ op internationale mensenrechtenverdragen, de Millenniumverklaring² en de Slotverklaring van de Wereldtop van 2005.³ De Agenda wordt ook geïnspireerd door andere instrumenten zoals de Verklaring over het Recht op Ontwikkeling.⁴
11. We herbevestigen de slotdocumenten van alle belangrijke conferenties en topontmoetingen van de Verenigde Naties die hebben geleid tot een stevige grondslag voor duurzame ontwikkeling en die hebben bijgedragen tot de totstandkoming van de nieuwe Agenda. Deze omvatten de Verklaring van Rio over Milieu en Ontwikkeling⁵, de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling, de Wereldtop voor Sociale Ontwikkeling, het Actieprogramma van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling⁶, het Peking-Actieplatform⁷ en de VN-conferentie over Duurzame Ontwikkeling. We herbevestigen

⁴Resolutie 41/128, bijlage.

⁵Rapport van de VN-Conferentie over Milieu en Ontwikkeling, Rio de Janeiro, 3-14 juni 1992, vol.I, Resoluties goedgekeurd door de Conferentie (VN-publicatie, Verkoopnr.E.93.I.8 en errata), resolutie 1, bijlage I.

⁶Rapport van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling, Caïro, 5-13 september 1994

(VN-publicatie, Verkoopnr.E.95.XIII.18), hoofdst.I, resolutie 1, bijlage.

⁷Rapport over de vierde Wereldconferentie over Vrouwen, Peking, 4-15 september 1995 (VN-publicatie, Verkoopnr.E.96.IV.13), hoofdst.I, resolutie 1, bijlage II.

eveneens de opvolging van deze conferenties, met inbegrip van de slotdocumenten van de Vierde VN-Conferentie over de Minst Ontwikkelde Landen, de Derde Internationale Conferentie over kleine eilandstaten in ontwikkeling, de Tweede VN-conferentie over door land ingesloten ontwikkelingslanden en de Derde VN-wereldconferentie over rampenrisicovermindering.

12. We herbevestigen alle beginselen van de Verklaring van Rio over Milieu en Ontwikkeling, met inbegrip van, onder andere, het beginsel van gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden, zoals uiteengezet in beginsel 7 van deze verklaring.
13. De uitdagingen en de verbintenissen die tijdens deze belangrijke conferenties en topontmoetingen werden geformuleerd, zijn onderling met elkaar verbonden en vragen geïntegreerde oplossingen. Om ze op een doeltreffende manier te kunnen benaderen, is een nieuwe aanpak noodzakelijk. Duurzame ontwikkeling erkent dat het uit de wereld helpen van armoede in al haar vormen en dimensies, het bestrijden van ongelijkheid binnen en tussen landen, het vrijwaren van de planeet, het creëren van volgehouden, inclusieve en duurzame economische groei en het bevorderen van sociale inclusie met elkaar in verband staan en van elkaar afhankelijk zijn.

Onze wereld vandaag

14. We worden vandaag geconfronteerd met immense uitdagingen met betrekking tot duurzame ontwikkeling. Miljarden burgers leven nog steeds onder het juk van de armoede en worden een waardig leven ontzegd. De ongelijkheid binnen en tussen landen neemt toe. Er zijn enorme verschillen in kansen, rijkdom en macht. Gelijkheid tussen mannen en vrouwen blijft een cruciale uitdaging. Werkloosheid, in het bijzonder jeugdwerkloosheid, is een belangrijke bekommernis. De vooruitgang van de afgelopen decennia dreigt teniet te worden gedaan door mondiale gezondheidsbedreigingen, vaker voorkomende en intensere natuurrampen, escalerende conflicten, gewelddadig extremisme, terrorisme en de daaraan gekoppelde humanitaire crises en gedwongen migratie van mensen. De uitputting van de natuurlijke hulpbronnen en de

negatieve gevolgen van de achteruitgang van het milieu, met inbegrip van woestijnvorming, droogte, bodemdegradatie, zoetwaterschaarste en verlies van de biodiversiteit, kunnen worden toegevoegd aan de reeds ellenlange lijst van uitdagingen waarmee de mensheid wordt geconfronteerd. Klimaatverandering is een van de grootste uitdagingen van onze tijd en de negatieve effecten ervan ondermijnen het vermogen van alle landen om tot duurzame ontwikkeling te komen. De opwarming van de aarde, stijging van de zeespiegel, verzuring van de oceanen en andere invloeden van de klimaatverandering hebben een aanzienlijke impact op kustgebieden en laaggelegen kuststaten, met inbegrip van een groot aantal van de minst ontwikkelde landen en kleine eilandstaten in ontwikkeling. Het voortbestaan van tal van samenlevingen, en van de biologische ondersteuningssystemen van de planeet, is in gevaar.

15. Dit is echter ook een tijd van enorme kansen. Er werd heel wat vooruitgang geboekt in het realiseren van talloze ontwikkelingsuitdagingen. Honderden miljoenen mensen hebben tijdens de vorige generatie het juk van de extreme armoede kunnen afwerpen. Toegang tot onderwijs is zowel voor jongens als meisjes in aanzienlijke mate toegenomen. De verspreiding van informatie- en communicatietechnologie en van wereldwijde digitale verbondenheid bieden aanzienlijke mogelijkheden om de menselijke vooruitgang te versnellen, de digitale kloof te dichten en kennismaatschappijen te ontwikkelen. Wetenschappelijk en technologische innovaties bieden dezelfde mogelijkheden in domeinen die zo uiteenlopend zijn als geneeskunde en energie.
16. Een kleine 15 jaar geleden werden de Millenniumdoelstellingen aangenomen. Deze creëerden een belangrijk kader voor ontwikkeling en op tal van gebieden werd aanzienlijke vooruitgang geboekt. Maar de vooruitgang verliep niet overal even snel, vooral in Afrika, een aantal van de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden en de kleine eilandstaten in ontwikkeling. En een aantal van de Millenniumdoelstellingen, in het bijzonder de doelstellingen met betrekking tot gezondheid van moeders, baby's en kinderen en met betrekking tot de reproductieve gezondheid hinken achterop. We gaan opnieuw de verbintenis aan om alle Millenniumdoelstellingen te realiseren, met inbegrip van de gemiste doelen, in het bijzonder door specifieke

ke en omvangrijkere bijstand te verlenen aan de minst ontwikkelde landen en andere landen in speciale situaties, in overeenstemming met relevante ondersteuningsprogramma's. De nieuwe Agenda bouwt voort op de Millenniumdoelstellingen en probeert te vervolledigen wat niet kon worden gerealiseerd, in het bijzonder voor de meest kwetsbaren.

17. In zijn bereik gaat het kader dat we hier vandaag aankondigen, een heel eind verder dan de Millenniumdoelstellingen. Naast de voortdurende ontwikkelingsprioriteiten zoals armoedebestrijding, gezondheid, onderwijs en voedselzekerheid en gezonde voeding, stelt de Agenda een uitgebreid gamma economische, sociale en ecologische doelstellingen. De Agenda belooft ook meer vreedzame en inclusieve maatschappijen. De Agenda bepaalt eveneens - een cruciaal gegeven - verschillende uitvoeringsmodaliteiten. Er zijn heel wat diepgaande verbanden en transversale elementen doorheen de nieuwe doelstellingen en subdoelstellingen die de weerspiegeling zijn van de geïntegreerde benadering die we hebben aangenomen.

De nieuwe Agenda

18. We kondigen vandaag 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen aan met 169 daaraan gekoppelde subdoelstellingen die geïntegreerd en ondeelbaar zijn. Nog nooit eerder hebben wereldleiders gemeenschappelijke actie beloofd en onder een dergelijke brede en universele beleidsagenda hun schouders gezet. We timmeren samen aan de weg van duurzame ontwikkeling, waarbij we gezamenlijk streven naar globale ontwikkeling en naar een win-winsamenwerking die voor alle landen en alle delen van de wereld enorme voordelen kan opleveren. We herbevestigen dat elke staat volledige en permanente zelfbeschikking heeft en zal uitoefenen over al zijn rijkdommen, natuurlijke hulpbronnen en economische activiteit en die zelfbeschikking ook vrij kan uitoefenen. We zullen de Agenda ten gunste van iedereen uitvoeren, voor huidige en toekomstige generaties. Door op die manier te handelen, herbevestigen we onze toewijding tegenover de internationale rechtsregels en benadrukken we het feit dat de Agenda moet worden geïmplementeerd op een manier die spoort met de rechten en plichten van staten onder internationaal recht.

19. We herbevestigen het belang van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, en van andere internationale instrumenten die betrekking hebben op de mensenrechten en het internationaal recht. We benadrukken de verantwoordelijkheden van alle staten conform het Handvest van de Verenigde Naties, om de mensenrechten en fundamentele vrijheden van iedereen te respecteren, te beschermen en te bevorderen, zonder enig onderscheid wat betreft ras, kleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke herkomst, eigendom, geboorte, handicap of enige andere status.
20. Door gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen en meisjes te bewerkstelligen, kunnen we een cruciale bijdrage leveren om bij alle doelstellingen en subdoelstellingen vooruitgang te boeken. Zolang de helft van de mensheid de volledige toegang tot mensenrechten en kansen wordt ontzegd, is het onmogelijk het menselijke potentieel ten volle te benutten en duurzame ontwikkeling te bereiken. Vrouwen en meisjes moeten gelijke toegang kunnen krijgen tot kwaliteitsvol onderwijs, economische hulpbronnen en politieke participatie en moeten ten opzichte van mannen en jongens gelijke kansen krijgen wat tewerkstelling, leiderschap en besluitvorming op alle niveaus betreft. We zullen ons inspannen om de investeringen die de genderkloof moeten verkleinen aanzienlijk op te drijven en om de steun te verhogen voor instellingen die actief zijn op het vlak van de gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen op mondiaal, regionaal en nationaal niveau. Alle vormen van discriminatie en geweld tegen vrouwen en meisjes zullen worden geëlimineerd, ook dankzij de betrokkenheid van mannen en jongens. Het systematisch meenemen van een genderperspectief in de implementatie van de Agenda, is cruciaal.
21. De nieuwe doelstellingen en subdoelstellingen worden van kracht op 1 januari 2016 en zullen dienen als leidraad bij de beslissingen die we de komende 15 jaar zullen nemen. We zullen allemaal samenwerken aan de implementatie van de Agenda binnen onze eigen landsgrenzen en op het regionale en mondiale niveau, waarbij we rekening zullen houden met de verschillende nationale contexten, capaciteiten en niveaus van ontwikkeling en waarbij we de nationale beleidslijnen en prioriteiten zullen respecteren. We zullen de nationale

beleidsruimte respecteren voor aangehouden, inclusieve en duurzame economische groei, in het bijzonder voor ontwikkelingslanden, waarbij we ook consistent zullen blijven met relevante internationale regels en verbintenissen. We erkennen ook het belang van de regionale en subregionale dimensies, de regionale economische integratie en interconnectiviteit in duurzame ontwikkeling. Regionale en subregionale kaders kunnen de effectieve vertaling van beleidslijnen inzake duurzame ontwikkeling in concrete actie op nationaal niveau vergemakkelijken.

22. Elk land wordt geconfronteerd met specifieke uitdagingen in zijn streven naar duurzame ontwikkeling. De meest kwetsbare landen en, in het bijzonder, de Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, verdienen speciale aandacht, net als landen die zich in een conflictsituatie of in een post-conflictsituatie bevinden. Ook tal van landen met een gemiddeld inkomen worden geconfronteerd met aanzienlijke uitdagingen.
23. Kwetsbare mensen moeten hun leven in eigen hand kunnen nemen. De mensengroepen waarvan de noden worden weerspiegeld in de Agenda omvatten alle kinderen, jongeren, personen met een handicap (van wie meer dan 80% in armoede leeft), mensen met HIV/aids, ouderen, inheemse bevolking, vluchtelingen en intern ontheemden en migranten. We zijn vastbesloten om verdere doeltreffende maatregelen en acties te ondernemen conform internationaal recht, om hindernissen en beperkingen weg te nemen, steun te vergroten en te voldoen aan de specifieke behoeften van mensen die leven in gebieden waar een complexe humanitaire situatie heerst en in gebieden die worden geplaagd door terrorisme.
24. We zijn vastbesloten om een einde te maken aan de armoede, in al haar vormen en dimensies, en willen daarbij extreme armoede tegen 2030 helemaal uitbannen. Alle mensen moeten kunnen genieten van een basislevensstandaard, ook via sociale beschermingssystemen. We willen ook een einde maken aan de honger en willen van voedselzekerheid een prioriteit maken; ook willen

we een einde maken aan alle vormen van malnutritie. In dit kader beklemtonen we de belangrijke rol en inclusieve aard van het Comité voor de Wereldvoedselzekerheid en verwelkomen wij de verklaring van Rome over Voeding en het Actiekader.⁸ We zullen middelen aanwenden om landelijke gebieden en duurzame landbouw en visserij te ontwikkelen, waarbij kleinere boeren zullen worden ondersteund. Het gaat daarbij voornamelijk om vrouwelijke boeren, herders en vissers in ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen.

25. We verbinden ons ertoe om inclusief en billijk kwaliteitsonderwijs aan te bieden op alle niveaus – kleuter-, lager, middelbaar en hoger onderwijs, technische opleidingen en beroepsonderwijs. Alle mensen, ongeacht geslacht, leeftijd, ras of etniciteit, en personen met een handicap, migranten, inheemse bevolkingen, kinderen en jongeren, in het bijzonder zij in kwetsbare situaties, zouden toegang moeten kunnen hebben tot levenslange opleidingskansen die hen moeten kunnen helpen om de nodige kennis en vaardigheden te verwerven die nodig zijn om kansen te benutten en ten volle te kunnen deelnemen aan de maatschappij. We streven ernaar om de kinderen en jongeren een gunstige omgeving aan te bieden waarin zij hun rechten en capaciteiten ten volle kunnen benutten, waarbij we onze landen helpen om het demografisch dividend te verzilveren, onder andere via veilige scholen en samenhangende gemeenschappen en families.
26. Om de fysieke en mentale gezondheid en het welzijn te promoten, en om de levensverwachting van iedereen te verhogen, moeten we universele, toegankelijke en kwalitatieve gezondheidszorg kunnen bereiken. We mogen niemand achterlaten. We willen de vooruitgang in de strijd tegen de baby-, kinder- en moedersterfte verder opvoeren en deze vermijdbare overlidens tegen 2030 uit de wereld helpen. We verbinden ons ertoe om universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorgdiensten te garanderen, met inbegrip van gezinsplanning, informatie en opvoeding. We zullen eveneens de inspanningen opvoeren in de strijd tegen malaria, HIV/aids, tuberculose, hepatitis, Ebola en

⁸Wereldgezondheidsorganisatie, document EB 136/8, bijlagen I en II

andere overdraagbare ziekten en epidemieën, wat ook de aanpak van de toenemende antimicrobiële weerstand omvat naast het probleem van ziekten die niet worden behandeld en die de ontwikkelingslanden teisteren. We verbinden er ons toe om niet-overdraagbare ziekten te voorkomen en te behandelen, met inbegrip van gedrags-, ontwikkelings- en neurologische aandoeningen, die een grote uitdaging voor duurzame ontwikkeling vormen.

27. We zullen ernaar streven om voor al onze landen stevige economische fundamenten te bouwen. Voortgezette, inclusieve en duurzame economische groei is essentieel voor de welvaart. Dit is enkel mogelijk wanneer de rijkdom wordt gedeeld en de inkomensongelijkheid wordt aangepakt. We zullen ons inspannen om dynamische, duurzame, innoverende en op mensen toegespitste economieën op te bouwen, waarbij jongerenwerkgelegenheid en economische empowerment van vrouwen in het bijzonder worden bevorderd, net als waardig werk voor iedereen. We zullen een einde maken aan dwangarbeid en mensensmokkel en zullen een einde maken aan kinderarbeid in al haar vormen. Alle landen kunnen de vruchten plukken van gezonde en goedgeschoolde arbeidskrachten die de kennis en de vaardigheden hebben die nodig zijn voor productief en bevredigend werk en voor een volwaardige deelname aan de maatschappij. We zullen de productiecapaciteiten verbeteren van de minst ontwikkelde landen in alle sectoren, ook via structurele transformaties. We zullen beleidslijnen goedkeuren voor het opdrijven van de productiecapaciteiten, de productiviteit en de productieve werkgelegenheid; financiële inclusie; duurzame landbouw, ontwikkeling van de veefokkerij en de visserij; duurzame industriële ontwikkeling; universele toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energiediensten; duurzame transportsystemen; en veerkrachtige en kwalitatief hoogstaande infrastructuur.
28. We verbinden ons ertoe om fundamentele veranderingen teweeg te brengen in de manier waarop onze maatschappijen goederen en diensten produceren en verbruiken. Regeringen, internationale organisaties, de zakensector en andere niet-overheidsactoren en individuen moeten bijdragen tot het ombuigen van onze niet-duurzame consumptie- en productiepatronen, onder meer door de mobilisering, vanuit alle bronnen, van financiële en technische hulp ter versterking van de wetenschappelijke, technologische en innovatieve capaciteiten van ontwikkelingslanden om te kunnen evolueren naar meer duurzame patronen van consumptie en productie. We moedigen de implementatie aan van het 10-jarige Programmakader inzake Duurzame Consumptie- en Productiepatronen. Alle landen steken de handen uit de mouwen, waarbij de ontwikkelde landen de leiding nemen, maar waarbij ook rekening wordt gehouden met de ontwikkeling en de capaciteiten van de ontwikkelingslanden.
29. We erkennen de positieve bijdrage van migranten tot inclusieve groei en duurzame ontwikkeling. We erkennen ook dat internationale migratie een multidimensionale realiteit is die bijzonder relevant is voor de ontwikkeling van de landen van herkomst, transit en bestemming, wat coherente en omvattende antwoorden vereist. We zullen internationaal samenwerken om een veilige, orderlijke en regelmatige migratie te kunnen garanderen waarbij respect voor de mensenrechten en de humane behandeling van migranten ongeacht hun migratiestatus, van vluchtelingen en van ontheemden centraal staan. Een dergelijke samenwerking dient ook de veerkracht te verhogen van de gemeenschappen die vluchtelingen opvangen, in het bijzonder in ontwikkelingslanden. We onderstrepen het recht van migranten om terug te keren naar hun land van staatsburgerschap, en we herinneren eraan dat staten ervoor moeten zorgen dat hun terugkerende staatsburgers op een behoorlijke manier worden ontvangen.
30. Staten worden met aandrang verzocht om zich te onthouden van het afkondigen en toepassen van enige unilaterale economische, financiële of handelsmaatregelen die niet overeenstemmen met het internationale recht en met het Handvest van de Verenigde Naties en die de volledige realisatie van de economische en sociale ontwikkeling, in het bijzonder in ontwikkelingslanden, belemmeren.
31. We erkennen dat het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering⁹ het belangrijkste internationale, intergouvernementele forum is om het mondiale antwoord op klimaatverandering te onderhandelen. We zijn vastbesloten om krachtadig op de treden tegen de bedreiging van klimaatverandering en milieuverloeding. De globale aard van de klimaatverandering vereist een zo ruim mogelijke internationale samenwerking die erop gericht

is de uitstoot van broeikasgassen wereldwijd versneld terug te schroeven en werk te maken van de aanpassing aan de negatieve gevolgen van klimaatverandering. We stellen met grote bezorgdheid de aanzienlijke kloof vast tussen het samengetelde effect van de beloften van betrokken partijen tot vermindering van de globale jaarlijkse emissie van broeikasgassen tegen 2020 enerzijds en de samengetelde emissiescenario's waarbij nog een redelijke kans bestaat om de wereldwijde opwarming onder de 2 of 1,5 °C boven de pre-industriële niveaus te houden, anderzijds.

32. Terwijl we vooruitblikken naar de eenentwintigste sessie van de Conferentie van de Partijen in Parijs (COP21), onderstrepen we de verbintenis van alle Staten om zich in te spannen voor een ambitieus en universeel klimaatakkoord. We herbevestigen dat het protocol, een ander wettelijk instrument of slotdocument met wettelijke waarde volgens de overeenkomst die van toepassing is op alle partijen, zich zal richten op een evenwichtige aanpak van onder andere mitigatie, adaptatie, financiering, ontwikkeling en overdracht van technologie, capaciteitsopbouw en transparantie van maatregelen en ondersteuning.
33. We erkennen dat sociale en economische ontwikkeling afhangen van het duurzame beheer van de natuurlijke hulpbronnen van onze planeet. Daarom zijn we vastbesloten om oceanen en zeeën, zoetwatervoorraden, alsook bossen, bergen en droge gebieden te bewaren en op duurzame wijze te gebruiken, en de biodiversiteit, ecosystemen en het dierenleven te beschermen. We zijn ook vastbesloten om duurzaam toerisme te promoten, het probleem van de waterschaarste en de waterverontreiniging aan te pakken, de samenwerking rond woestijnvorming, zandstormen, bodemdegradatie en droogte te versterken en om veerkracht en risicobeheersing bij rampen te bevorderen. In dit opzicht kijken we uit naar de dertiende ontmoeting van de Conferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, een ontmoeting die in Mexico georganiseerd zal worden.
34. We erkennen dat duurzame stedelijke ontwikkeling en dito beheer cruciaal zijn voor de levenskwaliteit van onze bevolkingen. We zullen samenwerken met de plaatselijke overheden en gemeenschappen om onze steden en menselijke nederzettingen te vernieuwen en te plannen met het oog op het bevorderen van samenhang binnen de gemeenschap en van de persoonlijke veiligheid en om innovatie en tewerkstelling te stimuleren. We zullen daarbij de negatieve impact van stedelijke activiteiten en van chemicaliën die gevaarlijk zijn voor de menselijke gezondheid en voor het milieu verminderen, inclusief via milieubeschermd beheer en veilig gebruik van chemicaliën, de vermindering en recyclage van afval en het meer efficiënt gebruik van water en energie. En we zullen daarbij ook werk maken van het minimaliseren van de impact van steden op het mondiale klimaatstelsel. We zullen ook rekening houden met bevolkingstrends en -projecties in onze nationale landelijke en stedelijke ontwikkelingsstrategieën en -beleidslijnen. We kijken uit naar komende VN-conferentie over Huisvesting en Duurzame Stedelijke Ontwikkeling die in Quito zal worden gehouden.
35. Duurzame ontwikkeling kan niet worden gerealiseerd zonder vrede en veiligheid; en vrede en veiligheid lopen gevaar zonder duurzame ontwikkeling. De nieuwe Agenda erkent dat we vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappijen moeten kunnen opbouwen die gelijke toegang bieden tot gerechtigheid en die zijn gebaseerd op het respect voor de mensenrechten (met inbegrip van het recht op ontwikkeling), op een doeltreffende rechtstaat en op goed bestuur op alle niveaus; en op transparante, doeltreffende en verantwoordelijke instellingen. Factoren die geweld, onveiligheid en onrechtvaardigheid in de hand werken, zoals ongelijkheid, corruptie, slecht bestuur en onwettige geld- en wapenstromen, worden aangepakt in de Agenda. We moeten onze inspanningen verdubbelen om conflicten op te lossen of te voorkomen en om landen na een conflict te ondersteunen, ook door ervoor te zorgen dat vrouwen een rol bij vredes- en staatsopbouw toebedeeld krijgen. We vragen ook dat verdere doeltreffende maatregelen en acties worden ondernomen conform internationaal recht om hindernissen weg te halen voor de volledige realisatie van het recht op zelfbeschikking van bevolkingsgroepen die leven onder koloniale en buitenlandse bezetting, die een nadelige invloed op hun economische en sociale ontwikkeling en op hun omgeving blijven hebben.
36. Wij pleiten voor het promoten van intercultureel begrip, tolerantie, wederzijds respect en van een ethiek van mondiaal burgerschap en gedeelde verantwoor-

delijkheid. We erkennen de natuurlijke en culturele diversiteit van de wereld en beamen dat alle culturen en beschavingen kunnen bijdragen tot duurzame ontwikkeling en daar ook een cruciale rol in spelen.

37. Sport is eveneens een belangrijke factor in de totstandkoming van duurzame ontwikkeling. We erkennen de groeiende bijdrage van sport tot de realisatie van ontwikkeling en vrede als promotor van tolerantie en respect via de bijdrage die het levert tot de empowerment van vrouwen en jongeren, individuen en gemeenschappen; alsook tot gezondheid, onderwijs en sociale inclusie.
38. We herbevestigen, in overeenkomst met het Handvest van de Verenigde Naties, het feit dat de territoriale integriteit en de politieke onafhankelijkheid van staten absoluut gerespecteerd dient te worden.

Uitvoeringsmodaliteiten

39. De omvang en de ambitie van de nieuwe Agenda vereist een nieuw Globaal Partnerschap om de implementatie te kunnen garanderen. We staan daar volledig achter. Dit partnerschap dient opgebouwd te worden in een geest van mondiale solidariteit, in het bijzonder van solidariteit met de armsten en met mensen in kwetsbare situaties. Dit partnerschap moet een intensief mondiaal engagement mogelijk maken ter ondersteuning van de implementatie van alle doelstellingen en subdoelstellingen, waarbij regeringen, de privésector, de burgermaatschappij, de Verenigde Naties in al zijn geledingen en alle andere actoren bij elkaar worden gebracht en waarbij alle beschikbare middelen worden gemobiliseerd.
40. De uitvoeringsmodaliteiten onder Doelstelling 17 en onder elk van de andere Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen afzonderlijk zijn van absoluut belang willen we onze Agenda kunnen realiseren en zijn even belangrijk als de andere Doelstellingen en subdoelstellingen. De Agenda, die ook de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen bevat, kan binnen het kader van een vernieuwd

⁹ Verenigde Naties, *Verdragenreeks*, vol. 1771, Nr. 30822.

Globaal Partnerschap voor Duurzame Ontwikkeling gerealiseerd worden, gesteund door concrete beleidsdaden en acties zoals gestipuleerd in het slotdocument van de derde Internationale Conferentie over Financiering voor Ontwikkeling, die van 13 tot 16 juli 2015 werd georganiseerd in Addis Abeba. We verwelkomen de goedkeuring door de Algemene Vergadering van de Actie-agenda van Addis Abeba¹⁰, die integraal deel uitmaakt van de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling. We erkennen dat de volledige implementatie van de Actie-agenda van Addis Abeba cruciaal is voor de realisatie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en subdoelstellingen.

41. We erkennen dat elk land in de eerste plaats zelf verantwoordelijk is voor de eigen economische en sociale ontwikkeling. De nieuwe Agenda behandelt de middelen die vereist zijn voor de implementatie van de doelstellingen en subdoelstellingen. We erkennen dat deze middelen de mobilisering van financiële middelen dienen te omvatten, alsook capaciteitsopbouw, de overdracht van milieuvriendelijke technologieën naar ontwikkelingslanden volgens gunstige voorwaarden, inclusief aan concessionele en preferentiële voorwaarden, zoals wederzijds werd overeengekomen. Overheidsfinanciering, zowel nationaal als internationaal, zal een essentiële rol spelen in het verschaffen van essentiële diensten en publieke goederen en in het katalyseren van andere financieringsbronnen. We erkennen de rol van de diverse private sectoren, gaande van microbedrijven tot coöperatieve bedrijven en multinationals, en van middenveld- en filantropische organisaties bij de uitvoering van de nieuwe Agenda.
42. We ondersteunen de uitvoering van relevante strategieën en actieprogramma's, met inbegrip van de Verklaring en het Actieprogramma van Istanbul,¹¹ het Pad voor Versnelde Actiemogelijkheden voor Kleine Eilandstaten in Ontwikkeling (SIDS Accelerated Modalities of Action –SAMOA- Pathway)¹² en het Actieprogramma van Wenen voor door land ingesloten ontwikkelingslanden voor het Decennium 2014-2024¹³, en we herbevestigen hoe belangrijk het is om de

¹⁰ De Actie-agenda van Addis Abeba van de Derde Internationale Conferentie over Financiering voor Ontwikkeling (Actie-agenda Addis Abeba), goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 27 juli 2015 (resolutie 69/313, bijlage).

¹¹ *Rapport van de Vierde VN-Conferentie over de Minst Ontwikkelde Landen, Istanboel, Turkije, 9–13 mei 2011 (A/CONF.219/7)*, hfdst. I en II.

¹² Resolutie 69/15, bijlage. ¹³ Resolutie 69/137, bijlage II.

Agenda 2063 van de Afrikaanse Unie te ondersteunen alsook het programma van het nieuwe Partnerschap voor de Ontwikkeling van Afrika,¹⁴ stuk voor stuk elementen die integraal deel uitmaken van de nieuwe Agenda. We erkennen de bijzonder grote uitdaging die het bereiken van duurzame vrede en duurzame ontwikkeling is in landen waar conflicten heersen of in landen net na een conflict.

43. We leggen de nadruk op het feit dat de internationale overheidsfinanciering een belangrijke rol speelt in het aanvullen van de inspanningen die landen leveren om openbare middelen intern te mobiliseren, in het bijzonder in de armste en meest kwetsbare landen met beperkte nationale middelen. Een belangrijke functie van de internationale overheidsfinanciering, met inbegrip van de officiële ontwikkelingshulp (ODA), is die van katalysator voor bijkomende middelen die worden ingezet vanuit andere bronnen, zowel publiek als privé. ODA-verschaffers herbevestigen hun respectieve verbintenissen, waaronder ook de verbintenis van vele ontwikkelde landen om het doel te halen waarbij 0,7% van het bruto nationaal inkomen aan officiële ontwikkelingshulp (ODA/BNI) voor ontwikkelingslanden en 0,15% tot 0,20% ontwikkelingshulp (ODA/BNI) aan de minst ontwikkelde landen wordt besteed.
44. We erkennen het belang voor internationale financiële instellingen om, in overeenstemming met hun mandaten, de beleidsruimte van elk land, in het bijzonder de ontwikkelingslanden, te ondersteunen. We verbinden er ons opnieuw toe om ontwikkelingslanden - waaronder Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, door land ingesloten ontwikkelingslanden, kleine eilandstaten in ontwikkeling en middeninkomenslanden - een luidere stem te geven in de internationale economische besluitvorming, de uitwerking van normen en het mondiale economische bestuur.
45. We erkennen eveneens de essentiële rol van nationale parlementen door hun wetgevende- en begrotingsactiviteiten en door de rol die ze spelen bij het garanderen van verantwoording over de effectieve implementatie van onze verbintenissen. Regeringen en overheidsinstellingen zullen ook inzake implemen-

tatie heel nauw samenwerken met regionale en lokale overheden, subregionale instellingen, internationale instellingen, de academische wereld, filantropische organisaties, vrijwilligersgroepen en anderen.

46. We onderlijnen ook de belangrijke rol en het grote voordeel van een op adequate wijze gefinancierd, relevant, coherent, efficiënt en doeltreffend systeem van de Verenigde Naties in het ondersteunen van de verwezenlijkingen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en duurzame ontwikkeling. Terwijl we het belang benadrukken van een grotere eigen inbreng en leiderschap op landenniveau, drukken we ook onze steun uit voor de permanente dialoog in de Economische en Sociale Raad aangaande de positionering op langere termijn van het ontwikkelingssysteem van de Verenigde Naties in de context van deze Agenda.

Opvolging en evaluatie

47. Onze regeringen hebben de hoofdverantwoordelijkheid om de komende 15 jaar op nationaal, regionaal en mondiaal niveau in te staan voor de opvolging en de evaluatie van de vooruitgang die wordt geboekt bij het uitvoeren van de doelstellingen en subdoelstellingen. Om de verantwoording naar onze burgers toe te ondersteunen, zullen we instaan voor een systematische opvolging en evaluatie op de verschillende niveaus, zoals bepaald in deze Agenda en de Actie-agenda van Addis Abeba. Het forum op hoog politiek niveau onder de auspiciën van de Algemene Vergadering en van de Economische en Sociale Raad heeft de centrale rol bij het toezicht op de opvolging en de evaluatie op mondiaal niveau.
48. Er worden momenteel indicatoren ontwikkeld om bij dit werk te helpen. Kwalitatieve, toegankelijke, actuele en betrouwbare uitgesplitste data zullen nodig zijn om vooruitgang te helpen meten en om te verzekeren dat niemand achterblijft. Dergelijke gegevens zijn cruciaal bij de besluitvorming. Waar mogelijk dienen gegevens en informatie afkomstig van bestaande rapporte-

¹⁴A/57/304, bijlage.

ringsmechanismen gebruikt te worden. We zijn akkoord om onze inspanningen op te drijven om de statistische capaciteiten te verbeteren in de ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de middeninkomenslanden. We hebben er ons toe verbonden om ruimere metingen door te voeren van de vooruitgang ter aanvulling van die op basis van het bruto binnenlands product.

Een oproep naar actie om onze wereld te veranderen.

49. Zeventig jaar geleden kwam een eerdere generatie van wereldleiders bij elkaar om de Verenigde Naties op te richten. Uit het puin van oorlog en verdeeldheid boetseerden zij deze Organisatie en de waarden van vrede, dialoog en internationale samenwerking die er aan de basis van liggen. De ultieme concretisering van deze waarden is het Handvest van de Verenigde Naties.
50. Vandaag nemen we ook een beslissing van bijzonder groot historisch belang. We nemen ons voor om een betere toekomst op te bouwen voor alle mensen, ook de miljoenen die niet de kans hebben gehad om een fatsoenlijk, waardig en gelukkig leven te leiden en menselijke potentieel ten volle te benutten. Wij kunnen de eerste generatie zijn die erin slaagt om een einde te maken aan de armoede; terwijl we net zo goed de laatste generatie kunnen zijn die de kans heeft om de planeet te redden. De wereld kan in 2030 een betere plek zijn als we onze doelstellingen bereiken.
51. Wat we vandaag aankondigen - een Agenda voor wereldwijde actie voor de komende 15 jaar - is een handvest voor mens en planeet in de eenentwintigste eeuw. Kinderen en jonge vrouwen en mannen zijn belangrijke spelers in de verandering en zullen in de nieuwe doelstellingen een platform vinden waar ze hun tomeloze capaciteiten voor activisme kunnen kanaliseren op weg naar een betere wereld.
52. “Wij, de volken” zijn de wereldberoemde openingswoorden van het Handvest van de Verenigde Naties. Het zijn dan ook “wij, de volken” die vandaag op weg gaan naar 2030. Bij onze tocht zijn ook regeringen en parlementen

betrokken, maar ook het VN-systeem en andere internationale instellingen, plaatselijke overheden, inheemse bevolkingen, de burgermaatschappij, de zakelijke en de privésector, de wetenschappelijke en de academische gemeenschap - en alle volken. Miljoenen hebben zich reeds geëngageerd voor deze Agenda en hem eigen gemaakt. Dit is een Agenda van de mensen, door de mensen en voor de mensen - en dit zal naar onze mening het succes verzekeren.

53. De toekomst van de mensheid en van onze planeet ligt in onze handen. Die ligt echter ook in de handen van de jonge generatie van vandaag die de fakkel zullen doorgeven aan de toekomstige generaties. We hebben de weg uitgetekend naar duurzame ontwikkeling; het is onze taak om te verzekeren dat de reis een succes wordt en de verwezenlijkingen onomkeerbaar zijn.

Doelstellingen en subdoelstellingen van de Duurzame Ontwikkeling

54. Als gevolg van een inclusief proces van intergouvernementele gesprekken, gebaseerd op het voorstel van de Open Werkgroep inzake Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen,¹⁵ die deze doelstellingen in een context plaatst, worden hieronder de doelstellingen en subdoelstellingen uiteengezet waarover we het eens zijn geworden.
55. De Doelstellingen en subdoelstellingen inzake Duurzame Ontwikkeling zijn geïntegreerd en ondeelbaar, mondiaal van aard en universeel toepasbaar; ze houden ook rekening met de verschillende nationale realiteiten, capaciteiten en ontwikkelingsniveaus en respecteren tegelijkertijd de nationale beleidslijnen en prioriteiten. Subdoelstellingen worden gedefinieerd als zijnde globale streefdoelen waarbij elke regering haar eigen nationale targets vastlegt, daarbij geleid door het globale ambitieniveau maar wel rekening houdend met natio-

¹⁵ Opgenomen in het rapport van de Open Werkgroep van de Algemene Vergadering over Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (A/68/970 en Corr.1; zie ook A/68/970/Add.1-3).

nale omstandigheden. Elke regering zal ook beslissen over hoe deze streef- en globale doelen dienen te worden ingepast in de nationale planningsprocessen, beleidslijnen en strategieën. Het is belangrijk dat we het verband erkennen tussen duurzame ontwikkeling en andere relevante lopende processen op economisch, sociaal en milieuvlak.

56. Door te beslissen over deze Doelstellingen en subdoelstellingen, erkennen we dat elk land te kampen heeft met specifieke uitdagingen om te komen tot duurzame ontwikkeling, en we ondersteunen de speciale uitdagingen waarmee de meest kwetsbare landen worden geconfronteerd en, in het bijzonder, de Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, naast de specifieke uitdagingen waar de middeninkomenslanden mee te maken krijgen. Landen die zich in een complexe situatie bevinden, vereisen eveneens speciale aandacht.
57. We erkennen dat basisgegevens voor verschillende van de subdoelstellingen nog steeds ontbreken, en we willen een oproep doen voor meer steun aan de verbetering van de data-inzameling en de capaciteitsopbouw in de lidstaten,

om nationale en mondiale basisgegevens te ontwikkelen waar die nog niet bestaan. We verbinden er ons toe om deze kloof in de dataverzameling te dichten om de metingen van de vooruitgang betrouwbaarder te maken, in het bijzonder voor die subdoelstellingen waarvoor geen duidelijke streefcijfers bestaan.

58. We moedigen de voortdurende inspanningen door staten aan om in andere forums belangrijke punten aan te snijden die mogelijke uitdagingen impliceren voor de implementatie van onze Agenda, en we respecteren de onafhankelijke mandaten van deze processen. We gaan ervan uit dat de Agenda en de implementatie ervan ook de andere processen, zonder enig vooroordeel, zullen ondersteunen, alsook de beslissingen die daarin werden genomen.
59. We erkennen dat er voor elk land verschillende benaderingswijzen, visies, modellen en instrumenten beschikbaar zijn, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en prioriteiten van elk land, om te komen tot duurzame ontwikkeling; en we herbevestigen dat de planeet aarde en haar ecosystemen onze gemeenschappelijke thuis zijn en dat “Moeder Aarde” een vaak gebruikte uitdrukking is in tal van landen en regio’s.

¹⁵ Opgenomen in het rapport van de Open Werkgroep van de Algemene Vergadering over Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (A/68/970 en Corr.1; zie ook A/68/970/Add.1–3).

Doelstellingen van de Duurzame Ontwikkeling

- Doelstelling 1.** Beëindig armoede overal en in al haar vormen
- Doelstelling 2.** Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw
- Doelstelling 3.** Verzeker een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden
- Doelstelling 4.** Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen
- Doelstelling 5.** Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes
- Doelstelling 6.** Verzeker toegang en duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen
- Doelstelling 7.** Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen
- Doelstelling 8.** Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen
- Doelstelling 9.** Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie
- Doelstelling 10.** Dring ongelijkheid in en tussen landen terug
- Doelstelling 11.** Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam
- Doelstelling 12.** Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen
- Doelstelling 13.** Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden *
- Doelstelling 14.** Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen
- Doelstelling 15.** Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen op het vasteland, beheer bossen en duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe
- Doelstelling 16.** Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en toegankelijke instellingen uit
- Doelstelling 17.** Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling

* We erkennen dat het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering het belangrijkste internationale, intergouvernementele forum is om het mondiale antwoord op de klimaatverandering te onderhandelen.

Doelstelling 1.

Beëindig armoede overal en in al haar vormen

- 1.1. Tegen 2030 extreme armoede uitroeien voor alle mensen wereldwijd, die met minder dan \$ 1,25 per dag moeten rondkomen
- 1.2. Tegen 2030 het aandeel mannen, vrouwen en kinderen van alle leeftijden die volgens de nationale definities in armoede leven in al haar dimensies, minstens tot de helft terugbrengen
- 1.3. Nationaal toepasbare sociale beschermingssystemen en maatregelen implementeren voor iedereen, met inbegrip van sociale beschermingsvloeren, en tegen 2030 een aanzienlijke dekkinggraad realiseren van de armen en de kwetsbaren
- 1.4. Er tegen 2030 voor zorgen dat alle mannen en vrouwen, in het bijzonder de armen en de kwetsbaren, gelijke rechten hebben op economische middelen, alsook toegang tot basisdiensten, eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, nalatenschap, natuurlijke hulpbronnen, gepaste nieuwe technologie en financiële diensten, met inbegrip van microfinanciering
- 1.5. Tegen 2030 de weerbaarheid opbouwen van de armen en van zij die zich in kwetsbare situaties bevinden en hun blootstelling aan en kwetsbaarheid voor met klimaatgerelateerde extreme gebeurtenissen en andere economische, sociale en ecologische schokken en rampen beperken
  - a. Zorgen voor een aanzienlijke mobilisatie van middelen afkomstig uit verschillende bronnen, ook via versterkte ontwikkelingssamenwerking, om adequate en voorspelbare middelen te voorzien voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, om programma's en beleidslijnen te implementeren die een einde moeten maken aan armoede in al haar vormen
  - b. Solide beleidskaders creëren op nationaal, regionaal en internationaal niveau, die zijn gebaseerd op ontwikkelingsstrategieën ten gunste van de armen en het genderbeleid, om de versnelde investering te ondersteunen in acties die gericht zijn op het uitroeien van de armoede

Doelstelling 2.

Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw

- 2.1. Tegen 2030 een einde maken aan honger en voor iedereen, in het bijzonder de armen en de mensen die leven in kwetsbare situaties, met inbegrip van kinderen, toegang garanderen tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel en dit het hele jaar lang
- 2.2. Tegen 2030 een einde maken aan alle vormen van malnutritie, waarbij ook tegen 2025 voldaan moet kunnen worden aan de internationaal overeengekomen doelstellingen met betrekking tot groeiachterstand en ondergewicht bij kinderen onder de 5 jaar; en eveneens tegemoetkomen aan de voedingsbehoeften van adolescente meisjes, zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven en oudere personen
- 2.3. Tegen 2030 de landbouwproductiviteit en de inkomens verdubbelen voor kleinschalige voedselproducenten, in het bijzonder vrouwen, inheemse bevolkingen, familieboeren, veefokkers en vissers, onder meer door een veilige en gelijke toegang tot land, andere productieve hulpbronnen en inputs, kennis, financiële diensten, markten en opportuniteiten die toegevoegde waarde bieden en ook buiten de landbouw tewerkstelling genereren
- 2.4. Tegen 2030 duurzame voedselproductiesystemen garanderen en veerkrachtige landbouwpraktijken implementeren die de productiviteit en de productie kunnen verhogen, die helpen bij het in stand houden van ecosystemen, die de aanpassingscapaciteit verhogen in de strijd tegen klimaatverandering, extreme weersomstandigheden, droogte, overstromingen en andere rampen en die op een progressieve manier de kwaliteit van het land en de bodem verbeteren
- 2.5. Tegen 2020 de genetische diversiteit in stand houden van zaden, cultuurgewassen en gefokte en gedomesticeerde dieren en hun in het wild levende verwanten, ook aan de hand van zaad- en plantenbanken die op een degelijke manier beheerd en gediversifieerd worden op nationaal, regionaal en internationaal niveau; en de toegang bevorderen tot het eerlijk en billijk delen van voordelen afkomstig van het gebruik van genetische hulpbronnen en daaraan

gekoppelde traditionele kennis, zoals internationaal overeengekomen

- a. Verhogen van de investeringen, door versterkte internationale samenwerking, in landelijke infrastructuur, landbouwkundig onderzoek en uitgebreide diensten, technologische ontwikkeling en genetische databanken voor planten en vee om de landbouwkundige productiecapaciteit in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen, te versterken
- b. Corrigeren en voorkomen van handelsbeperkingen en scheefgegroeide situaties op de wereldlandbouwmarkten, door onder andere tegelijk alle vormen van landbouwexportsubsidies en alle exportmaatregelen met een gelijkaardig effect af te schaffen, in overeenstemming met het mandaat van de Ontwikkelingsronde in Doha
- c. Maatregelen aannemen die de correcte werking moeten garanderen van de voedselgrondstoffenmarkten en hun afgeleiden en een snelle toegang tot marktinformatie bevorderen, met inbegrip van informatie over voedselreserves, om de extreme volatiliteit van de voedselprijzen te helpen beperken

Doelstelling 3.

Verzeker een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden

- 3.1. Tegen 2030 de globale moedersterfte terugdringen tot minder dan 70 per 100.000 levendgeborenen
- 3.2. Tegen 2030 een einde maken aan vermijdbare overlijdens van pasgeborenen en kinderen onder de 5 jaar, waarbij alle landen er moeten naar streven om het sterftecijfer van baby's minstens tot 12 per 1000 levendgeborenen te beperken alsook het sterftecijfer van kinderen jonger dan 5 jaar eveneens in te perken tot maximum 25 per 1000 levendgeborenen
- 3.3. Tegen 2030 een einde maken aan epidemieën zoals aids, tuberculose, malaria en verwaarloosde tropische ziekten, alsook hepatitis, door water overgebrachte ziekten en andere overdraagbare ziekten bestrijden
- 3.4. Tegen 2030 de vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten met een derde inperken via preventie en behandeling, en mentale gezondheid en welzijn bevorderen
- 3.5. De preventie en behandeling versterken van misbruik van verslavende middelen, met inbegrip van drugsgebruik en het schadelijk gebruik van alcohol
- 3.6. Tegen 2020 het aantal doden en gewonden in het verkeer wereldwijd halveren
- 3.7. Tegen 2030 universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorgdiensten garanderen, met inbegrip van diensten voor gezinsplanning, informatie en opvoeding, en voor de integratie van reproductieve gezondheid in nationale strategieën en programma's
- 3.8. Zorgen voor een universele gezondheidsdekking, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen
- 3.9. Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aantal sterfgevallen en ziekten verminderen als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling en besmetting van lucht, water en bodem,
  - a. Waar nodig de implementatie van de kaderovereenkomst van de Wereldgezondheidsorganisatie over tabakscontrole versterken.
  - b. Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen, toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom (TRAIIPR) die afwijkingen toelaat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen
  - c. De financiering van de gezondheidszorg aanzienlijk opvoeren, net als de

aanwerving, de ontwikkeling, de opleiding en het lange tijd in dienst houden van gezondheidswerkers in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling

- d. De capaciteit van alle landen versterken, in het bijzonder die van de ontwikkelingslanden, met betrekking tot systemen voor vroegtijdige waarschuwing, risicovermindering en het beheer van nationale en globale gezondheidsrisico's

Doelstelling 4.

Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen

- 4.1. Er tegen 2030 voor zorgen dat alle meisjes en jongens op een vrije, billijke en kwalitatief hoogstaande manier lager en middelbaar onderwijs kunnen afwerken, wat moet kunnen leiden tot relevante en doeltreffende leerresultaten
- 4.2. Er tegen 2030 voor zorgen dat alle meisjes en jongens in hun vroege kindertijd toegang hebben tot een kwalitatieve ontwikkeling, zorg en opvoeding voorafgaand aan de lagere school zodat ze klaar zijn voor het basisonderwijs
- 4.3. Tegen 2030 gelijke toegang garanderen voor alle vrouwen en mannen tot betaalbaar en kwaliteitsvol technisch, beroeps- en hoger onderwijs, met inbegrip van de universiteit
- 4.4. Tegen 2030 het aantal jongeren en volwassenen met relevante vaardigheden, met inbegrip van technische en beroepsvaardigheden, voor tewerkstelling, degelijke jobs en ondernemerschap aanzienlijk opdrijven
- 4.5. Tegen 2030 genderongelijkheden wegwerken in het onderwijs en zorgen voor gelijke toegang tot alle niveaus inzake onderwijs en beroepsopleiding voor de kwetsbaren, met inbegrip van mensen met een handicap, inheemse bevolkingen en kinderen in kwetsbare situaties
- 4.6. Er tegen 2030 voor zorgen dat alle jongeren en een groot aantal volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterd en rekenvaardig zijn

- 4.7. Er tegen 2030 voor zorgen dat alle leerlingen kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen, onder andere via vorming omtrent duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap en de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling

- a. Bouwen en verbeteren van onderwijsfaciliteiten die aandacht hebben voor kinderen, mensen met een beperking en gendergelijkheid en die een veilige, geweldloze, inclusieve en doeltreffende leeromgeving bieden voor iedereen
- b. Tegen 2020 het aantal studiebeurzen wereldwijd en substantieel verhogen dat beschikbaar is voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de Afrikaanse landen, voor toegang tot het hoger onderwijs, met inbegrip van beroepsopleiding en programma's omtrent informatie en communicatietechnologie, techniek, ingenieurswezen en wetenschappen, in ontwikkelde landen en andere ontwikkelingslanden
- c. Tegen 2030 op aanzienlijke wijze de toevloed verhogen van gekwalificeerde leraren, ook via internationale samenwerking voor lerarenopleidingen in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling

Doelstelling 5.

Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes

- 5.1. Een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes, overal
- 5.2. Alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes in de openbare en de privésfeer uitroeien, ook inzake vrouwenhandel en seksuele en andere soorten uitbuiting
- 5.3. Uit wereld helpen van alle schadelijke praktijken, zoals kind-, vroege en

gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking

- 5.4. Erkennen en naar waarde schatten van onbetaalde zorg en thuiswerk door het voorzien van openbare diensten, infrastructuur en een sociaal beschermingsbeleid en door de bevordering van gedeelde verantwoordelijkheden binnen het gezin en de familie, zoals dat nationaal van toepassing is
  - 5.5. Verzekeren van de volledige en doeltreffende deelname van vrouwen en voor gelijke kansen inzake leiderschap op alle niveaus van de besluitvorming in het politieke, economische en openbare leven
  - 5.6. Verzekeren van universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en reproductieve rechten zoals overeengekomen in het kader van het Actieprogramma van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling en het Peking- Actieplatform en de slotdocumenten van hun desbetreffende conferenties
    - a. Hervormingen doorvoeren waarbij vrouwen gelijke rechten krijgen op economische middelen, naast toegang tot eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, financiële diensten, erfenissen en natuurlijke hulpbronnen, in overeenstemming met nationaal recht
    - b. Het gebruik doen toenemen van innovatieve technologie, in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie, om te komen tot een grotere empowerment van vrouwen
    - c. Een gezond beleid en afdwingbare wetgeving goedkeuren en versterken voor de bevordering van gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes op alle niveaus
- 6.2. Tegen 2030 komen tot toegang tot gepaste en degelijke sanitaire voorzieningen en hygiëne voor iedereen en een einde maken aan openbare ontlasting, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de behoeften van vrouwen en meisjes en mensen in kwetsbare situaties
  - 6.3. Tegen 2030 de waterkwaliteit verbeteren door verontreiniging te beperken, de lozing van gevaarlijke chemicaliën en materialen een halt toe te roepen en de uitstoot ervan tot een minimum te beperken waarbij ook het aandeel van onbehandeld afvalwater wordt gehalveerd en recyclage en veilige hergebruik wereldwijd aanzienlijk worden verhoogd
  - 6.4. Tegen 2030 in aanzienlijke mate de efficiëntie van het watergebruik verhogen in alle sectoren en het duurzaam winnen en verschaffen van zoetwater garanderen om een antwoord te bieden op de waterschaarste en om het aantal mensen dat af te rekenen heeft met waterschaarste, aanzienlijk te verminderen
  - 6.5. Tegen 2030 het geïntegreerde beheer van de waterhulpbronnen implementeren op alle niveaus, ook via gerichte grensoverschrijdende samenwerking
  - 6.6. Tegen 2020 de op water gebaseerde ecosystemen beschermen en herstellen, met inbegrip van bergen, bossen, moerassen, rivieren, grondwaterlagen en meren
    - a. Tegen 2030 de internationale samenwerking en de capaciteitsopbouwende ondersteuning uitbreiden voor de ontwikkelingslanden voor activiteiten die betrekking hebben op water en sanitaire voorzieningen en programma's, met inbegrip van technologieën voor waterwinning, ontzilting, waterefficiëntie, afvalwaterzuivering, recyclage en hergebruik.
    - b. De deelname versterken en ondersteunen van plaatselijke gemeenschappen bij de verbetering van het waterbeheer en van de sanitaire voorzieningen

Doelstelling 6.

Verzeker toegang tot duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen

- 6.1. Tegen 2030 komen tot een universele en gelijke toegang tot veilig en betaalbaar drinkwater voor iedereen

Doelstelling 7.

Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen

- 7.1. Tegen 2030 universele toegang tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten garanderen
- 7.2. Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aandeel hernieuwbare energie in de globale energiemix verhogen
- 7.3. Tegen 2030 de globale snelheid van verbetering in energie-efficiëntie verdubbelen
  - a. Tegen 2030 de internationale samenwerking verhogen om toegang te vergemakkelijken tot onderzoek en technologie inzake schone energie, met inbegrip van de hernieuwbare energie, de energiedoeltreffendheid en de geavanceerde en schonere fossiele brandstoffentechnologie, en de investering promoten in energie- infrastructuur en schone energietechnologie
  - b. Tegen 2030 de infrastructuur uitbreiden en de technologie upgraden om moderne en duurzame energiediensten te kunnen aanbieden aan alle ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en door land ingesloten ontwikkelingslanden, in overeenstemming met hun respectieve steunprogramma's

Doelstelling 8.

Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen

- 8.1. De economische groei per capita in stand houden in overeenstemming met de nationale omstandigheden en, in het bijzonder, minstens 7% aangroei van het bruto binnenlands product per jaar in de minst ontwikkelde landen
- 8.2. Tot meer economische productiviteit komen door diversificatie, technologische modernisatie en innovatie, ook door de klemtoon te leggen op sectoren

met hoge toegevoegde waarde en arbeidsintensieve sectoren

- 8.3. Bevorderen van op ontwikkeling toegespitste beleidslijnen die productieve activiteiten ondersteunen, alsook de creatie van waardige jobs, ondernemerschap, creativiteit en innovatie, en de formalisering en de groei aanmoedigen van micro -, kleine en middelgrote ondernemingen, ook via toegang tot financiële diensten
- 8.4. Tegen 2030 geleidelijk aan de wereldwijde efficiëntie, productie en consumptie van hulpbronnen verbeteren en streven naar de ontkoppeling van economische groei en achteruitgang van het milieu, volgens het 10 -jarig Programmakader voor Duurzame Consumptie en Productie, waarbij de ontwikkelde landen de leiding nemen
- 8.5. Tegen 2030 komen tot een volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor alle vrouwen en mannen, ook voor jonge mensen en personen met een handicap, alsook een gelijk loon voor werk van gelijke waarde
- 8.6. Tegen 2020 het aandeel aanzienlijk terugschroeven van jongeren die niet aan het werk zijn, geen onderwijs volgen en niet met een opleiding bezig zijn
- 8.7. Onmiddellijke en effectieve maatregelen nemen om gedwongen arbeid uit de wereld te helpen, een einde te maken aan moderne slavernij en mensensmokkel en het verbod en de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid veiligstellen, met inbegrip van het rekruteren en inzetten van kindsoldaten, en tegen 2025 een einde stellen aan kinderarbeid in al haar vormen
- 8.8. De arbeidsrechten beschermen en veilige en gezonde werkomgevingen bevorderen voor alle werknemers, met inbegrip van migrerende werknemers, in het bijzonder vrouwelijke migranten, en zij die zich in preciaire werkomstandigheden bevinden
- 8.9. Tegen 2030 beleidslijnen uitwerken en implementeren ter ondersteuning van het duurzaam toerisme dat jobs creëert en plaatselijke cultuur en producten bevordert
- 8.10. Versterken van de mogelijkheden van de plaatselijke financiële instellingen om toegang tot het bankwezen, de verzekeringen en financiële diensten voor

allen aan te moedigen

- a. Verhogen van de Aid for Trade voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, ook via het verbeterde geïntegreerde kader voor handelsgerelateerde bijstand aan de minst ontwikkelde landen
- b. Tegen 2020 een globale strategie voor jongerentewerkstelling ontwikkelen en die operationeel maken en het Globale Jobs Pact van de Internationale Arbeidsorganisatie implementeren

Doelstelling 9.

Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie

- 9.1. Ontwikkelen van kwalitatieve, betrouwbare, duurzame en veerkrachtige infrastructuur, met inbegrip van regionale en grensoverschrijdende infrastructuur, ter ondersteuning van de economische ontwikkeling en het menselijk welzijn, met klemtoon op een betaalbare en billijke toegang voor iedereen
- 9.2. Bevorderen van inclusieve en duurzame industrialisering en, tegen 2030, het aandeel in de werkgelegenheid en het bruto binnenlands product van de industrie aanzienlijk doen toenemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden, en dat aandeel verdubbelen in de minst ontwikkelde landen
- 9.3. De toegang vergroten van kleinschalige industriële en andere ondernemingen, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, tot financiële diensten, inclusief betaalbare kredietverlening, alsook hun integratie in waardeketens en markten
- 9.4. Tegen 2030 de infrastructuur moderniseren en industrieën aanpassen om hen duurzaam te maken, waarbij de focus ligt op een grotere doeltreffendheid bij het gebruik van hulpbronnen en van schonere en milieuvriendelijke technologieën en industriële processen, waarbij alle landen de nodige actie ondernemen volgens hun eigen respectieve mogelijkheden

- 9.5. Verbeteren van het wetenschappelijk onderzoek, moderniseren van de technologische capaciteiten van industriële sectoren in alle landen, in het bijzonder in ontwikkelingslanden, waarbij ook tegen 2030 innovatie wordt aangemoedigd en op aanzienlijke wijze het aantal onderzoeks- en ontwikkelingswerkers per miljoen inwoners wordt verhoogd en waarbij ook meer wordt uitgegeven aan publiek en privaat onderzoek en ontwikkeling
- a. De duurzame en veerkrachtige ontwikkeling van infrastructuur mogelijk maken in ontwikkelingslanden aan de hand van extra financiële, technologische en technische steun aan Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden en de kleine eilandstaten in ontwikkeling
- b. Ondersteunen van de binnenlandse technologische ontwikkeling, onderzoek en innovatie in ontwikkelingslanden, ook door een gunstig beleidsklimaat te garanderen voor, onder andere, industriële diversificatie en waardetoevoeging aan handelsproducten
- c. In aanzienlijke mate de toegang verhogen tot informatie- en communicatietechnologie en streven naar het verschaffen van universele en betaalbare toegang tot internet in de minst ontwikkelde landen tegen 2020

Doelstelling 10.

Dring ongelijkheid in en tussen landen terug

- 10.1. Tegen 2030 geleidelijk tot een inkomenstoename van de onderste 40% van de bevolking komen tegen een ritme dat hoger ligt dan het nationale gemiddelde, en die toename ook in stand houden
- 10.2. Tegen 2030 de sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken en bevorderen, ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status
- 10.3. Gelijke kansen verzekeren en ongelijkheden wegwerken, ook door het afvoeren van discriminerende wetten, beleidslijnen en praktijken en door

- het bevorderen van de geschikte wetgeving, beleidslijnen en acties in dit opzicht
- 10.4. Beleid voeren dat geleidelijk tot een grotere gelijkheid leidt, in het bijzonder inzake fiscaliteit, lonen en sociale bescherming
  - 10.5. De regulering en monitoring verbeteren van de globale financiële markten en instellingen en de implementatie versterken van dergelijke reguleringen
  - 10.6. Een verbeterde vertegenwoordiging verzekeren en een beter gehoor geven aan de ontwikkelingslanden bij de besluitvorming in mondiale, internationale economische en financiële instellingen om te komen tot meer doeltreffende, geloofwaardige, verantwoordelijke en legitieme instellingen
  - 10.7. Een ordelijke, veilige, regelmatige en verantwoordelijke migratie en mobiliteit van mensen mogelijk maken, ook via de implementatie van geplande en degelijk beheerde migratiebeleidslijnen
    - a. Het beginsel implementeren van speciale en gedifferentieerde behandeling voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, in overeenstemming met de overeenkomsten van de Wereldhandelsorganisatie
    - b. Officiële ontwikkelingsbijstand en financiële stromen aanmoedigen, met inbegrip van directe buitenlandse investeringen, voor staten waar de behoefte het grootst is, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen, de Afrikaanse landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de door land ingesloten ontwikkelingslanden, in overeenstemming met hun nationale plannen en programma's
    - c. Tegen 2030 de transactiekosten van overschrijvingen van migranten reduceren tot minder dan 3% en transfer vanuit landen met kosten hoger dan 5% elimineren
- 11.1. Tegen 2030 voor iedereen toegang voorzien tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting en basisdiensten, en sloppenwijken verbeteren
  - 11.2. Tegen 2030 toegang voorzien tot veilige, betaalbare, toegankelijke en duurzame vervoerssystemen voor iedereen, waarbij de verkeersveiligheid verbeterd wordt, met name door het openbaar vervoer uit te breiden, met aandacht voor de behoeften van mensen in kwetsbare situaties, vrouwen, kinderen, personen met een handicap en ouderen
  - 11.3. Tegen 2030 inclusieve en duurzame stadsontwikkeling en capaciteit opbouwen voor participatieve, geïntegreerde en duurzame planning en beheer van menselijke nederzettingen in alle landen
  - 11.4. De inspanningen verhogen om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen en veilig te stellen
  - 11.5. Tegen 2030 het aantal doden en getroffen mensen aanzienlijk verminderen en in aanzienlijke mate de rechtstreekse economische impact op het bruto binnenlands product terugschroeven dat veroorzaakt wordt door rampen, met inbegrip van rampen die met water verband houden, waarbij de klemtoon ligt op het beschermen van de armen en van mensen in kwetsbare situaties
  - 11.6. Tegen 2030 de nadelige milieu-impact van steden per capita reduceren, ook door bijzondere aandacht te besteden aan de luchtkwaliteit en aan het gemeentelijk en ander afvalbeheer
  - 11.7. Tegen 2030 universele toegang voorzien tot veilige, inclusieve en toegankelijke, groene en openbare ruimtes, in het bijzonder voor vrouwen en kinderen, ouderen en personen met een handicap
    - a. Positieve economische, sociale en ecologische verbanden ondersteunen tussen stedelijke, voorstedelijke en landelijke gebieden door de nationale en regionale ontwikkelingsplanning te versterken
    - b. Tegen 2020 het aantal steden en menselijke nederzettingen aanzienlijk verhogen die geïntegreerde beleidslijnen en plannen goedkeuren en implementeren inzake inclusie, doeltreffendheid van hulpbronnengebruik, mitigatie en adaptatie aan klimaatverandering, weerbaarheid tegen rampen, en in

Doelstelling 11.

Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam

overeenstemming met het kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015 -2030 een holistisch rampriscobeheer ontwikkelen en implementeren op alle niveaus

- c. De minst ontwikkelde landen steunen, ook via financiële en technische bijstand, in het opbouwen van duurzame en veerkrachtige gebouwen waarbij gebruik wordt gemaakt van lokale materialen

Doelstelling 12. Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

- 12.1. Het 10-jarig Programmakader inzake Duurzame Consumptie- en Productiepatronen implementeren, waarbij alle landen actie ondernemen, en waarbij de ontwikkelde landen de leiding nemen, rekening houdend met de ontwikkeling en de mogelijkheden van de ontwikkelingslanden
- 12.2. Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren
- 12.3. Tegen 2030 de voedselverspilling in winkels en bij consumenten per capita halveren en voedselverlies reduceren in de productie- en bevoorradingsketens, met inbegrip van verliezen na de oogst
- 12.4. Tegen 2020 komen tot een milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, in overeenstemming met afgesproken internationale kaderovereenkomsten, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken
- 12.5. Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recyclage en hergebruik
- 12.6. Bedrijven aanmoedigen, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, om duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus
- 12.7. Duurzame praktijken bij overheidsopdrachten bevorderen in overeenstem-

ming met nationale beleidslijnen en prioriteiten

- 12.8. Tegen 2030 garanderen dat mensen overal beschikken over relevante informatie over en zich bewust zijn van duurzame ontwikkeling en levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur
  - a. Ondersteunen van ontwikkelingslanden ter versterking van hun wetenschappelijke en technologische mogelijkheden om de richting uit te gaan van meer duurzame consumptie- en productiepatronen
  - b. Ontwikkelen en implementeren van instrumenten om de impact te monitoren van duurzame ontwikkeling op duurzaam toerisme dat werkgelegenheid creëert en de plaatselijke cultuur en producten promoot
  - c. Inefficiënte subsidies voor fossiele brandstoffen die afvalproducerende consumptie aanmoedigen rationaliseren, door storende marktinvloeden uit de wereld te helpen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden, ook door het belastingsysteem te herstructureren en deze schadelijke subsidies te laten uitdoven, waar deze bestaan, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke noden en omstandigheden in de ontwikkelingslanden en waarbij de mogelijke negatieve invloeden worden geminimaliseerd op hun ontwikkeling op een manier die de armen en de getroffen gemeenschappen beschermt

Doelstelling 13. Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden *

- 13.1. De veerkracht en het aanpassingsvermogen versterken van met klimaat in verband te brengen gevaren en natuurrampen in alle landen

*We erkennen dat het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering het belangrijkste internationale, intergouvernementele forum is om het mondiale antwoord te organiseren op de klimaatverandering.

- 13.2. Maatregelen inzake klimaatverandering integreren in nationale beleidslijnen, strategieën en planning
- 13.3. De opvoeding, bewustwording en de menselijke en institutionele capaciteit verbeteren met betrekking tot mitigatie, adaptatie, impactvermindering en vroegtijdige waarschuwing inzake klimaatverandering
- a. De verbintenis uitvoeren die door de ontwikkelde landen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering genomen werd omtrent de doelstelling om tegen 2020 gezamenlijk jaarlijks \$ 100 miljard bijeen te brengen uit allerlei bronnen, om tegemoet te komen aan de behoeften van de ontwikkelingslanden in de context van aanzienlijke mitigatieacties en van transparantie inzake implementatie, en om door deze kapitalisatie het Groene Klimaatfonds zo snel mogelijk volledig operationeel te maken
- b. Mechanismen promoten om de capaciteit te vergroten in het kader van doeltreffende aan klimaatverandering gekoppelde planning en beheer in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, waarbij ook wordt gefocust op vrouwen, jongeren en lokale en gemarginaliseerde gemeenschappen
- 14.3. De impact van de verzuring van de oceanen minimaliseren en aanpakken, ook via verhoogde wetenschappelijke samenwerking op alle niveaus
- 14.4. Tegen 2020 op een doeltreffende manier de visvangst reguleren en een einde maken aan overbevissing, aan illegale, niet-aangegeven en ongereguleerde visserij en aan destructieve visserijpraktijken, en op wetenschap gebaseerde beheerplannen implementeren, om de visvoorraden zo snel mogelijk te herstellen, op zijn minst op niveaus die een maximale duurzame opbrengst kunnen garanderen zoals bepaald door hun biologische kenmerken
- 14.5. Tegen 2020 minstens 10% van de kust- en zeegebieden behouden, in overeenstemming met het nationale en internationale recht en gebaseerd op de beste beschikbare wetenschappelijke informatie
- 14.6. Tegen 2020 bepaalde vormen van visserijsubsidies afschaffen die bijdragen tot overcapaciteit en overbevissing, een einde maken aan subsidies die bijdragen tot illegale, niet-aangegeven en ongereguleerde visserij en geen nieuwe vergelijkbare subsidies invoeren, erkennen dat een passende en doeltreffende speciale en gedifferentieerde behandeling van de ontwikkelingslanden en van de minst ontwikkelde landen integraal deel zou moeten uitmaken van de onderhandelingen inzake visserijsubsidies van de Wereldhandelsorganisatie¹⁶
- 14.7. Tegen 2030 de economische voordelen vergroten voor kleine eilandstaten in ontwikkeling en voor de minst ontwikkelde landen van het duurzaam gebruik van mariene rijkdommen, ook via het duurzaam beheer van visserij, aquacultuur en toerisme
- a. De wetenschappelijke kennis vergroten, onderzoekscapaciteit ontwikkelen en mariene technologie overdragen, waarbij rekening wordt gehouden met de criteria en richtlijnen van de Intergouvernementele Oceanografische Commissie inzake de overdracht van mariene technologie, om de

Doelstelling 14.

Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen

- 14.1. Tegen 2025 de vervuiling van de zee voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door ronddrijvend afval en voedingsstoffen
- 14.2. Tegen 2020 op een duurzame manier zee- en kustecosystemen beheren en beschermen om aanzienlijke negatieve gevolgen te vermijden, ook door het versterken van hun veerkracht, en actie ondernemen om deze te herstellen en om te komen tot gezonde en productieve oceanen

¹⁶ Rekening houdend met de lopende onderhandelingen van de Wereldhandelsorganisatie, de Ontwikkelingsagenda van Doha en het ministeriële mandaat van Hongkong

gezondheid van de oceaan te verbeteren en de bijdrage te verruimen van de mariene biodiversiteit tot de ontwikkeling van ontwikkelingslanden, in het bijzonder kleine eilandstaten in ontwikkeling en de minst ontwikkelde landen

- b. Toegang verschaffen aan kleinschalige ambachtelijke vissers tot mariene hulpbronnen en markten
- c. Het behoud en het duurzaam gebruik van oceanen en hulpbronnen versterken door het implementeren van internationaal recht zoals dat wordt weerspiegeld in het VN-Zeerechtverdrag, dat een wettelijk kader voorziet voor het behoud en het duurzaam gebruik van oceanen en hun hulpbronnen, zoals ook wordt vermeld in paragraaf 158 van “De toekomst die wij willen”

Doelstelling 15.

Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen op het vasteland, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe

- 15.1. Tegen 2020 het behoud, herstel en het duurzaam gebruik van terrestrische en inlandse zoetwaterecosystemen en hun diensten waarborgen, in het bijzonder bossen, moeraslanden, bergen en droge gebieden, in lijn met de verplichtingen van de internationale overeenkomsten
- 15.2. Tegen 2020 de implementatie bevorderen van het duurzaam beheer van alle soorten bossen, de ontbossing een halt toeroepen, verloederde bossen herstellen en op duurzame manier bebossing en herbebossing mondiaal opvoeren
- 15.3. Tegen 2030 de woestijnvorming tegengaan, aangetast land en gedegradeerde bodem herstellen, ook land dat wordt aangetast door woestijnvorming, droogte en overstromingen, en streven naar een wereld die qua landdegradatie neutraal is
- 15.4. Tegen 2030 het behoud garanderen van de ecosystemen in de bergen, met

inbegrip van hun biodiversiteit, om hun vermogen te versterken voordelen te genereren die essentieel zijn voor duurzame ontwikkeling

- 15.5. Dringende en doortastende actie ondernemen om de aftakeling in te perken van natuurlijke leefgebieden, het verlies van biodiversiteit een halt toe te roepen en, tegen 2020, de met uitsterven bedreigde soorten te beschermen en hun uitsterven te voorkomen
- 15.6. Bevorderen van het eerlijk en billijk verdelen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen en bevorderen van gepaste toegang tot dergelijke hulpbronnen, zoals internationaal overeengekomen
- 15.7. Dringend actie ondernemen om een einde te maken aan stroperij en de handel in beschermde planten- en diersoorten en zowel de vraag naar als het aanbod van illegale producten afkomstig van deze planten- en diersoorten aan te pakken
- 15.8. Tegen 2020 maatregelen invoeren om de invoering van invasieve uitheemse soorten in land- en waterecosystemen te beperken en hun impact op aanzienlijke wijze te beperken, en de prioritaire soorten controleren of uitroeien
- 15.9. Tegen 2020 ecosysteem- en biodiversiteitswaarden integreren in nationale en plaatselijke planning, ontwikkelingsprocessen, strategieën en plannen inzake armoedebestrijding
  - a. Financiële hulpbronnen mobiliseren en aanzienlijk verhogen vanuit allerlei bronnen om de biodiversiteit en de ecosystemen te vrijwaren en op duurzame wijze te gebruiken
  - b. Aanzienlijke middelen mobiliseren vanuit allerlei bronnen en op alle niveaus om duurzaam bosbeheer te financieren en gepaste stimuli te verschaffen aan ontwikkelingslanden om een dergelijk beheer te organiseren, ook voor behoud en herbebossing
- c. De wereldwijde inspanningen ter bestrijding van stroperij en illegale handel in beschermde diersoorten opvoeren, ook door verhoging van de capaciteit van plaatselijke gemeenschappen in hun streven naar kansen inzake een duurzaam bestaan

Doelstelling 16.

Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en toegankelijke instellingen uit 16.1 Alle vormen van geweld en de daaraan gekoppelde sterftcijfers wereldwijd aanzienlijk terugschroeven

- 16.1. Een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel en van alle vormen van geweld tegen en het martelen van kinderen
- 16.2. De rechtsregels bevorderen op nationaal en internationaal niveau en gelijke toegang tot het rechtssysteem voor iedereen garanderen
- 16.3. Tegen 2030 ongewettigde financiële en wapenstromen aanzienlijk indijken, het herstel en de teruggave van gestolen goederen versterken en alle vormen van georganiseerde misdaad bestrijden
- 16.4. Op duurzame wijze een einde maken aan corruptie en omkoperij in al hun vormen
- 16.5. Doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus
- 16.6. Ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen
- 16.7. Verruimen en versterken van de participatie van de ontwikkelingslanden in de instellingen van mondiaal bestuur
- 16.8. Tegen 2030 een wettelijke identiteit voorzien voor iedereen, met inbegrip van geboorteregistratie
- 16.9. Publieke toegang tot informatie en beschermen van fundamentele vrijheden, volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten garanderen

- a. Versterken van de relevante nationale instellingen, ook via internationale samenwerking, voor het opbouwen van capaciteit op alle niveaus, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, om geweld te voorkomen en terrorisme en misdaad te bestrijden
- b. Bevorderen en afdwingen van niet-discriminerende wetten en beleidslinies voor duurzame ontwikkeling

Doelstelling 17.

Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling

Financiën

- 17.1. Versterken van de binnenlandse middelenmobilisatie (DRM), ook via internationale steun aan ontwikkelingslanden, om de binnenlandse capaciteit te verbeteren voor het innen van belastingen en andere inkomsten
- 17.2. Ontwikkelde landen dienen ten volle hun verbintenissen aangaande officiële ontwikkelingshulp te implementeren, waaronder ook de verbintenis van vele ontwikkelde landen om 0,7% van het bruto nationaal inkomen te besteden aan officiële ontwikkelingshulp voor ontwikkelingslanden (ODA/GNI) en 0,15% tot 0,20% ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen; ODA-donoren worden aangemoedigd om voor zichzelf een doelstelling te bepalen om minstens 0,2% van de ODA te besteden aan de minst ontwikkelde landen
- 17.3. Bijkomende financiële middelen voor ontwikkelingslanden mobiliseren vanuit verschillende bronnen
- 17.4. Ontwikkelingslanden bijstaan in hun streven naar schuldhoudbaarheid op lange termijn via gecoördineerde beleidslinies waarbij aandacht wordt besteed aan het aanmoedigen van de schuldfinanciering, de schuldverlichting en de schuldhoudstructurering, indien van toepassing, en de externe schuld aanpakken van arme landen met een grote schuldenlast om hun schulden-crisis in te perken

17.5. Regelingen goedkeuren en uitvoeren die investeringen in de minst ontwikkelde landen moeten bevorderen

Technologie

17.6. Versterken van de Noord-Zuid-, de Zuid-Zuid- en de regionale en internationale trilaterale samenwerking inzake wetenschap, technologie en innovatie en vergemakkelijken van de toegang daartoe; en het delen van kennis uitbreiden volgens voorwaarden die wederzijds worden bepaald, ook via de verbeterde coördinatie tussen bestaande mechanismen, in het bijzonder op het niveau van de Verenigde Naties, en via een mondiaal mechanisme voor de facilitering van technologie

17.7. De ontwikkeling, overdracht, verspreiding en verdeling van ecologische technologieën aan ontwikkelingslanden volgens gunstige voorwaarden, ook inzake gunstige en preferentiële bepalingen, zoals wederzijds overeengekomen

17.8. De technologiebank en het mechanisme voor het opbouwen van wetenschappelijke, technologische en innoverende capaciteit voor de minst ontwikkelde landen volledig operationeel maken tegen 2017 en het gebruik opdrijven van de technologie die dit mogelijk moet maken, in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie

Capaciteitsopbouw

17.9. De internationale steun verhogen voor het implementeren van doeltreffende en doelgerichte capaciteitsopbouw in ontwikkelingslanden ter ondersteuning van nationale plannen die erop gericht zijn om alle Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te implementeren, ook via de Noord-Zuid-, Zuid-Zuid- en trilaterale samenwerking

Handel

17.10. Een universeel, op regels gebaseerd, open, niet-discriminerend en billijk multilateraal handelssysteem bevorderen onder de Wereldhandelsorganisatie, ook via het volbrengen van de onderhandelingen onder de Ontwikkelingsagenda van Doha van deze organisatie

17.11. De export van ontwikkelingslanden aanzienlijk doen toenemen, in het bijzonder met de bedoeling om het aandeel van de minst ontwikkelde landen in de mondiale export tegen 2020 te verdubbelen

17.12. Tijdig de implementatie realiseren van belasting- en quotavrije markttoegang op blijvende wijze voor alle minst ontwikkelde landen, in overeenstemming met de beslissingen van de Wereldhandelsorganisatie, ook door ervoor te zorgen dat de voorkeursregels die van oorsprong van toepassing zijn op import van de minst ontwikkelde landen, transparant en eenvoudig zijn, en bijdragen tot het vergemakkelijken van markttoegang

Systemische kwesties

Beleids- en institutionele coherentie

17.13. De globale macro-economische stabiliteit versterken, ook via beleidscoördinatie en beleidscoherentie

17.14. Beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling versterken

17.15. De beleidsruimte en het leiderschap van elke land respecteren om beleidslijnen uit te werken en om duurzame ontwikkeling te implementeren om een einde te maken aan armoede

Partnerschappen met meerdere belanghebbenden

17.16. Het Globaal Partnerschap voor duurzame ontwikkeling versterken, aangevuld door partnerschappen met meerdere belanghebbenden (multi-stakeholderpartnerschappen) en kennis, expertise, technologie en financiële hulpmiddelen mobiliseren en delen met het oog op het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen in alle landen, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden

17.17. Doeltreffende openbare, publiek-private en maatschappelijke partnerschappen aanmoedigen en bevorderen, voortbouwend op de ervaring en het netwerk van partnerschappen

Gegevens, monitoring en verantwoordingsplicht

17.18. Tegen 2020 de steun voor capaciteitsopbouw verhogen aan ontwikkelings-

landen, inclusief de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, om de beschikbaarheid van hoogwaardige, actuele en betrouwbare gegevens opgedeeld naar inkomen, gender, leeftijd, ras, etnische afkomst, migratiestatus, handicap, geografische locatie en andere kenmerken relevant in een nationale context, aanzienlijk op te drijven

- 17.19. Tegen 2030 voortbouwen op bestaande initiatieven om metingen te ontwikkelen met betrekking tot de vooruitgang van duurzame ontwikkeling die kunnen dienen als aanvulling op het bruto binnenlands product, en de statistische capaciteitsopbouw ondersteunen in ontwikkelingslanden

Implementatiemiddelen en het Globale Partnerschap

60. Wij herbevestigen onze krachtige verbintenis tot volledige uitvoering van deze nieuwe Agenda. Wij erkennen dat wij er niet zullen in slagen om onze ambitieuze doelstellingen en subdoelstellingen te realiseren zonder een vernieuwd en verbeterd Globaal Partnerschap en even ambitieuze implementatiemiddelen. Dit vernieuwde Globale Partnerschap moet een intensief mondiaal engagement mogelijk maken ter ondersteuning van de implementatie van alle Doelstellingen en subdoelstellingen, waarbij regeringen, de privésector, de burgermaatschappij, de Verenigde Naties en andere actoren bij elkaar worden gebracht en waarbij alle beschikbare middelen worden ingezet.
61. De doelstellingen en subdoelstellingen van de Agenda behandelen de middelen die vereist zijn om onze gezamenlijke ambities waar te maken. De doelstellingen inzake implementatiemiddelen volgens elke Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling en Doelstelling 17, waarnaar hierboven wordt verwezen, zijn van absoluut belang willen we onze Agenda realiseren en zijn even belangrijk als de andere Doelstellingen en subdoelstellingen. We zullen er evenveel prioriteit aan geven in onze implementatieinspanningen en in het *global indicator framework* voor het opvolgen van onze vooruitgang
62. Deze Agenda, die ook de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen bevat, kan worden afgewerkt binnen het kader van een vernieuwd Globaal Partnerschap voor Duurzame Ontwikkeling, gesteund door concrete beleidsdaden en acties zoals gestipuleerd in de Addis Abeba-actieagenda, die een volwaardig onderdeel vormt van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. De Addis Abeba-actieagenda ondersteunt, vult aan en helpt om de doelstellingen van de implementatiemiddelen van de Agenda 2030 te contextualiseren. De Agenda heeft betrekking tot binnenlandse publieke middelen, binnenlandse en internationale private zakelijke aangelegenheden en financiën, internationale ontwikkelingssamenwerking, internationale handel als motor voor ontwikkeling, schuld en schuldhoudbaarheid, waarbij systemische zaken en wetenschap, technologie, innovatie en capaciteitsopbouw worden benaderd, alsook gegevens, monitoring en opvolging.
63. Onze inspanningen zullen zich toespitsen op samenhangende nationaal beheerde duurzame ontwikkelingsstrategieën die worden gesteund door geïntegreerde nationale financieringskaders. We herinneren er nog eens aan dat elk land in hoofdzaak verantwoordelijk is voor zijn eigen economische en sociale ontwikkeling en dat de rol van nationale beleidslijnen en ontwikkelingsstrategieën niet genoeg kan worden benadrukt. We respecteren de beleidsruimte en het leiderschap van elk land voor de implementatie van beleidslijnen om een einde te maken aan de armoede en om duurzame ontwikkeling te bevorderen, maar we blijven wel rechtlijnig wat betreft de relevante internationale regels en verbintenissen. Tegelijkertijd moeten nationale ontwikkelingsinspanningen worden ondersteund door te zorgen voor een gunstige internationale economische omgeving, die ook ruimte biedt aan een coherente en wederzijds ondersteunende wereldhandel, monetaire en financiële systemen, en een versterkt en uitgebreid mondiaal economisch bestuur. Processen die erop gericht zijn om de wereldwijde beschikbaarheid van geschikte kennis en technologieën, evenals de opbouw van capaciteit, te ontwikkelen en mogelijk te maken, zijn eveneens van kritiek belang. We verbinden er ons toe om verder werk te maken van een samenhangend beleid en van een gunstige omgeving voor duurzame ontwikkeling op alle niveaus en door alle actoren, en om het Globale Partnerschap voor Duurzame Ontwikkeling nieuwe kracht te geven.

64. We ondersteunen de implementatie van relevante strategieën en actieprogramma's, met inbegrip van de Verklaring en het Actieprogramma van Istanbul, het Pad voor Versnelde Actiemogelijkheden voor Kleine Eilandstaten in Ontwikkeling (SIDS Accelerated Modalities of Action -SAMOA- Pathway) en het Actieprogramma van Wenen voor door land ingesloten ontwikkelingslanden voor het Decennium 2014-2024, en we herbevestigen hoe belangrijk het is om de Agenda 2063 van de Afrikaanse Unie te ondersteunen alsook het programma van het nieuwe Partnerschap voor de Ontwikkeling van Afrika, stuk voor stuk elementen die integraal deel uitmaken van de nieuwe Agenda. We erkennen de bijzonder grote uitdaging van het bereiken van duurzame vrede en ontwikkeling in landen waar conflicten heersen of in landen net na een conflict.
65. We erkennen dat de middeninkomenslanden nog steeds worden geconfronteerd met aanzienlijke uitdagingen om tot duurzame ontwikkeling te komen. Om te verzekeren dat de resultaten die tot op heden werden geboekt in stand gehouden kunnen worden, dienen de inspanningen te worden verhoogd om de huidige uitdagingen te kunnen aanpakken via het uitwisselen van ervaringen, betere coördinatie, en een meer doelgerichte ondersteuning van het ontwikkelingssysteem van de Verenigde Naties, de internationale financiële instellingen, de regionale organisaties en andere belanghebbenden.
66. We onderstrepen dat, voor alle landen, openbaar beleid en de mobilisering en het effectieve gebruik van binnenlandse middelen, benadrukt door het beginsel van nationale verantwoordelijkheid, een centrale rol spelen in ons gemeenschappelijk streven naar duurzame ontwikkeling, waartoe ook het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen behoort. We erkennen dat binnenlandse middelen in de eerste plaats en in het bijzonder worden gegeneerd door economische groei, ondersteund door een gunstige omgeving op alle niveaus.
67. Privé bedrijfsactiviteiten, investeringen en innovatie zijn belangrijke impulsen van productiviteit, inclusieve economische groei en jobcreatie. We erkennen de diversiteit van de privésector, gaande van micro-ondernemingen tot coöperatieven en multinationals. We roepen alle ondernemingen op om hun creativiteit en hun innoverend vermogen aan te spreken om de uitdagingen inzake duurzame ontwikkeling het hoofd te bieden. We moedigen een dynamische en goed werkende zakelijke sector aan, waarbij we tegelijkertijd ook de arbeidsrechten en de milieu- en gezondheidsstandaarden beschermen in overeenstemming met de relevante internationale normen en overeenkomsten en andere lopende initiatieven op dit vlak, zoals de richtlijnen met betrekking tot ondernemingen en mensenrechten¹⁷ en de arbeidsstandaarden van de Internationale Arbeidsorganisatie, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind¹⁸ en belangrijke multilaterale milieu-overeenkomsten voor de partijen betrokken bij deze overeenkomsten.
68. Internationale handel is een drijfveer voor inclusieve economische groei en voor het terugdringen van de armoede, en draagt bij tot de bevordering van duurzame ontwikkeling. We zullen blijven werken aan de bevordering van een universeel, op regels gebaseerd, open, transparant, voorspelbaar, inclusief, niet-discriminerend en billijk multilateraal handelssysteem onder de Wereldhandelsorganisatie, en we zullen ook verder werk maken van het vrije handelsverkeer. We doen een oproep aan alle leden van de Wereldhandelsorganisatie om hun inspanningen op te voeren om snel de onderhandelingen in het kader van de Doha-Ontwikkelingsagenda te concluderen¹⁹. We vinden het zeer belangrijk dat we voor ontwikkelingslanden, met inbegrip van de Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de middeninkomenslanden aan capaciteitsopbouw kunnen doen die betrekking heeft op handel, met inbegrip van de bevordering van de regionale economische integratie en interconnectiviteit.
69. We erkennen de behoefte om ontwikkelingslanden bij te staan in de houdbaarheid van hun schulden op lange termijn via een gecoördineerd beleid gericht op het aanmoedigen van schuldfinanciering, schuldverlichting, herstructurering van schuld en een gezond schuldenbeheer, naargelang het geval. Heel wat landen blijven kwetsbaar voor schulden crises en sommige zitten midden in een dergelijke crisis, waaronder een aantal minst ontwikkelde landen, kleine eilandstaten in ontwikkeling en ook enkele ontwikkelde landen. We herhalen dat debiteurs en crediteurs moeten samenwerken om onhoudbare schuldsituat-

ties te voorkomen en op te lossen. Het aanhouden van houdbare schuld niveaus is de verantwoordelijkheid van de kredietontvangende landen; maar we erkennen dat de kredietverstrekende landen eveneens de verantwoordelijkheid hebben om hun fondsen op een zodanige manier uit te lenen dat dit de schuldhoudbaarheid van een land niet ondermijnt. We ondersteunen de instandhouding van de schuldhoudbaarheid van die landen die een schuldverlichting hebben gekregen en houdbare schuld niveaus hebben weten te bereiken.

70. We lanceren hierbij een Mechanisme ter Bevordering van Technologie dat werd ingevoerd door de Addis Abeba-actieagenda om de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te ondersteunen. Dit Mechanisme ter Bevordering van Technologie zal gebaseerd zijn op een multi-stakeholdersamenwerking tussen lidstaten, de burgermaatschappij, de privésector, de wetenschappelijke gemeenschap, entiteiten van de Verenigde Naties en andere belanghebbenden, en zal bestaan uit een interdepartementaal VN task team voor wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, een samenwerkingsforum bestaande uit meerdere belanghebbenden inzake wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en een online platform.

- Het interagency task team van de Verenigde Naties aangaande wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zal de coördinatie, de coherentie en de coöperatie binnen het VN-systeem voor wetenschap, technologie- en innovatie gerelateerde aangelegenheden bevorderen, waarbij de synergie en doeltreffendheid worden versterkt, in het bijzonder om capaciteitsopbouwende initiatieven uit te breiden. Het task team zal gebruik maken van bestaande middelen en zal ook werken met 10 vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld, de privésector en de wetenschappelijke gemeenschap om bijeenkomsten voor te bereiden van het multi-stakeholderforum over wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, alsook in het kader van de ontwikkeling en het operationeel maken van het online platform, waarbij ook voorstellen worden voorbereid voor de modaliteiten voor het Forum en het online platform. De 10 vertegenwoordigers zullen worden aangeduid door de secretaris-generaal, voor een periode van twee jaar. Het

task team staat open voor de deelname van alle departementen, fondsen en programma's van de Verenigde Naties en de functionele commissies van de Economische en Sociale Raad, en zal aanvankelijk bestaan uit entiteiten die momenteel deel uitmaken van de informele werkgroepen inzake technologiefacilitering, namelijk de afdeling Economische en Sociale Zaken van het Secretariaat, het Milieuprogramma van de Verenigde Naties, de organisatie van de Verenigde Naties voor Industriële Ontwikkeling, de organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO), de Conferentie van de Verenigde Naties inzake Handel en Ontwikkeling (UNCTAD), de International Telecommunication Union (ITU), de Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom (WIPO) en de Wereldbank.

- Het online platform zal worden gebruikt om informatie over bestaande wetenschappelijke, technologische en innovatieve initiatieven, mechanismen en programma's, binnen en buiten de Verenigde Naties, in kaart te brengen en er toegang toe te verschaffen. Het online platform moet toegang tot informatie, kennis en ervaring mogelijk maken, alsook tot best practices en lessons learned, met betrekking tot initiatieven en beleidslijnen die wetenschap, technologie en innovatie mogelijk maken. Het online platform moet ook de verspreiding van relevante vrij toegankelijke wetenschappelijke publicaties mogelijk maken die wereldwijd worden gegenereerd. Het online platform zal worden ontwikkeld op basis van een onafhankelijke technische beoordeling waarbij rekening zal worden gehouden met de best practices en lessons learned uit andere initiatieven, binnen en buiten het kader van de Verenigde Naties, om te verzekeren dat dit platform adequate informatie aangaande bestaande wetenschappelijke, technologische en innovatieve platformen kan aanvullen, toegankelijker maken en verschaffen, waarbij dubbel werk wordt vermeden en synergiën worden versterkt.
- Het multi-stakeholderforum over wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zal een keer per jaar samenkomen, voor een periode van 2 dagen, om de samenwerking op wetenschappelijk, technologisch en innovatief vlak te bespreken omtrent themagebieden voor de implementatie van de Duurzame Ontwikkelings-

doelstellingen, waarbij alle relevante belanghebbenden bij elkaar worden gebracht om op een actieve wijze een bijdrage te leveren in hun vakgebied. Het forum zal een locatie voorzien waar interactie, matchmaking en het uitwerken van netwerken tussen relevante belanghebbenden en multi-stakeholderpartnerschappen mogelijk worden gemaakt om technologiebehoefte en -kloven te identificeren en te onderzoeken, ook inzake wetenschappelijke samenwerking, innovatie en capaciteitsopbouw, en ook om de ontwikkeling, de overdracht en de verspreiding van de relevante technologieën in het kader van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te ontwikkelen, over te dragen en te verspreiden. De ontmoetingen van het forum zullen worden bijeengeroepen door de Voorzitter van de Economische en Sociale Raad vóór de bijeenkomst van het Forum op Hoog Politiek Niveau onder de auspiciën van de Raad of, in het alternatieve geval, in samenspraak met andere forums en conferenties, naargelang van het geval, waarbij rekening wordt gehouden met het thema dat besproken moet worden en op basis van een samenwerking met de organisatoren van de andere forums en conferenties. De vergaderingen van het forum worden gezamenlijk voorgezeten door twee lidstaten en zal resulteren in een samenvatting van de besprekingen uitgewerkt door de twee medevoorzitters, als input voor de bijeenkomsten van het politiek forum op hoog niveau in het kader van de opvolging en evaluatie van de uitvoering van de post-2015 ontwikkelingsagenda

- De vergaderingen van het Forum op Hoog Politiek Niveau zullen worden voorzien van informatie uit de samenvatting van het forum van de meervoudige belanghebbenden (multi-stakeholderforum). De onderwerpen voor het latere multi-stakeholderforum inzake wetenschap, technologie en innovatie voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zullen worden onderzocht door het Forum op Hoog Politiek Niveau over duurzame ontwikkeling, rekening houdend met deskundige inbreng vanuit het task team.

71. We herhalen nog eens dat deze Agenda en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en subdoelstellingen, met inbegrip van de implementatiemiddelen, universeel, ondeelbaar en onderling met elkaar gelinkt zijn.

Opvolging en evaluatie

72. We verbinden ons ertoe om werk te maken van een systematische opvolging en evaluatie van de implementatie van deze Agenda gedurende de komende 15 jaar. Een robuust, vrijwillig, doeltreffend, participatief, transparant en geïntegreerd opvolgings- en evaluatiekader zal een belangrijke bijdrage leveren tot de implementatie en zal landen helpen om de vooruitgang in de implementatie van deze agenda te optimaliseren en op te volgen om te verzekeren dat niemand achterblijft.
73. Dit kader zal actief zijn op nationaal, regionaal en mondiaal niveau en zal de verantwoordingsplicht naar onze burgers toe bevorderen, doeltreffende internationale samenwerking ondersteunen in de realisatie van deze Agenda en uitwisseling van best practices en wederzijdse leerprocessen bevorderen. Het zal de ondersteuning mobiliseren om de gemeenschappelijke uitdagingen aan te gaan en nieuwe en in belang toenemende pijnpunten identificeren. Omdat dit een universele Agenda is, zijn wederzijds vertrouwen en dito verstandhouding onder alle landen van zeer groot belang.
74. Opvolgings- en evaluatieprocessen op alle niveaus zullen worden gestuurd aan de hand van de volgende principes:
- a. Deze zullen vrijwillig zijn en door de landen geleid, ze zullen rekening houden met de verschillende nationale realiteiten, capaciteiten en ontwikkelingsniveaus en zullen de beleidsruimte en de prioriteiten respecteren. Omdat de eigen inbreng van groot belang is om te kunnen komen tot duurzame ontwikkeling, dienen de resultaten van processen op nationaal niveau gebruikt te worden als basis voor de evaluaties op regionaal en mondiaal vlak, waarbij de globale evaluatie in hoofdzaak zal gebaseerd zijn op officiële nationale databronnen.
  - b. Zij zullen de vooruitgang bijhouden inzake de implementatie van de universele doelstellingen en subdoelstellingen, met inbegrip van de implementatiemiddelen, in alle landen en dit op een manier die hun universele, geïntegreerde en onderling gerelateerde aard respecteert, naast de drie dimensies van duurzame ontwikkeling.

- c. Ze zullen toegespitst blijven op de lange termijn, realisaties identificeren, alsook uitdagingen, hiaten en kritieke succesfactoren en landen steunen bij het maken van beleidskeuzes op basis van degelijke informatie. Ze zullen helpen om de noodzakelijke implementatiemiddelen en partnerschappen te mobiliseren, ze zullen de identificatie van oplossingen en best practices ondersteunen en de coördinatie en doeltreffende werking van het internationale ontwikkelingssysteem bevorderen.
- d. Deze processen zullen open, inclusief, participatief en transparant zijn voor alle mensen en ze zullen de rapportering ondersteunen door alle relevante belanghebbenden.
- e. Ze zullen zijn toegespitst op de mensen, gendergevoelig zijn, de mensenrechten respecteren en bijzondere aandacht hebben voor de armsten, de meest kwetsbaren en voor zij die het verst achterop zijn.
- f. Ze zullen voortbouwen op bestaande platforms en processen, wanneer die al bestaan, ze zullen dubbel werk vermijden en inspelen op nationale omstandigheden, capaciteiten, behoeften en prioriteiten. Ze zullen met de tijd evolueren, waarbij rekening wordt gehouden met nieuwe vraagstukken en met de ontwikkeling van nieuwe methodologieën, en ze zullen de rapporteringsoverlast voor nationale administraties zoveel mogelijk beperken.
- g. Ze zullen zeer strikt zijn en gebaseerd op bewijs, ze zullen worden gevoed door evaluaties vanuit de landen en door kwalitatieve, actuele en betrouwbare gegevens naar inkomen, geslacht, leeftijd, ras, etnische afkomst, migratiestatus, handicap, geografische locatie en andere kenmerken relevant in een nationale context.
- h. Ze zullen extra capaciteitsopbouwende ondersteuning vereisen voor ontwikkelingslanden, ook de versterking van nationale datasystemen en evaluatieprogramma's, in het bijzonder in Afrikaanse landen, in de minst ontwikkelde landen, in de kleine eilandstaten in ontwikkeling, in de door land ingesloten ontwikkelingslanden en in de middeninkomenslanden.
- i. Ze zullen kunnen genieten van de actieve ondersteuning van het VN-systeem en van andere multilaterale instellingen.
75. De Doelstellingen en subdoelstellingen zullen worden opgevolgd en geëvalueerd aan de hand van een reeks mondiale indicatoren. Deze zullen worden aangevuld door indicatoren op regionaal en nationaal vlak die ontwikkeld zullen worden door de lidstaten, in aanvulling op de resultaten van het werk dat wordt verricht voor de ontwikkeling van de grondslagen voor deze doelstellingen, waar nationale en mondiale basisgegevens nog niet voorhanden zijn. De mondiale kaderregeling van indicatoren, die moet worden ontwikkeld door de Interdepartementale en Expertgroep voor Indicatoren voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, zal tegen maart 2016 worden bepaald door de Statistische Commissie en daarna goedgekeurd worden door de Economische en Sociale Raad en de Algemene Vergadering, in overeenstemming met de bestaande mandaten. Het wordt een eenvoudig maar toch robuust kader, het zal alle Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en subdoelstellingen behandelen, ook wat de implementatiemiddelen betreft, en het politieke evenwicht, de integratie en de ambitie in stand houden die erin opgenomen zijn.
76. We zullen ontwikkelingslanden ondersteunen, in het bijzonder de Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de door land ingesloten ontwikkelingslanden, bij het opvoeren van het vermogen van nationale statistische diensten en datasystemen om toegang tot kwalitatief hoogstaande, actuele, betrouwbare en uitgesplitste data te waarborgen. We zullen de transparante en verantwoordelijke opschaling van de geschikte publiek-private samenwerking bevorderen om de resultaten van een uitgebreide reeks gegevens te kunnen exploiteren, met inbegrip van aardwaarnemingen en geospatiale informatie, waarbij de nationale inbreng wordt gegarandeerd bij het ondersteunen en opvolgen van de evolutie.
77. We verbinden er ons toe om ons volledig in te zetten voor het voeren van de regelmatige en inclusieve evaluaties van de vooruitgang op subnationaal, nationaal, regionaal en mondiaal niveau. We zullen optimaal gebruikmaken van het bestaande netwerk van opvolgings- en evaluatie instellingen en mechanismen. Aan de hand van nationale rapporten zullen we de vooruitgang kunnen evalueren en de uitdagingen identificeren op regionaal en mondiaal niveau. Samen met de regionale dialogen en de mondiale evaluaties, zullen ze dienen als basis voor aanbevelingen voor opvolging op verschillende niveaus.

Nationaal niveau

78. We moedigen alle Lidstaten aan om zo snel als praktisch mogelijk ambitieuze nationale antwoorden te voorzien met betrekking tot de algemene implementatie van deze Agenda. Deze kunnen dan de overgang ondersteunen naar de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en zo nodig voortbouwen op bestaande planningsinstrumenten, zoals ontwikkelingsstrategieën voor nationale en duurzame ontwikkeling.
79. We moedigen de Lidstaten ook aan om regelmatige en inclusieve basisevaluaties door te voeren van de vooruitgang op nationaal en subnationaal niveau die door het land zelf worden gevoerd en gestuurd. Deze evaluaties dienen gebaseerd te zijn op bijdragen van inheemse volkeren, de burgermaatschappij, de privésector en andere belanghebbenden, in overeenstemming met de nationale omstandigheden, beleidslijnen en prioriteiten. Ook nationale parlementen en andere instellingen kunnen deze processen ondersteunen.

Regionaal niveau

80. Opvolging en evaluatie op regionaal en subregionaal niveau kan, naargelang van het geval, nuttige opportuniteiten opleveren voor leerprocessen onder gelijken (peer-learning), ook via vrijwillige evaluaties, het delen van best practices en besprekingen omtrent de gedeelde doelen. We verwelkomen in dit opzicht de samenwerking van regionale en subregionale commissies en organisaties. Inclusieve regionale processen dienen voort te bouwen op evaluaties op nationaal niveau en bijdragen tot de opvolging en de beoordeling op mondiaal niveau, ook op het Forum op Hoog Politiek Niveau inzake duurzame ontwikkeling.

81. We erkennen het belang van het feit dat voortgebouwd moet worden op bestaande opvolgings- en evaluatiemechanismen op regionaal niveau en dat voldoende beleidsruimte moet worden voorzien; en we moedigen alle Lidstaten aan om het meest geschikte regionale forum te identificeren waarin ze zich kunnen engageren. De commissies van de Verenigde Naties worden aangeemoedigd om de Lidstaten wat dit betreft te blijven ondersteunen.

Mondiaal niveau

82. Het forum op hoog politiek niveau krijgt een centrale rol bij het toezicht op een netwerk van opvolgings- en evaluatieprocessen op mondiaal niveau, waarbij op een coherente wijze wordt samengewerkt met de Algemene Vergadering, de Economische en Sociale Raad en andere relevante organen en forums, in overeenstemming met de bestaande mandaten. Het forum moet het delen van ervaringen, successen, uitdagingen en de lessen die kunnen worden geleerd, mogelijk maken en borg staan voor politiek leiderschap, begeleiding en aanbevelingen inzake opvolging. Het dient de coherentie in het hele systeem te bevorderen alsook de coördinatie van beleidslijnen inzake duurzame ontwikkeling. Het forum dient ervoor te zorgen dat de Agenda relevant en ambitieus blijft en dient zich toe te spitsen op de beoordeling van de vooruitgang, van de realisaties en van de uitdagingen waarmee de ontwikkelde en ontwikkelingslanden worden geconfronteerd, naast nieuwe en recent opgedoken pijnpunten. Er zullen doeltreffende verbanden worden gelegd met de afspraken inzake opvolging en evaluatie van alle relevante VN-conferenties en -processen, ook betreffende de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de door land ingesloten ontwikkelingslanden.
83. Voor de opvolging en de evaluatie op het Forum op Hoog Politiek Niveau zal informatie gehaald worden uit een jaarrapport inzake vooruitgang op het vlak van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen dat moet worden voorbereid door de secretaris-generaal in samenwerking met het VN-systeem, gebaseerd op de globale kaderregeling van indicatoren en de gegevens geproduceerd

- door nationale statistische systemen en informatie ingezameld op regionaal niveau. Het forum op hoog politiek niveau zal ook worden geïnformeerd door het *Globaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling*, dat de wisselwerking tussen de wetenschappelijke en de politieke wereld moet versterken en ook een sterk op bewijsmateriaal gebaseerd instrument kan verschaffen ter ondersteuning van beleidsmakers in hun strijd tegen armoede en voor duurzame ontwikkeling. We nodigen de Voorzitter van de Economische en Sociale Raad uit om een reeks consultaties aan te vatten over de scope, de methodologie en de frequentie van het mondiale rapport alsook over het verband met het vooruitgangsrapport, waarvan de uitkomst weerspiegeld dient te worden in de ministeriële verklaring van de zitting van het forum op hoog politiek niveau in 2016.
84. Het forum op hoog politiek niveau, onder de auspiciën van de Economische en Sociale Raad, dient regelmatige evaluaties uit te voeren in overeenstemming met de resolutie van de Algemene Vergadering 67/290 van 9 juli 2013. Die evaluaties gebeuren op vrijwillige basis en zijn een aanzet tot de rapportering, en omvatten zowel de ontwikkelde als de ontwikkelingslanden alsook relevante VN-entiteiten en andere belanghebbenden, met inbegrip van de burgermaatschappij en de privésector. Deze evaluaties worden door de Staten zelf geleid, waarbij ministeriële en andere relevante deelnemers van hoog niveau betrokken zijn. Ze dienen een platform te voorzien voor partnerschappen, ook via de participatie van belangrijke groepen en andere relevante belanghebbenden.
85. Er zullen op het forum op hoog politiek niveau ook thematische evaluaties worden gerealiseerd van de vooruitgang inzake de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, met inbegrip van transversale vraagstukken. Deze evaluaties zullen worden gesteund door beoordelingen door de functionele commissies van de Economische en Sociale Raad en van andere intergouvernementele organen en forums die de geïntegreerde aard dienen te weerspiegelen van de Doelstellingen, naast de onderlinge verbanden die er tussen bestaan. Daarbij zullen alle relevante belanghebbenden betrokken worden en waar mogelijk zullen de resultaten gebruikt worden in het kader van het forum op hoog politiek niveau en er ook worden op afgestemd.
86. Zoals ook uiteengezet in de Addis Abeba-actieagenda, verwelkomen wij de resultaten van de specifieke opvolging en evaluatie voor de financiering voor ontwikkeling, alsook alle implementatiemiddelen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, hetgeen is geïntegreerd met het kader voor de opvolging en de evaluatie van deze Agenda. De conclusies en aanbevelingen van het jaarlijkse forum van de Economische en Sociale Raad inzake de financiering voor ontwikkeling, die tussen de regeringen werden goedgekeurd, zullen gebruikt worden in de algemene opvolging en evaluatie van de implementatie van deze Agenda in het forum op hoog politiek niveau.
87. Het forum op hoog politiek niveau, dat om de vier jaar bijeenkomt onder de auspiciën van de Algemene Vergadering, zal op hoog politiek niveau richting geven aan de Agenda en de implementatie ervan; de vooruitgang en nieuwe uitdagingen identificeren en verdere acties mobiliseren om de implementatie te versnellen. Het volgende forum op hoog politiek niveau onder de auspiciën van de Algemene Vergadering zal worden gehouden in 2019, waarbij de cyclus van vergaderingen dus wordt gereset, om een zo groot mogelijke coherentie tot stand te kunnen brengen met het omvangrijke vierjaarlijkse beleidsbeoordelingsproces.
88. We benadrukken ook het belang van de strategische planning, implementatie en rapportering op het niveau van het hele systeem om coherente en geïntegreerde ondersteuning te kunnen waarborgen wat de implementatie betreft van de nieuwe Agenda door het ontwikkelingssysteem van de Verenigde Naties. De relevante bestuursorganen dienen actie te ondernemen om dergelijke steun aan de implementatie te beoordelen en te rapporteren met betrekking tot vooruitgang en obstakels. We verwelkomen de aan de gang zijnde dialoog in de Economische en Sociale Raad over de langetermijnpositionering van het ontwikkelingssysteem van de Verenigde Naties en kijken ernaar uit om actie te ondernemen wat betreft deze aangelegenheden, naargelang van het geval.
89. Het forum op hoog politiek niveau zal de deelname ondersteunen aan opvolgings- en evaluatieprocessen door de belangrijke groepen en andere relevante belanghebbenden in overeenstemming met resolutie 67/290. We roepen deze actoren op om verslag uit te brengen over hun bijdrage tot de implementatie

van de Agenda.

90. We verzoeken de secretaris-generaal om, in overleg met de Lidstaten, een rapport op te stellen voor behandeling tijdens de zeventigste zitting van de Algemene Vergadering ter voorbereiding van de bijeenkomst van 2016 van het forum op hoog politiek niveau, waarin belangrijke stappen worden uiteengezet naar een coherente, efficiënte en inclusieve opvolging en evaluatie op mondiaal niveau. Het rapport dient eveneens een voorstel te bevatten voor de organisatorische regeling voor evaluaties die worden uitgevoerd door de Staten zelf op het forum op hoog politiek niveau onder de auspiciën van de Economische en Sociale Raad, inclusief aanbevelingen omtrent de vrijwillige gemeenschappelijke rapporteringsrichtlijnen. Het dient duidelijkheid te verschaffen over de institutionele verantwoordelijkheden en een leidraad aan te reiken voor de jaarthema's, over een reeks thematische evaluaties, en over opties voor periodieke evaluaties voor het forum op hoog politiek niveau.
91. We herhalen onze niet-aflatende inzet om de doelstellingen van deze Agenda te realiseren en deze volledig te benutten om van onze wereld een betere wereld te maken tegen 2030.

Vierde plenaire vergadering

25 september 2015

Instrumenten vermeld in de afdeling met als titel “Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en subdoelstellingen”

Kaderovereenkomst van de Wereldgezondheidsorganisatie inzake tabakscontrole (Verenigde Naties, *Verdragenreeks*, vol. 2302, Nr. 41032)

het kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015-2030 (resolutie 69/283, bijlage II)

V VN-Zeerechtverdrag (Verenigde Naties, *Verdragenreeks*, vol. 1833, Nr. 31363) “De toekomst die wij willen” (resolutie 66/288, bijlage)

BLIJF OP DE HOOGTE

Abonneer je op onze nieuwsbrief

Blijf op de hoogte van de opleidingsprogramma's van CIFAL Flanders en de initiatieven van de Verenigde Naties met een focus op vrede, mensenrechten en duurzame ontwikkeling via onze gratis maandelijkse nieuwsbrief!

Schrijf je in op www.cifal-flanders.org

Volg ons op social media

Boek een SDG-training

+32 3 240 51 80 | info@cifal-flanders.org

Geef ons jouw feedback

Laat ons weten indien je foutieve hyperlinks vindt, nieuwe SDG-initiatieven wenst opgenomen te zien, of inhoudelijke feedback hebt. Contacteer ons op info@cifal-flanders.org

COLOFON

SDG Wegwijzer: Vlaanderen verduurzamen met de VN Agenda 2030 is een uitgave van CIFAL Flanders in samenwerking met het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken van de Vlaamse overheid

Geüpdatet tot 31 augustus 2021

1e editie - september 2021

Verantwoordelijke uitgever: Peter Wollaert,
CIFAL Flanders | Hoveniersstraat 22 | BE 2018 Antwerpen

Opmaak en vormgeving: Pantarein Publishing

© 2021 CIFAL Flanders | Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van de uitgever.

info@cifal-flanders.org | www.cifal-flanders.org

BEDANKING

Met dank aan: Maya De Deyn, Eline Hocephied, Hannah Holemans, Marijke Janssens, Olivier Lanoo, Ben Majchrowicz, Solana Onzia, Mathilde Van Caectenbergh, Céline Van Hecke, Peter Wollaert

9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

13 KLIMAATACTIE

2 GEEN HONGER

8 WAARDIGWERK EN ECONOMISCHE GROEI

16 VREDE, JUSTITIE EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN

5 GENDER-GELIJKHEID

3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN

12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

UNITAR - CIFAL GLOBAL NETWORK

PALAIS DES NATIONS

GENÈVE - ZWITSERLAND

WWW.UNITAR.ORG

11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

6 SCHOON WATER EN SANITAIR

17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

10 ONGELUKHEID VERMINDEREN

4 KWALITEITS-ONDERWIJS

7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE

1 GEEN ARMOEDE

14 LEVEN IN HET WATER

15 LEVEN OP HET LAND

CIFAL FLANDERS

ANTWERPEN - BELGIË

INFO@CIFAL-FLANDERS.ORG

WWW.CIFAL-FLANDERS.ORG

DEPARTEMENT
KANSELARIJ &
BUITENLANDSE ZAKEN

